

2020
ÅRSBERETNING
2021



Det Danske Sprog- og
Litteraturselskab

Christians Brygge 1
1219 København K
Telefon 33 13 06 60
sekretariat@dsl.dk
dsl.dk

Redaktion

Jesper Gehlert Nielsen
Karen Skovgaard-Petersen

Grafisk form

Eric Mourier

Ombrydning

Laurids Kristian Fahl

Tryk

Tarm Bogtryk a/s

Papir

Munken Premium Cream, 115 g

Oplag

320 eksemplarer

Marts 2021

Årsrapport 6

Årets udgivelser 8

- Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi 8
- Den Danske Ordbog 8
- Paul la Cour: Fragmenter af en Dagbog 9
- Amalie Skram: Forraadt 9
- Svensk-Dansk Ordbog 10
- Johan Herman Wessel: Kierlighed uden Strømper 10
- H.C. Ørsted: Aanden i Naturen 11
- The Discovery of Electromagnetism Made in the Year 1820 by H. C. Ørsted 11

Essay: »baade met ord noder oc thoner« 12

Aktiviteter på Christians Brygge 19

- Arkiv for Dansk Litteratur 19
- Herman Bangs breve 20
- Den Danske Begrebsordbog og DanNet² 21
- C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog 23
- Tycho Brahe digitalt formidlet 24
- Dansk Sproghistorie 25
- Danske Klassikere 26
- Danske klassikere fra middelalderen 27
- Den Danske Ordbog og ordnet.dk 28
- Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve 30
- Gammeldansk Ordbog 31
- It-drift 32
- Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid 33
- Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang 34
- Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi 37
- sproget.dk 38
- Hans Svanings Danmarkshistorie 40
- Videnskabshistorisk tekstportal 41

Essay: »Et eventyr begyndes her« 43

Forskningsamarbejder 49

- H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave 49
- Skriftserien 'Babette' 50
- De kunst- og arkitekturhistoriske konsekvenser af Christian 4.s Englandsbesøg i 1606 51
- ELEXIS 52
- Foreningen lex.dk 54

Andet udgivelsesarbejde 60

- Thomas Bartholin d.æ.s breve 60
- Thorkild Bjørnvigs lyrik 60
- Anders Bording: Samlede Skrifter 61
- Georg Brandes: Berlin som tysk Rigshovedstad 62
- Georg Brandes' Correspondance, 2^e Série 63
- Georg Brandes' Nietzsche-forelæsninger 1888 64
- P.O. Brøndsteds dagbøger fra ungdomsrejsen 64
- Christian 4.s latinske brevstile 65
- Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. En
brevveksling 66
- Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi I-XV 67
- Danmarks gamle love på moderne dansk 68
- Danmarks gamle Ordsprog I-VIII 70
- Holger Drachmann – Amanda Nilsson («Edith»). En
brevveksling 71
- Peder Hegelund: Susanna 72
- William Heinesens breve. Et udvalg 72
- Louis Hjelmslevs forelæsninger 1942-1943 73
- Johannes V. Jensen: Den gotiske Renaissance 75
- Johannes V. Jensen: Kongens Fald 76
- Johannes V. Jensen: Myter og Eksotiske Noveller 77
- Labyrintens fortsættelse 78
- Leonora Christina: Jammers Minde 79
- Leonora Christinas franske selvbiografi 80
- Poul Martin Møllers Skrifter 82
- Peter Nansens brevvekslinger med Edvard og Georg
Brandes 82
- Erik Pontoppidan: Grammatica Danica 83
- Klaus Rifbjergs digte 84
- Ole Rømers Triduum-observationer 85
- Brevvekslingen mellem Amalie og Erik Skram og
Georg og Ane Cathrine Achen 85
- B74 af Skånske Lov og Skånske Kirkelov 87
- Peder Syvs auktionskatalog 87
- Anders Sørensen Vedels Antichristus romanus 88
- Anders Sørensen Vedels udvalgte historiografiske
skrifter 88
- Johan Herman Wessels samlede skrifter 89
- H.C. Ørsted: Aanden i Naturen 90

**Essay: Brødrene Niels og Harald Bohrs
brevveksling 92****Forslag til nye udgivelser 96**

- Frederik Christian Eilschovs skrifter 96
- Henrik Pontoppidans store romaner 97

**Essay: Diplomatarium Danicum og Danmarks
Riges Breve 789-1439 99****Personalia**

- Medarbejdere på Christians Brygge 107
- Bestyrelser, nævn, udvalg m.m. 111
- Undervisning, censorvirksomhed m.m. 115
- Publikationer 116

Bestyrelsen 121**Mindeord 122**

- Karsten Christensen 122
- Lars Peter Rømhild 124
- Henrik Schovsbo 127

Medlemmer 129

Året 2020 var også for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab et usædvanligt år. De omfattende nedlukninger som følge af coronapandemien betød at vi måtte give afkald på en lang række arrangementer, og for første gang i selskabets historie kunne vi ikke afholde det traditionelle årsmøde i maj, men måtte ty til skriftlig afvikling af de mest presserende af årsmødets sager. Af samme årsag måtte vi opgive at indvælge nye medlemmer i selskabet for 2020.

Men året har ikke desto mindre budt på talrige udgivelser – selv om vi ikke fik lov til at fejre dem som vi gerne ville.

På den litterære front var det en stor og glædelig begivenhed at *Karen Blixen. Værker* blev afsluttet med udgivelsen af *Skæbne-Anekdoter og Skygger paa Græsset • Essays* i februar og marts. En anden begivenhed der godt kunne fortjene en eftertrykkelig markering, er at serien *Danske Klassikere* rundede titel nr. 100 i efteråret 2020 med udgivelsen af Paul La Cours *Fragmenter af en Dagbog*. Forhåbentlig bliver der senere mulighed for at markere dette jubilæum.

Et andet jubilæum har tiltrukket sig større opmærksomhed i det forgangne år, nemlig 200-året for H.C. Ørstedes opdagelse af elektromagnetismen. Takket være en energisk udgiverindsats – og beredvillige bevillinger fra Carlsbergfondet og Moth-Lunds Fond – lykkedes det os at udgive såvel Ørstedes hovedværk *Aanden i Naturen* som hans lille artikel om opdagelsen af elektromagnetismen på alle de sprog hvorpå artiklen udkom i 1820.

Endnu et bind af *Dansk Sproghistorie* så dagens lys. Bind 4 med titlen *Dansk i Brug* er lige så mangfoldigt som titlen antyder, og bevæger sig fra 1200-tallets *Jyske Lov* til emojis, sms'er og Facebook. Både bind 5 og bind 6 er nu så langt at vi kan fejre hele værkets afslutning i 2021.

Det store salmeprojekt, *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, afsluttes i sommeren 2021. Allerede nu kan man både kigge og lytte med på webstedet *salmer.dsl.dk*, hvor tekster og melodier kobles sammen på avanceret vis. Her er perspektiver for andre udgivelser af tekst og musik.

Den Danske Ordbog vokser støt. Den er endda i årets løb blevet synlig i en ny kontekst, nemlig leksikonplatformen *lex.dk*. Ved at dobbeltklikke på et ord i en leksikonartikel slår man det op i *Den Danske Ordbog*.

Svensk-Dansk Ordbog er i årets løb blevet udvidet med hele 1.246 ord.

Heldigvis kan vi igen i år glæde os over opbakning til ordbogsarbejdet på Christiansborg. Med årets finanslov har *Den Danske Ordbog* fået tildelt 1,5 mio. kr. i både 2021 og 2022. Det er en stor glæde og en stor lettelse nu og her – men vi arbejder målrettet på at sikre en mere permanent bevilling.

Sidst på året modtog vi den glædelige meddelelse at Carlsbergfondet har bevilget os støtte til at etablere en videnskabs-historisk tekstportal i samarbejde med Niels Bohr Arkivet. Vi

ser meget frem til dette samarbejde om naturvidenskabens historie.

Ikke mindre opmuntrende har det været at Augustinus Fonden bevilgede støtte til *Danske klassikere fra middelalderen*, som vil udgive og oversætte et bredt udvalg af den rige litteratur fra dansk middelalder. Projektet er endnu ikke fuldfinansieret, og vi er i gang med at finde supplerende støtte.

I sommeren 2021 afsluttes et af selskabets største projekter gennem årene, *Diplomatarium Danicum*. Diplomatariet påbegyndtes i 1932 og har gennem alle årene været støttet af Carlsbergfondet. Til juli udløber den sidste store Carlsbergbevilling, og Diplomatariet vil da omfatte hele tidsrummet fra 789 til 1439. Det er imidlertid et stort ønske for os – og for forskere og undervisere i dansk middelalderhistorie – at få de mange trykte bind digitaliseret på *diplomatarium.dk*, og vi arbejder på at finde fondsmidler til dette arbejde.

Det skal ikke skjules at vi herigennem også ønsker at fastholde den ekspertise som redaktørerne ved Diplomatariet besidder. Det er en strukturel udfordring for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, som ikke er blevet mindre med de senere års øgede konkurrence om forskningsbevillinger, at vi er afhængige af at kunne fastholde vores højt specialiserede medarbejdere gennem tidsbegrænsede projekter. Det lykkes ikke altid, og af og til er det nødvendigt at sige farvel til dygtige kolleger fra alle dele af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs virksomhed.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab er et lille, flittigt udgiverselskab. For at holde styr på de mange projekter er vi helt afhængige af den ikke talstærke, men effektive administration. Til den kritiske infrastruktur hører også vores dygtige it-gruppe, som holder de mange digitale ressourcer i drift. Vi vil også gerne rette en varm tak til alle øvrige medarbejdere, til medlemmer og eksterne udgivere og andre gode samarbejdspartnere for deres indsats for selskabet. Sidst men ikke mindst er vi overordentlig taknemmelige for den gavmilde støtte vi modtager fra både private fonde og fra Kulturministeriet.

Den daglige ledelse af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab er varetaget af direktøren i tæt samarbejde med den øvrige administration. Bestyrelsen er på jævnlige møder med direktøren holdt underrettet om alle væsentlige anliggender og udøver på det grundlag selskabets øverste ledelse. Kommunikation med omverdenen har fundet sted via selskabets hjemmeside, ved pressemeddelelser samt gennem nyhedsbreve og på Facebook.

Årets resultat er -1.490.060 kr. Selskabet har i 2020 modtaget bevillinger på 17.532.120 kr. mod 4.418.000 kr. i 2019.

Chr. Gorm Tortzen
formand

Karen Skovgaard-Petersen
direktør

Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi

Udgivere: Sten Ebbesen og Irène Rosier-Catach

Tilsynsførende: Heine Hansen og Erik Petersen

Finansiering: Carlsbergfondet

Elleve og sidste bind af *Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi* udkommer i maj 2021 på Syddansk Universitetsforlag.



Den Danske Ordbog

Redaktion: Jørg Asmussen, Jonas Jensen, Henrik Lorentzen (ledende redaktør), Sanni Nimb (ledende redaktør), Mette-Marie Møller Svendsen, Nicolai Hartvig Sørensen, Lars Trap-Jensen (ledende redaktør) og Thomas Troelsgård

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Liisa Theilgaard og Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet og Kulturministeriet

Onlineversionen af *Den Danske Ordbog* (ordnet.dk/ddo) blev opdateret to gange: 19. juni og 13. november 2020. I alt 1.181 ord, 41 betydninger og 13 faste udtryk blev føjet til ordbogen ved opdateringerne.

DEN DANSKE ORDBOG
KILDE TIL DEN DANSKE Sprog

Paul la Cour: Fragmenter af en Dagbog

Udgiver: Michael Kallesøe Schmidt

Tilsynsførende: Torben Jelsbak

Finansiering: Statens Kunstfonds
Projektudvalg for Litteratur

Paul la Cour: *Fragmenter af en Dagbog* udkom den 2. november 2020 i serien *Danske Klassikere* på Gyldendal.



Amalie Skram: Forraadt

Udgiver: Janet Garton

Tilsynsførende: Gert Posselt

Finansiering: Statens Kunstfonds
Projektudvalg for Litteratur

Amalie Skram: *Forraadt* udkom den 2. februar 2021 i serien *Danske Klassikere* på Gyldendal.



Svensk-Dansk Ordbog

Redaktion: Kjeld Kristensen

It-udvikling: Nicolai Hartvig Sørensen

Tilsynsførende: Henrik Andersson † og Bente Holmberg

Finansiering: Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond samt Johanne og Ejnar Flach-Bundegaards Fond

Den 10. juli 2020 blev 1.246 ord føjet til onlineversionen af *Svensk-Dansk Ordbog* (sdo.dsl.dk).

Johan Herman Wessel: Kierlighed uden Strømper

Udgivere: Henrik Andersson † og Henrik Blicher

Tilsynsførende: Finn Gredal Jensen og Liv Bliksrud (Det norske språk- og litteraturselskap)

Johan Herman Wessels *Kierlighed uden Strømper* blev den 18. december 2020 tilgængeliggjort på boksel-skap.no. Udgivelsen er et samarbejde mellem Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Det norske språk- og litteraturselskap.

SVENSK-DANSK ORDBOG



H.C. Ørsted: Aanden i Naturen

Udgivere: Finn Gredal Jensen og Carl Henrik Koch

Tilsynsførende: Henrik Blicher og Flemming Lundgreen-Nielsen

Finansiering: Carlsbergfondet

H.C. Ørsted: *Aanden i Naturen* udkom den 11. december 2020 på Syddansk Universitetsforlag.



The Discovery of Electromagnetism Made in the Year 1820 by H. C. Ørsted

Udgiver: Finn Gredal Jensen og Carl Henrik Koch

Tilsynsførende: Henrik Blicher og Flemming Lundgreen-Nielsen

Finansiering: Moth-Lunds Fond

The Discovery of Electromagnetism Made in the Year 1820 by H. C. Ørsted udkom den 11. december 2020 på Syddansk Universitetsforlag.



Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab udkommer normalt 3-4 gange årligt og bringer nyheder om igangværende og afsluttede udgivelser. Nyhedsbrev nr. 13 udkom i november 2020. Redaktionen varetages af Karen Skovgaard-Petersen og vekslende medarbejdere ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, senest Sanni Nimb, Gert Posselt og Peter Zeeberg.



Essay: »baade met ord noder oc thoner«

En tysk købmand besøgte København i 1567. Under sit ophold gik han ind i byens kirker, kiggede sig omkring, lyttede til sangen og reflekterede over sine sanseindtryk. Det, han oplevede, mindede ham om, hvad han var vant til hjemmefra i det sydtyske. Faktisk var han så overrasket, at han nedfældede sine iagttagelser og skrev, at hvis man ikke vidste, hvor man befandt sig, ville man på kirkernes indretning, på sang, musik og ceremonier tro, at man var i en katolsk kirke.

Beretningen stemmer måske ikke så godt overens med forestillingen om, at den protestantiske kirke med sin salmesang forsøgte at distancere sig fra sit katolske ophav. Ser man efter i reformationstidens danske salme- og messebøger, er de ganske vist fyldt med protestantiske salmer, men de står side om side med latinske salmer og sange fra den gamle kirke. Købmandens vidnesbyrd fortæller derfor noget om, at i en teologisk brydningstid var kontinuitet stadig en faktor.

Med projektet *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang* kastes der nyt lys over 1500-tallets kirkelige sangstof. Projektet har til formål at digitalisere, udgive, udforske og formidle tekster og melodier fra reformationstiden, og i løbet af 2021 sættes der punktum for arbejdet. Interaktive udgaver er allerede tilgængelige i et formidlende digitalt miljø på portalen salmer.dsl.dk. Her kan man gå på opdagelse i fem salmebøger og fire messebøger udgivet i perioden 1529-1573 foruden Christian 3.s danske Bibel fra 1550.

Købmandens 'ørenvidneberetning' minder os om, at salmer bruges til noget og er resultatet af, at nogen synger sammen.



Selvom salmeportalen ikke tilbyder at genskabe den oplevelse, som købmanden kan have haft, er det tanken, at portalen skal give et indtryk af, hvor betydningsfuld salmesang var for reformationstidens mennesker. Dette essay viser nogle glimt af historien om dansk salmesang, sådan som den kan opleves i de nye digitale rammer.

Kildekorpus

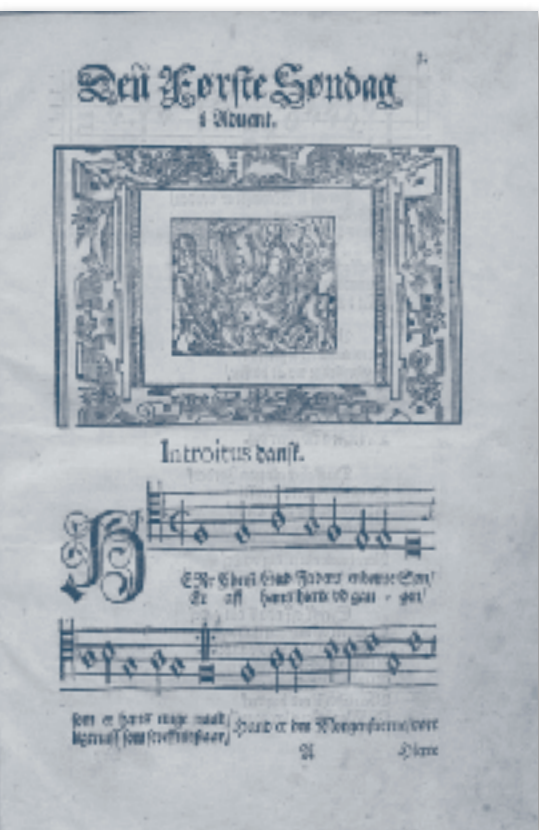
Salmeportalen indeholder digitale udgaver af ni salme- og messebøger med teksterne i translitteration og noderne transskriberet til et moderne udseende. Man kan få melodierne afspillet – ikke i en kunstnerisk fortolkning, men som en læsehjælp til noderne. Fyldige indledninger placerer bogværkerne i teologiske og liturgihistoriske rammer og beskriver bøgernes tekstlige og musikalske indhold.

Portalen giver med sit design de udgivne værker et nutidigt udseende. Men kigger man de digitale udgaver igennem og nærstuderer faksimilebillederne, vil man hurtigt indse, at portalen er baseret på et korpus af heterogene kilder. Kilderne afspejler blandt andet de mange forskellige sammenhænge, hvor salmesang indgik i reformationstidens samfund. Og det er blevet tydeligt i vores arbejde med udgivelserne, at de enkelte bøger var målrettet forskellige læsere.

Lad os forsøgsvis sætte os i en musikers sted og forestille os, at vi skal lære at synge en salme. Så ville vi være prisgivet, hvis vi fik Claus Mortensens messebog fra 1529 i hånden. Den indeholder tomme nodelinjer og forudsætter, at man kender melodierne i forvejen og selv skriver dem ind. Det var en håndbog, som prædikanter kunne bruge, når de skulle afvikle messen. Som led i deres forberedelse måtte de selv skaffe melodierne eller bruge de sædvanlige.

I Vingaards salmebog fra 1553 indgår kun seks noterede melodier til de ca. 180 salmetekster. Noderne er små og gnidrede, men med lidt god vilje kan man læse melodien og lære den. Tilbage står imidlertid indtrykket, at salmebogen nok mest var tiltænkt dem, som blot skulle have et lille vink for at huske melodien. Vingaards salmebog skulle have en så bred læserskare som muligt. Den københavnske bogtrykker havde sin indtjening at bekymre sig om, så musikkyndige kunne ikke være den primære målgruppe.

Anderledes var det med det monumentale graduale, som blev udgivet af Odenses biskop Niels Jespersen i 1573. Her er tekster og melodier integreret i et smukt og tydeligt bogtryk. Bogens format understreger funktionen: Den skulle stå på en nodedpult, så koret kunne læse og synge fra den samme bog. Sammen med Hans Thomissøns salmebog fra 1569 repræsenterer gradualet den politiske dagsorden, som Frederik 2. satte. En generation efter protestantismens indførelse skulle man nu synge på samme måde landet over.



Sang på skrift?

For en editionsfilolog er de skriftlige kilder en absolut nødvendighed, og det er klart, at vi uden dem heller ikke ville være i nærheden af den viden om salmesang, som vi har i dag. Men egentlig er salmer jo noget, man synger, en handling, der munder ud i et klangligt udtryk af tekst og musik.

For størstedelen af reformationstidens mennesker var salmer nok heller ikke noget, der var forbundet med skriftmediet. Langt de fleste lærte salmer 'på øret' ved at høre degnen, skolelæreren, mor eller far synge og ved at efterligne med egen stemme. Derfor er forholdet mellem den mundtligt overleverede sang og de skriftlige kilder problematisk.

I vores udforskning af materialet er vi ofte vendt tilbage til spørgsmålet om, hvorfor salme- og messebøgerne var udformet, sådan som de var – hvordan skriften afspejler salmesangen. Det kunne der gives mange svar på. Her kommer et par eksempler.

Christiern Pedersen udgav den såkaldte *Malmøsalmebog* i 1533. Han var opmærksom på skriftmediets begrænsning. For en nutidig læser virker det nærmest som en undskyldning, når han på den sidste side skriver, at bogen ikke indeholder noder. Den menige mand, skriver Pedersen, synger allerede salmerne over hele riget »baade met ord noder oc thoner«. Faktisk kunne de fleste synge salmerne udenad. Og derfor havde hans salmebog i modsætning til andre i tiden ingen noder.

På dette tidlige stadie i reformationsbevægelsen var det ikke muligt for en trykt salmebog at overhale udviklingen indenom. Pedersen erkendte, at salmebogen måtte lægge sig i slipstrømmen af den stærke mundtlige overlevering.

Alene fra 1520'erne og 30'erne er der bevaret tre dansksprogede salmebøger og tre messebøger. Og det er sikkert kun toppen af isbjerget. Adskillige bogtryk er tabt for eftertiden. Der er markante overlap i de bevarede bøger, og det betyder, at mange salmer er bevidnet flere gange. Med gode grunde, blandt andet fordi de var en del af kernerepertoiret og forventedes at være med i en ordentlig salmebog. Men det skyldes også, at der cirkulerede flere versioner af den samme salme. Reformations-tidens salmebogsredaktører havde sans for detaljerne, og hvor

nogle af dem lod læseren selv afgøre, hvilken version der var bedst, udgav andre kun den, de selv foretrak.

Den nye salmeportal afspejler bøgernes rige variation, og derfor finder man hurtigt flere versioner af en salme. En af top-scorerne er »Nu bede vi den Helligånd«, hvis tekst findes 13 gange i korpus. En af grundene er, at der fra de tidlige reformationstår fandtes tre forskellige fordanskninger af Martin Luthers »Nun bitten wir den Heiligen Geist«. En anden grund er, at salmen var uundværlig i tidens gudstjenester og derfor var vigtig for prædikanterne at have på skrift. I sit graduale anbefaler Jespersen menighederne at synge »Nu bede vi den Helligånd« samlet set 55 gange om året. Anden pinsedag skulle salmen synges hele tre gange i løbet af højmessens.



Repetition var et vigtigt middel at bruge over for en illitterær menighed. De bevarede salme- og messebøger er ganske vist udarbejdet af lærde, men bøgerne afspejler på mange måder, hvordan salmerne blev brugt (eller forventedes at blive brugt) af almindelige mennesker.

Arven fra den katolske kirke

Tilbage til den tyske købmand. Hans vidnesbyrd giver næring til tanken om, at den protestantiske kirkes ritualer var tæt forbundne med den katolske kirke gennem deres fælles ophav i middelalderkirken. Det er svært at vide, hvad han hæftede sig ved, og hvad hans baggrund for at foretage en sammenligning var. Hans beretning fortæller dog noget om, at han havde en

forventning om forskellighed, og at han var overrasket over lighed.

Lyttede købmanden til en af de latinske introitusmelodier, som Jespersen i sit graduale anbefaler til søn- og helligdage kirkeåret igennem, er det slet ikke overraskende, at købmanden bemærkede en lighed. Langt de fleste af disse melodier og tekster er overtaget direkte fra romerkirken. Det kan også være, at han genkendte lyden af korsang i en katedralakustik. Efter reformationen sang drenge- og mandskor stadig i byer med latinskoler ligesom tidligere. På dette punkt var 'lyden' af den nye kirke slet ikke så ny endda.

Selvom det måske er usandsynligt, kan købmandens genkendelse også skyldes det enorme overlap i sange og salmer, som de europæiske kirker brugte – uanset kirkeretning. Skønmæssigt en tredjedel af melodierne i Thomissøns kongeligt autoriserede salmebog var taget med videre fra den gamle kirke. Kun lidt under en tredjedel af melodierne var nyindført efter reformationen. Resten var overvejende melodier af verdsligt ophav.

De danske salme- og messebøger giver det indtryk, at den protestantiske salmesang var fortsættelsen af en tradition. Det skete ikke af sig selv. Hans Tausen og Peder Palladius gendigtede nogle af de latinske sange, så de kunne bruges som menighedssange med strofiske strukturer og enderim. De må have opfattet sangene som uomgængelige også i en protestantisk sammenhæng. Det var ikke et spørgsmål om at undgå arven fra den katolske kirke, men om aktivt at tage stilling til, hvad den skulle bruges til, og hvordan den skulle bruges.

Alle skal synge – næsten alle

Det var et luthersk ideal at lade menigheden tage aktiv del i messen. I visse dele, i hvert fald. Nogle sange var stadig forbeholdt de gejstlige, og andre sange kunne menigheden synge delvis med på. Salmeportalen giver med ganske få klik et indtryk af, at salmebøgerne er domineret af den type strofiske sange, der for eftertiden skulle blive prototypen på en salme sunget af menigheden. Men udvalget af salmer var stort og facetteret.

I Lund Stift var biskop Frands Vormordsen optaget af menighedens deltagelse i kirkesangen. Men han var ikke udelt begejstret, og derfor skrev han i sin messebog i 1539, at »siunge sig ingen i kirchen vden dee som vel kunde oc en god røst haffue«.

Budskabet er klart: Kun de, der havde en god stemme, burde synge med. Vormordsens formanende ord vidner om, at menighedens salmesang skabte en ny og uvant situation. Kirkesangen havde med de nye muligheder ændret sig, når det nu ikke længere kun var de professionelle, der sang.

I landsbykirkerne var det degnens opgave at indsynge salmerne sammen med menigheden, træne dem i tekster og melodier og lede sangen under messen. Men det var ikke kun i kir-

kerne, at salmerne skulle bruges. Thomissøns monumentale *Den danske Psalmebog* blev med sine 268 salmer ganske vist beordret lænket til degnens stol i alle danske kirker. Men bogens sigte var bredere. Den kunne bruges i skole, kirke og hjem.

I hjemmene brugtes salmer eksempelvis ved private andagter, og ikke overraskende indeholder Thomissøns salmebog også salmer som bordbønner, morgen- og aftensange og salmer til at akkompagnere snart sagt enhver begivenhed i et menneskes liv, fra vugge til grav. Thomissøn ordnede salmerne systematisk i 25 afsnit. De første afsnit følger kirkeåret, mens de næste tager udgangspunkt i den kristnes liv. På den måde var bogen velegnet til brug i hverdagen, hvad enten det var i kirken eller i hjemmet.

På salmeportalen kan man genfinde Thomissøns inddeling. En fiks rullemenu giver et overblik over bogens indhold, og man får vist alle afsnit og dertil hørende salmetitler. Nu kan man – ligesom husfaderen i hjemmet – slå op under afsnit såsom »Tacksigelser oc Bøner Om Morgen« eller »Tacksigelser effter Maaltid« og finde en brugbar salme til lejligheden.

The screenshot shows a digital interface for 'Danske reformationssalmer'. The main heading is 'Hans Thomissøn: Den danske Psalmebog'. The selected hymn is '1. Den Hymne, Vort redemptors gestion. D. Morren Luther.' The interface displays musical notation for voice and lute, with lyrics in Danish. A thumbnail image of the original printed book is shown on the right. The interface includes navigation controls like search, zoom, and scroll.

Digital formidling

Det er ikke tilfældigt, at vi har valgt at formidle reformations-tidens salmer i et digitalt univers. Portalen er en indgang til at skaffe information om salmesang, til at læse eller synge salmer, til at besigtige billeder af de gamle tryk. Og meget mere. Digitale hjælpemidler er med til at bane vejen, for eksempel ved at

tilbyde tekst- og melodisøgninger i korpus. Og med et enkelt klik giver en omfattende ordbogsressource mulighed for at slå op i en metaordbog bestående af 12 foreliggende ordbøger og glossarer over periodens danske sprog foruden de relevante dele af *Ordbog over det danske Sprog* og *Den Danske Ordbog*. En melodidatabase giver oplysninger om, hvor melodierne stammer fra, og sammenkobler melodiversioner på tværs af korpus. Portalen samler på den måde 'både ord, noder og toner'.

Bjarke Moe

Arkiv for Dansk Litteratur

Redaktion: Nicolas Reinecke-Wilkendorff

Samarbejdspartner: Det Kgl. Bibliotek

Finansiering: Det Elektroniske Forskningsbibliotek, Kulturnet Danmark og Det Kgl. Bibliotek

Arkiv for Dansk Litteratur (*adl.dk*) er et websted, der giver adgang til den klassiske danske litteratur. 78 forfatter-skaber – fra 1100-tallets Saxo til Gustaf Munch-Petersen (1912-1938) – er lagt ud i fortrinsvis tekstkritiske og kommenterede (DSL-)udgaver, dels i faksimileversion, dels i søgbar tekstversion. Til forfatterskaberne knytter sig et forfatterportræt med orientering om biografiske forhold, centrale værker og temaer, værkernes modtagelse og efterliv samt en bibliografi. Tilsammen en digital litteraturhistorie på ca. 2.100 bog-sider.

Arkiv for Dansk Litteratur blev oprettet i begyndelsen af 2000-tallet, hvor der blev arbejdet intensivt på at etablere det digitale arkiv. Efter etableringen faldt det redaktionelle aktivitetsniveau

markant, og i den følgende årrække befandt sitet sig (teknisk og redaktionelt) i et dødvande.

I begyndelsen af 2013 tog Det Danske

Sprog- og Litteraturselskab og Det Kgl. Bibliotek (først uafhængigt af hinanden, siden som fælles indsats) initiativ til et fornyet arbejde med *Arkiv for Dansk Litteratur*. Det Kgl. Bibliotek afsatte midler til det indledende arbejde, og der blev nedsat en projektgruppe bestående af medarbejdere fra Det Kgl. Bibliotek og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Gruppen skulle med afsæt i bl.a. gennemførte interviews og analyser finde frem til, hvordan det nye *Arkiv for Dansk Litteratur* teknisk og funktionsmæssigt skulle indrettes. Fokus var i denne fase kun i begrænset omfang på at tilføje nyt materiale til sitet, da der ikke var afsat midler hertil. Arbejdet med at definere og siden udvikle det nye site blev påbegyndt i 2014 og fortsatte i de følgende år med en del afbrydelser undervejs. Status primo 2021 er, at *adl.dk* stadig er aktiv, men ikke længere udvikles. En ny og mere teknisk udviklet version (3.0) blev dog i september 2020 lanceret som en del af Det Kgl. Biblioteks tekstbase på adressen: tekster.kb.dk/adl.



Herman Bangs breve

Udgiver: Gert Posselt

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen og Per Dahl

Finansiering: Augustinus Fonden og Carlsbergfondet

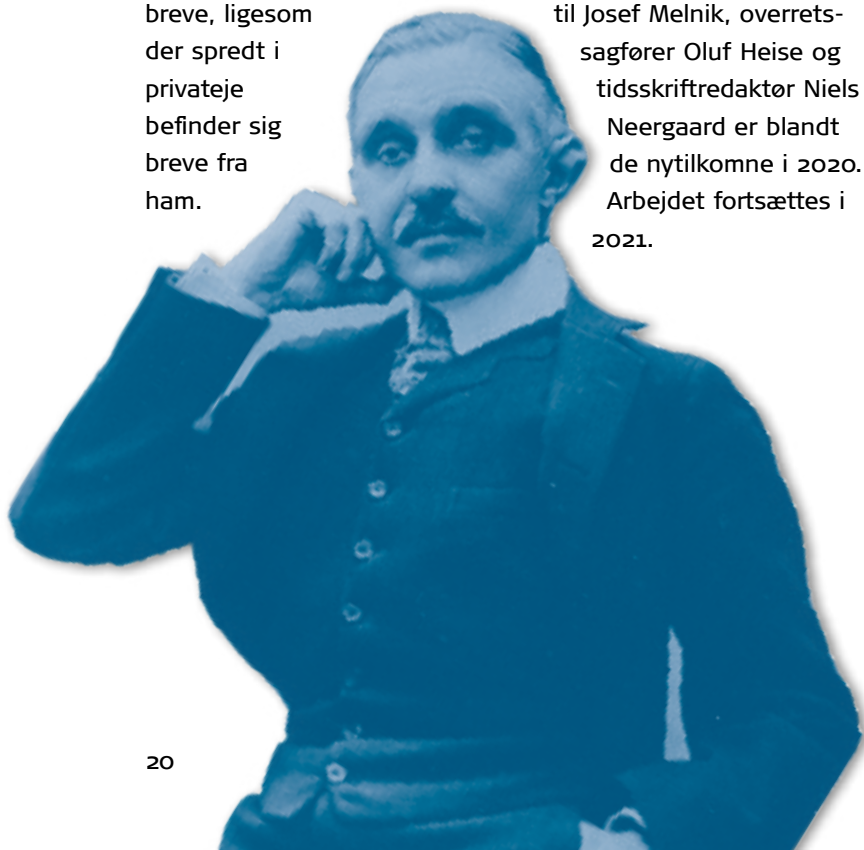
Den omfattende personkreds, som Herman Bang (1857-1912) via breve og telegrammer flittigt meddelte sig til, afspejler hans eget mangesidige virke siden 1870'erne. Kun relativt få af disse breve er hidtil blevet publiceret, fyldigst i form af to bogudgaver fra hhv. 1918 (et udvalg af breve til Peter Nansen) og 1951 (en mere fuldstændig helhed til Fritz Boesen); som tekstudgaver betragtet har de imidlertid begge en mangelfuld og utilstrækkelig form. På Det Kgl. Bibliotek findes i dag mellem 2.500 og 3.000 breve fra Bang til et par hundrede forskellige adressater. Andre offentlige samlinger i ind- og udland rummer Bangbreve, ligesom der spredt i privateje befinder sig breve fra ham.

Breve til Bang er derimod mere sjældne, antagelig fordi han ikke selv gemte på modtagen post.

En gradvis publicering af alle bevarede breve fra og til Herman Bang vil forsyne forskningen med et vigtigt materiale til forståelse af den biografiske ramme om hele Bangs virksomhed som forfatter, oplæser, journalist og sceneinstruktør.

Én person har efterladt sig flere modtagne breve fra Bang end nogen anden: den nære ven gennem godt 30 år, journalisten, forfatteren og forlæggeren Peter Nansen (1861-1918). Bangs ca. 500 breve til ham og ca. 100 bevarede breve til hustruen, skuespillerinden Betty Nansen (1873-1943), danner siden 2016 grundstammen i den digitale base *bangsbreve.dk*.

Brevtekster fra Herman Bang til hans nære veninder Olga Dahl og Anna Feilberg samt til Josef Melnik, overretssagfører Oluf Heise og tidsskriftredaktør Niels Neergaard er blandt de nytilkomne i 2020. Arbejdet fortsættes i 2021.



Den Danske Begrebsordbog og DanNet²

Redaktion: Sanni Nimb i samarbejde med redaktionen for *Den Danske Ordbog*

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen, Dorthe Duncker og Eva Skafte Jensen

Finansiering: Carlsbergfondet

Arbejdet med at tilføje flere ord til *Den Danske Begrebsordbog* ud fra opslagsord og betydningsbeskrivelser i *Den Danske Ordbog* er i 2020 fortsat i projektet *WebDDB* (Begrebsordbogen som forskningsressource) som er bevilget af Carlsbergfondet og løber frem til december 2023. Projektets hovedsigte er at gøre leksikalske data fra *Den Danske Begrebsordbog* tilgængelige til forskningsbrug, evt. i kombination med oplysninger fra *Den Danske Ordbog*, fx bøjningsoplysninger og valensmønstre. I løbet af året er en række forskeres ønsker til den fremtidige ressource afklaret, og forskellige it-løsninger er diskuteret.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab påtænker fortsat at søge supplerende midler til udvikling af en decideret onlineudgivelse af *Den Danske Begrebsordbog* hvor ordbogsbrugere kan klikke sig videre fra hvert enkelt ord i et afsnit over til ordbetydningen i *Den Danske Ordbog* og få mere information om ordet. På nuværende tidspunkt er der ca. 16.000 flere ord og betydninger i begrebsordbogens digitale manuskript end i den trykte udgave fra 2014, primært

udvalgt blandt opslagsord fra A til K i *Den Danske Ordbog*. Målet er at indplacere så godt som alle betydninger fra *Den Danske Ordbog* så sammenhængen mellem de to ordbøger til fulde kan udnyttes, fx i funktionen *Ord i nærheden* som allerede er integreret i *Den Danske Ordbog* på internettet. Funktionen viser på nuværende tidspunkt grupper af betydningsmæssigt tætbeslægtede ord ved næsten samtlige betydninger af *Den Danske Ordbogs* opslagsord fra A til K (se fx verbet *køre* på ordnet.dk/ddo) og desuden ved mange fra L til Å (se fx substantiverne *ladning* og *øjebliksbillede*). I hvert enkelt tilfælde beregner en algoritme ud fra strukturen i manuskriptet præcis hvilke ord fra hvert afsnit i Begrebsordbogen der skal vises.

I samarbejde med Center for Sprogteknologi, Københavns Universitet, undersøges det desuden i projektet *DanNet²* hvordan *Den Danske Begrebsordbogs* kategorisering af det danske ordforråd kan udnyttes til at udvikle sprogteknologiske ordbogsressourcer for dansk. Også dette arbejde er bevilget af Carlsbergfondet og løber frem til 30. juni 2022. Der udvikles bl.a. et dansk sentimentleksikon, dvs. et leksikon over danske lemmaer med positiv eller negativ konnotation, baseret på ordene i de afsnit i Begrebsordbogen der har enten negativt eller positivt ladede afsnitsnavne. Ord fra afsnittet *Vrede*

bliver fx som udgangspunkt tildelt værdien negativ, hvorimod ord fra afsnittet *Held* bliver tildelt værdien positiv. Ved at tage udgangspunkt i netop Begrebsordbogen sikrer man en bred leksikalsk dækningsgrad.

I projektet undersøges det også hvordan man semiautomatisk kan udvide antallet af adjektiver i det danske WordNet, der blev udviklet i et tidligere samarbejdsprojekt mellem de to institutioner, dengang støttet af Det Frie Forskningsråd (se *andreord.dk* og *wordnet.dk*) og med størst fokus på substantiver og verber. Samtidig oversættes en lang række centrale ordbetydninger i *DanNet* til deres engelske ækvivalenter i Princeton WordNet så de danske

WordNet-data bedre kan udnyttes i international forskning, herunder i EU-projektet *ELEXIS* (se s. 52), som Det Danske Sprog- og Litteraturselskab selv deltager i frem til juli 2022.

*DanNet*²-projektet involverer fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab Sanni Nimb (projektleder), Nicolai Hartvig Sørensen, Thomas Troelsgård og (i 2020 og 2021) Jonas Jensen. Fra Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, deltager Bolette S. Pedersen, Sussi Olsen og Simon Gray.



DEN
DANSKE
BEGREBS-
ORDBOG

C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog

Redaktion: Finn Gredal Jensen (ledende redaktør), Nicolai Hartvig Sørensen, Chr. Gorm Tortzen og Thomas Troelsgård

Konsulent: Marie Bilde Rasmussen

Tilsynsførende: Sten Ebbesen og Liisa Theilgaard

Finansiering: Augustinus Fonden og G.E.C. Gads Fond

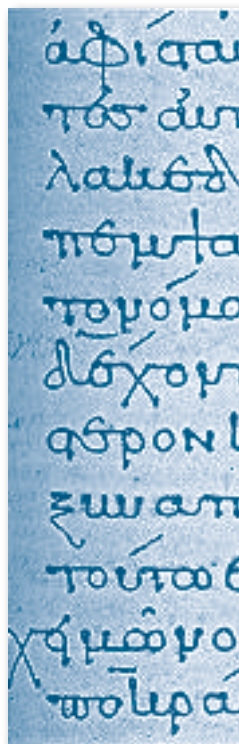
I 1800-tallet udkom flere græsk-danske ordbøger (Arnesen 1830, Berg 1864, Berg 1885), alle beregnet på gymnasieskolens og universitetets undervisning i oldgræsk. Den sidste udgave af Berg er blevet den dansk-norske standardordbog og er genoptrykt adskillige gange. Bergs ordbog blev til i den grundige tyske ordbogstradition, som alle moderne ordbøger er udsprunget af. Førsteudgaven er mere omfangsrig end andenudgaven, som nu har tjent skole og universitet godt i 130 år. Ordbogen bruges i dag dels i gymnasiet, dels på universiteterne af studerende i græsk, latin, oldtidskundskab, klassisk arkæologi, teologi og religionshistorie, foruden i en række andre fag, herunder filosofi.

Imidlertid har forlaget Gyldendal besluttet ikke mere at genoptrykke ordbøger, og forlaget finder, at Bergs ordbog ej heller har kommerciel interesse på de digitale medier. Dette vil betyde, at man blandt danske elever og studerende derefter vil være henvist til fx græsk-engelske ordbøger. Al pædagogisk

erfaring viser, at det er vanskeligere at lære et fremmed sprog gennem et andet. Desuden kan oversættere og andre, der arbejder med oldgræsk og dansk, have god brug for en pålidelig ordbog med mange synonymmer.

Ved årsmødet i 2003 fik bestyrelsen bemyndigelse til at indlede et samarbejde med det italienske forlag Loescher om en fordanskning af den netop udgivne græsk-italienske ordbog, der som den første i verden var digitalt baseret. Samarbejdet måtte af forskellige årsager opgives, men i mellemtiden har teknologiske fremskridt gjort det muligt at digitalisere ældre ordbøger, som derved får nyt liv. På baggrund af en bevilling fra G.E.C. Gads Fond blev der arbejdet videre på forundersøgelserne.

Projektet gennemføres i perioden 2019-2021 med en bevilling fra Augustinus Fonden. I 2020 er arbejdet med en intern prototype i selskabets ordbogsplatform afsluttet, og det redaktionelle arbejde forløber planmæssigt. Den endelige version forventes at være færdig i efteråret 2021.



Tycho Brahe digitalt formidlet

Udgivere: Finn Gredal Jensen og Peter Zeeberg

Tilsynsførende: Claus Fabricius og Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: Carlsbergfondet

Tycho Brahes (1546-1601) samlede værker blev 1913-1929 udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i *Tychonis Brahe Dani Opera Omnia* ved J.L.E. Dreyer, med



bidrag af Hans Ræder. De 15 bind omfatter ud over de videnskabelige værker digte, observationer, korre-

spondance, arkivalia m.m. Dreyers udgave er glimrende, men vanskelig at anvende for moderne brugere eftersom den ikke omfatter oversættelser, og alle indledninger og kommentarer er affattet på latin. En netudgave der inkluderer oversættelser og kommentarer på et moderne sprog, vil derfor være særdeles velkommen og vil kunne få et meget stort publikum. Tycho Brahe og hans arbejde er genstand for stor interesse over hele verden, såvel blandt videnskabshistorikere som i bredere videnskabeligt og historisk interesserede kredse.

En nyudgivelse og oversættelse af hele det vældige materiale ligger dog uden for de realistiske muligheder. I stedet er det tanken at fremstille en netudgave i flere 'lag': Som basis fremstilles en søgbar, men ubearbejdet digitalisering af Dreyers udgave. Denne kan suppleres med oversættelser og kommentarer. En del af materialet foreligger allerede i danske oversættelser der vil kunne anvendes i udgaven.

På en bevilling fra Carlsbergfondet har Peter Zeeberg i løbet af 2019 og begyndelsen af 2020 gennemført store dele af digitaliseringen. Arbejdet er udført på grundlag af en OCR-skanning af alle 15 bind og har resulteret i en netudgave omfattende følgende: den samlede videnskabelige korrespondance, tre af Tychos videnskabelige hovedværker (*De nova stella*, 1573, *Epistolae astronomicae*, 1596, og *Astronomiae instauratae mechanica*, 1598), den samlede latinpoesi samt en række kortere videnskabelige tekster og afhandlinger. Til *Astronomiae instauratae mechanica*, *De nova stella* og en række digte omfatter udgaven også oversættelser.

Fra 1. januar 2021 fortsætter digitaliseringen af Dreyerudgaven inden for projektet *Videnskabshistorisk tekstportal* (se s. 41), hvor Tycho Brahes tekster vil blive offentliggjort på nettet sammen med en lang række andre tekster af danske naturvidenskabelige forskere.

Dansk Sproghistorie

Redaktion: Laurids Kristian Fahl (ledende redaktør), Ebba Hjorth (ledende redaktør), Birgitte Jacobsen, Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen og Merete K. Jørgensen
Studentermhjælp: Agnes Aggergaard Mikkelsen og Andrea Stengaard

Tilsynsførende: Bente Holmberg og Allan Karker †

Finansiering: Carlsbergfondet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Dansk Sproghistorie publiceres som et 6-binds bogværk (i alt ca. 2.400 sider) suppleret med en webside. Bogværket udgives i samarbejde med Aarhus Universitetsforlag.

Første bind, *Dansk tager form*, indeholder følgende hovedafsnit: *Kilderne, Historie og sprog, Sprogbeskrivelser* samt *Skrift*. Bind 2, *Ord for ord for ord*, har hovedtemaerne *Ortografi, Tegnsætning, Udtale, Ordforråd* og *Ord fra andre sprog*. Bind 3, *Bøjning og bygning*, fortsætter de klassiske sproghistoriediscipliner med *Bøjning* og *Syntaks*. Desuden behandles *Dialekter* og *Sociolekter*. I fjerde bind, *Dansk i brug*, er afsnittene *Lov, bibel og salmer, Viser, sange og ordsprog, Sprog og medier*, og der afsluttes med *Dannelse og uddannelse*. Bind 5, *Dansk i samspil*, beskriver *Dansk i Verden* og *Andre sprog i Danmark*. Bind 6, *Forfatternes dansk*, afslutter værket med afsnittene

Sprog og stil samt *Forfatter-sprog*.

Websiden (*dansksprog-historie.dk*) rummer dokumentations- og illustrationsmateriale der af pladshensyn må udelades af bogen, og webmediets særlige muligheder for lyd- og billedoptagelser udnyttes.

Jørgen Sparre står bag bøgernes grafiske udformning, mens forlagsredaktør Anette Stoffersen – i samarbejde med redaktionen, og blandt meget andet – varetager den omfattende billedredaktion.

Redaktionen har i det forgangne år arbejdet med at gøre artikler, illustrations- og hjemmesidemateriale til især bind 5 og 6 klar til forlaget. Bind 5 udkommer dette forår, og det ventes at bind 6 kan nå at udkomme inden årets Bogforum.

Udkommet:

Dansk Sproghistorie

Bind 1: *Dansk tager form* (2016)

Bind 2: *Ord for ord for ord* (2018)

Bind 3: *Bøjning og bygning* (2019)

Bind 4: *Dansk i brug* (2020)



Danske Klassikere

Redaktion: Camilla Zacho Larsen og Jesper Gehlert Nielsen (ledende redaktør)

Studertermedhjælp: Carl-Emil Prehn Andersen og Lasse Stein Holst

Klassikerudvalg: Søren Peter Hansen, Lasse Horne Kjældgaard, Johnny Kondrup, Birthe Melgård, Jesper Gehlert Nielsen og Søren Schou

Finansiering: Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur

Danske Klassikere er en fortløbende serie af litterære hovedværker, der spænder over de sidste fire århundreder – foreløbig fra Thomas Kingo (1634-1703) til Anders Bodelsen (født 1937). Der er udgivet godt 100 titler i serien, hvis formål er at give læseverdenen mulighed for at erhverve billige, holdbare og pålidelige udgaver, hvor teksterne er eftergået kritisk og forsynet med oplysende kommentarer og efterskrifter. Titlerne udgives i kommission hos Gyldendal og lagerføres i 15 år.

Danske Klassikere omfatter en række hovedstykker i den danske digtekunsts historie – og nogle, som burde være det. Serien udgøres således ikke kun af guldrandede glansnumre, men også af værker, der i dag er ukendte, selv om de i samtiden nød ganske stor anerkendelse. Hovedvægten i titlernes antal ligger på 1800-tallet, især på de sidste årtier, mens titlerne fra før 1800 er langt færre.

Serien omfatter tillige værker fra efter 1920, og det er redaktionens ønske, at titler fra det 20. århundrede med tiden vil udgøre en markant del af *Danske Klassikere*. Ikke kun ud fra litteraturhistoriske kriterier, men mest af alt fordi bøgerne er værd at læse, har en kvalitet, der gør dem til en oplevelse for læsere netop nu, samtidig med at de gør indtryk som stemmer fra en anden tid.

Redaktionens arbejde har i det forløbne år været koncentreret om den fortsatte afvikling af igangværende udgivelsesprojekter, dog med igangsættelse af enkelte nye. Hertil kommer de genoptryk, som løbende forberedes.

Blandt de kommende titler i serien er der en overvægt af værker fra det 20. århundrede. Det drejer sig om Tove Ditlevsens otte digtsamlinger og romanen *Barndommens Gade* (1943), Knud Sønderbys samlede essays samt Frank Jægers tidlige digtsamlinger fra Farumperioden: *Dydige digte* (1948), *Morgenens trompet* (1949), *De 5 aarstider* (1950) og *Tyren* (1953). Fra det 19. århundrede arbejdes der fortsat på udgivelsen af Knut Hamsuns *Sult* (1890), ligesom der forberedes genoptryk af St.St. Blichers *Noveller* (1824-1842) og J.P. Jacobsens *Lyrik og prosa* (1865-1884).

DANSKE KLASSIKERE

Danske klassikere fra middelalderen

Udgivere: Jonathan Adams (ledende redaktør), Maria Arvidsson, Simon Skovgaard Boeck, Thomas Hansen, Finn Gredal Jensen og Peter Zeeberg

Tilsynsførende: Anne Mette Hansen, Ebba Hjorth, Eva Skafte Jensen, Merete K. Jørgensen og Marita Akhøj Nielsen

Finansiering: Augustinus Fonden

Projektets mål er at udgive og oversætte 33 af de væsentligste tekster i den dansksprogede middelalderlitteratur. Teksterne på originalsproget skal udgives

Teksterne udgives digitalt i tre forskellige versioner: (1) En håndskriftnær (diplomatarisk) transskription. De gammeldanske tekster udgives online i videnskabelige udgaver efter materialfilologiske og diplomatariske principper. (2) En let moderniseret (tekstkritisk) transskription. De gammeldanske tekster udgives online i videnskabelige udgaver med moderne tegnsætning og afsnitsinddeling. (3) En oversættelse til moderne dansk. Oversættelsen vil blive ledsaget af kommentarer.



digitalt, mens oversættelserne til moderne dansk vil blive udgivet både digitalt og i 6 trykte bind.

De udvalgte 33 tekster giver et nuanceret billede af livet i middelalderen. De omfatter både verdslige og religiøse tekster, både oversatte og originale danske værker, både læsning for den højere adel og brugstekster for bønder. Teksterne udgør dermed et repræsentativt udvalg af den rige litteratur vi har overleveret fra dansk middelalder.

Oversættelserne vil desuden blive udgivet i 6 trykte bind. Tematisk vil projektet blive opdelt i tre delprojekter, hvori de udvalgte tekster supplerer hinanden:

Delprojekt 1: Det høviske ideal

Bind 1. Dristige dronninger og damer i nød: *Den Kyske Dronning, Flores og Blanseflor, Persenober og Konstantianobis, Griseldis*

Bind 2. Tapre riddere og nedrige skurke: *Indledningen*

til *Sjælens Trøst*, *Amicus* og *Amelius*, *Ivan Løveridder*, *Dværgekongen Laurin*, *Hertug Frederik af Normandi*.

Delprojekt 2: Historie og verden

Bind 3. Konger, kejsere og krig: *Rimkrøniken*, *Karl Magnus' Krønike*, *Belejringen af Rhodos*

Bind 4. Det store udland. Fortællinger fra middelalderen: *John de Mandevilles Eventyrlige Rejser*, *Jon Præst*.

Delprojekt 3: Viden og tro

Bind 5. Viden, slid, kost og pest, samfundet i middelalderen: *Lucidarius*, *Sydrak*,

Fortalen til Jyske Lov, *Ordsprog*, *Spådomstekster*, *Bondepraktika*, *Harpestrengs Kogebog*, *Lægebøger*, *Harpestrengs Urtebog*, *Åreladningsregler*, *Kvindes Urtegård*, *Kvindes Rosengård*

Bind 6. Jesus og Maria: *Jesu Barndoms Bog*, *Prædikener*, *Jesu Passionsvandring*, *Christi Opstandelse*, *Mariaklage*, *Bønner*, *Mariaviser*.

Der er modtaget en delvist dækkende bevilling fra Augustinus Fonden, og der arbejdes på at skaffe supplerende midler til at gennemføre dette projekt i løbet af perioden 2021-2024.

Den Danske Ordbog og ordnet.dk

Redaktion: Jørg Asmussen (ansvarlig for korpus), Jonas Jensen, Henrik Lorentzen (ledende redaktør), Sanni Nimb (ledende redaktør), Mette-Marie Møller Svendsen, Nicolai Hartvig Sørensen (ansvarlig for hjemmeside og apps), Lars Trap-Jensen (ledende redaktør) og Thomas Troelsgård (ansvarlig for xml)

Studentermedhjælp: Ida Flørke og Agnes Aggergaard Juhl Mikkelsen

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Liisa Theilgaard og Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet og Kulturministeriet

Ordnnet.dk er Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs websted for moderne ordbøger og tekstkorpora. Hjemmesiden giver adgang til digitale versioner af *Den Danske Ordbog* og *Ordbog over det danske Sprog* med supplement og til en omfattende søgbar tekstsamling i *KorpusDK*. *Ordnnet.dk* indeholder desuden en række sider om resurserne, et ordspil, mulighed for at indberette nye ord samt et udvalg af sproglige spørgsmål som redaktionen løbende modtager og besvarer.

Den Danske Ordbog har udviklet sig til at være danskernes foretrukne sted når de har brug for at konsultere en moderne dansk betydningsordbog. Ordbogen er den eneste frit tilgængelige netordbog af denne slags og er den brugerne først støder på når de søger efter et ord ved hjælp af Google. Siden lanceringen på nettet i 2008 har *ordnet.dk* haft stigende trafik og har i januar 2021



haft 177.786 besøg og 410.808 sidevisninger i gennemsnit pr. dag. Det giver *ordnet.dk* en stabil placering blandt de mest besøgte danske hjemmesider på kulturområdet.

Økonomisk har projektet bevilling frem til 1. januar 2023 hos Kulturministeriet og frem til 1. januar 2022 hos Carlsbergfondet. I 2020 blev der redigeret 1.181 nye opslagsord, tilføjet 41 nye betydninger til eksisterende ord, tilføjet 13 faste udtryk og revideret 414 eksisterende ordbogsartikler i *Den Danske Ordbog*. Bl.a. opdateres definitioner hvis de ikke længere er tidssvarende, encyklopædiske oplysningers aktualitet tjekkes, og artikler med kun ét forholdsvis ældre citat suppleres med et eller flere af nyere dato, ligesom der justeres på oplysninger om valør, ungdomssprog m.m. De vigtigste kilder til revideringsarbejdet, herunder tilføjelse af nye betydninger og faste udtryk, er henvendelser fra ordbogens mange brugere, analyse af nyt materiale i ordbogens korpus og endelig afsnittene i *Den Danske Begrebsordbog* (se s. 21), hvor det så vidt muligt tilstræbes at de to ordbøger dækker samme ordforråd.

Levering, opmærkning og klargøring af korpustekster er fortsat planmæssigt i det løbne år, og i den redaktions-

interne version af korpusværktøjet har redaktørerne nu adgang til 1,132 mia. løbende ord. Samme værktøj får desuden løbende tilføjet relevant materiale der hjælper redaktørerne med at udvælge opslagsord til redigering. Yderligere funktioner udvikles så korpusværktøjet kan bruges til at udvælge nye opslagsord og til administration af ord der redigeres i *Den Danske Ordbog*.

På *ordnet.dk's* hjemmeside er elementerne *Dagens ord* og *Sprogligt* på forsiden af *Den Danske Ordbog* blevet vedligeholdt dagligt henholdsvis ugentligt, ligesom disse formidles på Twitter til ordbogens 3.500 følgere. Siden 1. januar 2021 genbruges *Dagens ord* fra 2020.

Redaktørerne optræder jævnligt i offentligheden, fx med foredragsvirksomhed og som medvirkende i DR's sprogprogram *Klog på Sprog* på P1. Redaktionen oplever desuden betydelig medieinteresse i forbindelse med opdateringer af *Den Danske Ordbog*. I 2020 skete der to større opdateringer af ordbogen, i juni og november, og flere redaktører medvirkede i den forbindelse i radio- og tv-indslag og bidrog til avisartikler.

Der arbejdes løbende og i samarbejde med Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs it-afdeling på at udvikle den



tekniske side af driften til at håndtere den stigende trafik. Det er desuden planen at begynde at migrere selskabets onlineordbøger fra én platform til en anden i løbet af 2021. Når arbejdet inden for de næste par år er afsluttet, vil alle Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs onlineordbøger være samlet på hjemmesiden *ordnet.dk*.

Flere af *Den Danske Ordbogs* redaktører indgår i andre af selskabets projekter. Derved sikres at erhvervet viden og kompetencer kommer andre projekter til nytte, og at valgte it-løsninger er kompatible og omkostnings-effektive. Ligeledes deltager flere redaktører i EU-projektet *ELEXIS*, hvor mange af selskabets ordbogsdata kommer i spil, bl.a. i forskning inden for automatisk linkning af betydninger på tværs af ordbøger (se s. 52).

Udover forskningssamarbejdet bidrager redaktionen til udviklingen af dansk sprogteknologi ved at stille resurser baseret på ordbogs- og korpusdata til rådighed for såvel forskning som private virksomheder og andre interesserede. I det forløbne år har denne indsats udmøntet sig i en omfattende revision og udvidelse af sitet *korpus.dsl.dk*, hvor brugere kan få adgang til selskabets sprogteknologiske resurser og anvende dem på vilkår som er specificerede i de dertil knyttede licenser.

Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve

Redaktion: Jonathan Adams, Maria Arvidsson, Sebastian Møller Bak, Peter Bruun Hansen, Markus Hedemann (ledende redaktør), Finn Gredal Jensen, Anders Leegaard Knudsen og Peter Zeeberg

Studentermedhjælp: Rikke Hørring Christensen

Tilsynsførende: Bent Jørgensen, Bjørn Poulsen, Chr. Gorm Tortzen og Helle Vogt

Finansiering: Carlsbergfondet

Ved et middelalderligt diplom forstås enhver form for rets-stiftende dokument, fx pavelige udnævnelser af danske gejstlige, krigserklæringer, fredstraktater, lejekontrakter, pantebreve, domme etc.

Diplomatarium Danicum har eksisteret siden 1932. Den trykte del udgør 35 tekstbind og 35 oversættelsesbind dækkende årene 789-1400. Den digitale del, *diplomatarium.dk*, dækker årene 1401-1412 fuldkomment; redaktionen arbejder p.t. med udgivelse af materialet dækkende perioden 1413-1439, hvor 1439 tillige



udgør slutåret for projektet som sådan. Året 1439 er valgt, da det danske rigsråds afsættelse af Erik af Pommern som konge dette år er en afgørende cæsur i Danmarks og Nordens politiske historie. Det er målet for perioden 1413-1439 at tilvejebringe en fuldkommen udgave af alt materialet, dvs. alle de i Diplomatiets kartotek registrerede diplomer. Dette mål vil efter aftale med Carlsbergfondet blive nået medio 2021. For at nå denne målsætning har det været nødvendigt at skære oversættelserne til moderne dansk bort; hver tekst vil dog blive forsynet med en fyldig regest med beskrivelse af tekstens indhold.

Diplomatarium Danicum arbejder i serier, således at hver redaktør publicerer ensartet materiale, der strækker sig over hele perioden 1413-1439. Arbejdet går som planlagt. Således var 90 % af materialet udarbejdet ved årsskiftet.

Gammeldansk Ordbog

Redaktion: Marita Akhøj Nielsen (projektleder)

Datering/vistik: Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgård

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Britta Olrik Frederiksen og Henrik Galberg Jacobsen

Finansiering: Kulturministeriet og Velux Fonden

Gammeldansk Ordbog er en ordbog over middelalderens danske sprog. Den dækker perioden fra ca. 1100 til 1515, altså næsten halvdelen af den periode,



hvorfra vi har kilder på dansk. Sproget undergik voldsomme ændringer i løbet af de 400 år, *Gammeldansk Ordbog* dækker, og det er ordbogens ambition at give et indtryk af denne udvikling. Alle bevarede dansksprogede tekster fra middelalderen skal ideelt set behandles i gennemdokumenterede ordbogsartikler, der foruden ordenes betydninger også fremlægger bøjningsformer og stavemåder, gammeldanske og fremmedsproglige paralleller samt fordeling på genrer, perioder og geografiske områder. Ordbogens omfattende seddelsamling er digitaliseret og frit tilgængelig på gammeldansk-seddelsamling.dk.

Arbejdet med *Gammeldansk Ordbog* er midlertidigt stillet i bero.



It-drift

Medarbejdere: Thomas Hansen (it-ansvarlig) og René Johansen (systemadministrator)

It-afdelingen varetager drifts-, udviklings- og supportopgaver for selskabets administration og projekter samt servicerer it-sikkerhedsudvalget. Desuden koordineres Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs digitale produktion herfra i samarbejde med projekterne. For at sikre en hensigtsmæssig fordeling af selskabets it-ressourcer afholdes faste koordineringsmøder med projektlederne.

I årets løb har øget hjemmearbejde givet anledning til flere supportopgaver, hvorfor en omstrukturering af selskabets fysiske serverres-

sourcer er udskudt til sommeren 2021, og arbejdet med samling af DNS- og LDAP-services er blevet forsinket. Som led i konsolideringsindsatsen er der iværksat arbejde med etableringen af en tekstplatform, der kan huse eksisterende udgivelser, og som vil reducere udviklingsomkostningerne ved digitale nyudgivelser. Platformen huser allerede Tycho Brahes skrifter, og der arbejdes med indlemmelse af Herman Bangs breve og materialet fra *tekstnet.dk*.

I årets løb har afdelingen varetaget teknisk projektledelse for projektet *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang* og, som de nye regler om persondata påbyder, implementeret cookiebanner på selskabets hjemmeside.



Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid

Udgivere: Trine Johanne Arlund Hass, Karsten Friis-Jensen † og Peter Zeeberg (projektleder)

Tilsynsførende: Minna Skaftte Jensen og Patrick Kragelund

Finansiering: Carlsbergfondet

Tekstkritisk udgivelse med

regeringstid og repræsenterer et bredt spektrum af de temaer, der behandles i tidens latindigtning. Udgivelsen vil være den første omfattende moderne udgave af dansk latindigtning fra renæssancen. En enkelt af teksterne, Niels Pedersens *Dialogismos*, er aldrig tidligere behandlet. Det er et hidtil



paralleloversættelse, indledning og noter af et repræsentativt udvalg af danske latinsk-sprogede hyrdedigte fra perioden 1560-1580: Hans Philipsen Pratensis: *Daphnis* (1563), Hans Lauridsen Amerinus: *Ecloga de pacis foedere* (1573), Peder Jacobsen Flemløse: *Ecloga de eclipsi solari* (1574), Zacharias Widing: *Iolas* (1577), Hans Hansen Stage: *Ecloga in obitum Catharinae Hasebard* (1578) og Niels Pedersen: *Dialogismos* (1580). De oprindelige publikationer skal i alle tilfælde udgives i deres fulde omfang.

De udvalgte værker er alle skrevet inden for Frederik 2.s

ukendt stykke dansk latinlitteratur, som i 2003 er dukket op i et nordtysk herregårdsbibliotek.

De fleste af teksterne er tilgængelige på latin og i dansk oversættelse som en del af tekstbasen *renaessancesprog.dk*. En separat netudgave er under udarbejdelse og vil blive tilgængelig fra foråret 2021.

Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang



Redaktion: Simon Skovgaard Boeck (fra 2020), Axel Teich Geertinger, Bjarke Moe, Marita Akhøj Nielsen (ledende redaktør) og Mette-Marie Møller Svendsen

It-udvikling og datalingvistik: Thomas Hansen, Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgård

Studentermedhjælp: Gustav Juhl Mikkelsen, Kristian Thomsen Purrekov og Andrea Stengaard

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Anne Mette Hansen, Ebba Hjorth og Inger Sørensen

Finansiering: Carlsbergfondet og Velux Fonden

Lutherdommens høje vurdering af modersmålet som det eneste duelige middel til at udtrykke Guds ord for befolkningen og reformatorerens bevidsthed om musikkens betydning som medium for den religiøse følelse var vigtige forudsætninger for skabelsen af en dansksproget gudstjeneste med menighedssalmer, bevidnet siden 1527. Fra de følgende år er der bevaret fem forskellige salmebøger, hvis kerne udgøres af menighedssalmer, og fire messebøger, der indeholder de centrale liturgiske melodier og tekster. I kampårene blev kravet om modersmålet som gudstjenestens sprog fremført med stor kraft, men ikke desto mindre overlevede de gamle latinske hymner og kom med i flere af bøgerne. Salmebøgerne indeholder således ikke kun nydigtede danske tekster, men også flere oprindeligt katolske digte på dansk, der blev

»kristeligen forventet« og genbrugt i acceptabel luthersk form.

Det er projektets ene mål at digitalisere, udgive, udforske og formidle disse værker, som er centrale i Danmark-Norges musikalske og litterære kulturarv. Projektet udvikler en omfattende internetportal med både melodier og tekster. Melodierne og deres forskellige varianter opmærkes i MEI-format (Music Encoding Initiative), som understøtter søgninger på musikalske parametre og muliggør brugerdefinerede visninger. Opmærksomheden af melodivarianterne vil gøre det muligt at vise 450 års veksellende melodiversioner side om side, at illustrere forskelle og ligheder grafisk og at lytte til melodierne. Melodierne integreres i de opmærkede tekstfiler, som følger Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs standard, baseret på TEI (Text Encoding Initiative). Teksterne, der indtastes i Kina, linkes ord for ord til en ny stor ordbogsressource, en 'superordbog'. Den består af en database med artiklerne i 12 foreliggende ordbøger over ældre nydansk (1515-1700), som knyttes sammen på lemmaniveau.

Med portalen skaber projektet en nybrydende videnskabelig infrastruktur, idet den stiller pålideligt udgivne og systematisk opmærkede digitale melodier og tekster til rådighed for det internationale forskersamfund, forsynet med indbyrdes koblinger og søgemuligheder, som

præsenteres på dansk og engelsk. Den nye superordbog vil blive et basalt værktøj for alle, der beskæftiger sig med ældre danske tekster.

Portalen danner basis for projektets anden hoveddel, tre forskningsprojekter, der undersøger:

1. Kontinuitet og nybrud i reformationstidens salmesang, specifikt forholdet mellem middelalderligt og nyt melodistof, mellem latinske og danske tekster, mellem det gammeldanske ordforråd og nyskabelserne i de lutherske salmer
2. Varians i melodierne og teksterne, specifikt en eventuel korrelation mellem musikalske og litte-

rære variationer, tolket som udtryk for forskellige opførelsespraksisser

3. Spredning af kirkens melodier og tekster til den verdslige sang, specifikt visernes genbrug af salmemelodier og salmernes indflydelse på visernes ordforråd og fraseologi.

I beretningsperioden er den digitale udgivelse af noder og tekster blevet afsluttet, og integrationen af node- og tekstfiler er blevet gennemført. Der er arbejdet intenst med udviklingen af projektets to portaler, *salmer.dsl.dk* og *melodier.dsl.dk*. På den første er der adgang til projektets ni kildeværker og Christian 3.s danske Bibel fra 1550, til



databasen med melodistoffet på *melodier.dsl.dk* og til de forskningsresultater, projektet udarbejder. På *melodier.dsl.dk* findes samtlige melodier i kildeværkerne, avancerede søge- og afspilningsfaciliteter foruden adgang til værkgudgaverne på *salmer.dsl.dk*. Oprettelsen af to portaler skyldes hovedsagelig hensynet til den internationale musikvidenskab, og metateksterne på begge portaler foreligger både på dansk og engelsk. Linkningen fra tekstudgaverne til faksimiler af originaltrykkene er fuldført, ligesom linkningen fra messe- og salmebøgerne til Christian 3.s Bibel. Der mangler finjustering af enkelte funktionaliteter, og et par metatekster er under udarbejdelse.

Den omfattende ordbogsressource, den såkaldte 'superordbog', er blevet videreudviklet og udvidet med relevant materiale fra *Ordbog over det danske Sprog* og *Den Danske Ordbog*. Super- eller metaordbogen sammenkobler lemmaer i renæssancetidens ordbøger, glossarerne fra det 20. århundredes udgaver af renæssanceværker, *Kalkars Ordbog*, *Gammeldansk Ordbog*, *Ordbog over det danske Sprog* og *Den Danske Ordbog*.

Linkningen mellem ordbøgerne ligger på lemma-niveau, men inddrager betydningsbeskrivelserne af de enkelte opslagsord. På portalen meddeles det klart, hvilke perioders dansk de enkelte ordbøger behandler. Med den komplekse søge-

maskine *elastic search* kan hovedparten af de danske tekstord nu slås op i ordbogsressourcen. Kun hovedbetydningerne i ordbogsartiklerne vises, men der er links til de fulde artikler. Der arbejdes fortsat med at forbedre den leksikografiske database og søgefunktionaliteterne.

I hele projektperioden er der løbende blevet gjort iagttagelser til brug for forskningsprojekterne. Flere artikler er allerede blevet publiceret i tidsskrifter og antologier, og indledningerne til de ni kildeværker, som næsten er færdige, bygger på ny forskning, der udnytter de digitale udgaver. Det videnskabelige arbejde fortsætter, nu især med henblik på bidrag til den antologi, projektet udgiver. Også artikler af eksterne forskere optages i antologien, som er under redigering, men i et vist omfang forsinkes af biblioteksnedlukningerne. Den påregnes at udkomme i løbet af efteråret 2021.

Den bredere formidling af projektets resultater er blevet hårdt ramt af restriktionerne som følge af pandemien. Der er planlagt flere arrangementer, som forhåbentlig kan gennemføres senere.



Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi

Redaktion: Jeppe Barnwell

Studentermød hjælp: Carl-Emil Prehn Andersen, Ida Edel Salling-Jensen og Andrea Stengaard

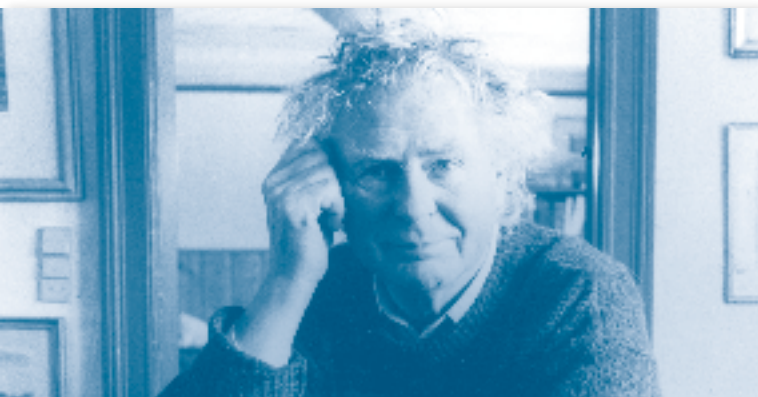
Tilsynsførende: René Herring og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Danmarks Innovationsfond og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Formålet med projektet er at udarbejde en bibliografi over forfatter og museumsinspektør Peter Seebergs (1925-1999) samlede skøn- og faglitterære produktion.

Det indsamlede materiale omfatter ca. 50 selvstændige publikationer og mere end 500 tekster trykt i aviser, tidsskrifter og bøger. Hertil kommer mere end 200 anmeldelser af Seebergs værker foruden ca. 120 interviews, som omhandler både hans virke som skønlitterær forfatter og hans museumsarbejde. Indsamlingen af materialet er sket på grundlag af en gennemgang af aviser og tidsskrifter og en lang række andre kilder suppleret med den store udklipssamling i Peter Seebergs arkiv på Hald Hovedgaard ved Viborg.

Langt størstedelen af de indsamlede tekster har ikke i snæver forstand kunnet defineres som romaner, noveller eller kortprosa og er derfor ikke inkluderet i



Seebergs forfatterskab har ikke hidtil været bibliograferet. Der eksisterer enkelte foreløbige registranter over dele af forfatterskabet, men de er meget langt fra at være udtømmende. Som et forarbejde til Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs tekstkritiske udgave af *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* er der indsamlet og registreret et omfattende materiale bestående af forfatterens så vidt vides komplette trykte produktion. Det er dette materiale, der skal registreres.

den tekstkritiske udgave. Det kan fx være erindringsfortællinger, rejseessays, litteraturanmeldelser, debatindlæg eller historiske, arkæologiske eller andre museumsrelaterede artikler. Alligevel er der i mange tilfælde tale om særdeles vigtige tekster i forfatterskabet, som foruden at have værdi i sig selv også vil kunne kvalificere forskningen og den bredere forståelse af de mere kendte værker.

Et hovedmotiv i Seebergs forfatterskab handler om at finde det store i det små, og den kunstholdning, som dette

motiv indebærer, har været bestemmende for forfatterens publikationspraksis. Gennem alle årene lod Seeberg vigtige tekster trykke i ganske urtraditionelle medier, fx i almanakker og kunstkataloger og i fagblade som *Jydske Dragonregiments blad*, *Tandlægebladet* og *Værn om synet*.

Udfordringen ved denne særprægede publikationspraksis er, at det kan være svært for nutidens læsere at finde frem til mange af de vigtige tekster. En stor del af teksterne er som følge heraf så godt som ukendte i offentligheden og i forskningen, og behovet for en bibliografi er måske større for Seebergs forfatterskab end for noget andet moderne dansk forfatterskab.

For at læserne skal kunne orientere sig i Seebergs værk, vil det være nødvendigt at udpege, hvor og hvordan forfatteren overskrider grænsen mellem det skøn- og faglitterære i sine tekster. Bibliografien vil derfor blive annoteret med ultrakorte forklaringer af hver enkelt tekst, som kategoriserer dens emne og bl.a. placerer den typologisk i forhold til, på hvilken måde og i hvilken grad den bruger fiktion som ressource.

Arbejdet med bibliografien indgår i ErhvervsPhD-projektet *Peter Seeberg og fiktionens grænser* ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, om spillet mellem Seebergs skøn- og faglitteratur.

sproget.dk

Redaktion: Laurids Kristian Fahl (projektleder)

It-udvikling: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Studentermedhjælp: Agnes

Aggergaard Mikkelsen og Andrea Stengaard

Samarbejdspartner: Ida Elisabeth Mørch (Dansk Sprognævn)

Tilsynsførende: Jørg Asmussen og Lars Trap-Jensen

Finansiering: Kulturministeriet

På *sproget.dk* finder man vejledning, oplysning og svar på spørgsmål om det danske sprog og sprogforhold i Danmark – en hjælp i det daglige arbejde for sprogbrugere af alle slags og et søgeredskab af høj kvalitet der giver adgang til officielle og autoritative ordbøger og opslagsværker og tilbyder professionel sproglig hjælp. *Sproget.dk* drives i samarbejde med Dansk Sprognævn.

Fra søgefeltet får man bl.a. adgang til *Retskrivningsordbogen*, *Den Danske Ordbog*, *Ordbog over det danske Sprog*, *Nye ord i dansk* og *Schultz' Dansk Synonymordbog*; man finder svar på sproglige spørgsmål stillet til Dansk Sprognævn og *ordnet*-redaktionen, oplysninger om retskrivningsregler, typiske sproglige problemer med tilhørende øvelser, nyttige ordlister mv., og man kan gå i dybden med sproglige temaer som *Dialekter*, *Udtale*, *Etymologi*, *Ordsprog* m.fl. I små quizzes kan man derudover teste sin viden om typiske retskrivningsproblemer, gamle ord og ordsprog, ord fra vore nabosprog, pendulord mv.



Sproget.dk's tilstedeværelse på sociale medier som Facebook og Instagram har til formål at sprede sproglæde og vække interessen for den gode og inspirerende kommunikation. Dette arbejde varetages i alt væsentligt af en trofast og hårdtarbejdende stab af dygtige studentermedhjælpere på Det Danske Sprog- og Litteraturselskab såvel som Dansk Sprognævn.

Det forgangne år har været præget af coronapandemien, også på *sproget.dk*. Ligesom mange andre har redaktionen primært arbejdet hjemme, og de fleste redaktionsmøder har været afholdt online. Størstedelen af disse møder har drejet sig om arbejdet med at flytte *sproget.dk* over på en mobilvenlig og mere tidssvarende digital platform (se også sidste års beretning). Redaktionen har i den forbindelse især arbejdet på at finde det webbureau som bedst vil være i stand til at bistå med den tekniske del af arbejdet. Sideløbende er der søgt og opnået fondsstøtte til projektet på 200.000 kr. fra Skibsreder Carsten Brebøls

Almennyttige Fond, hvilket også økonomisk gør det muligt at sætte arbejdet i gang i løbet af indeværende år.

Herudover er sidens videoer blevet undertekstet så også hørehæmmede kan have glæde af dem. Og som i mange andre af de redaktionelle opgaver der løbende udføres på *sproget.dk*, er også dette arbejde forberedt af *sproget.dk's* studenter. Samtidig har linksiden fået en mindre overhaling, idet nogle nye links er kommet til, mens eksisterende er blevet tjekket og evt. rettet.

En quiz om *Kolon og semikolon* er blevet tilføjet *sproget.dk's* *Leg og lær*-sektion. Og i sidste halvdel af 2020 er der blevet udviklet et nyt tema om navne, som forhåbentlig kan offentliggøres på *sproget.dk* i første kvartal af 2021; til det hører tillige to nye quizzes om hhv. efternavne og stednavne i dansk, som også vil finde vej til *Leg og lær*.

Trafikken på hjemmesiden er fortsat stigende. I januar 2020 havde *sproget.dk* i gennemsnit 35.431 besøgende på hverdage (mod 20.725 i gennemsnit på lørdage og søndage). Det svarer til en gennemsnitlig stigning på over



30 %. Og den 30. marts 2020 sattes der endnu engang ny besøgsrekord, idet hele 44.923 brugere lagde vejen forbi *sproget.dk*.

Også aktiviteten på de sociale medier holder sit høje niveau: *Sproget.dk*'s Facebookside er nu oppe på at have i alt 9.594 følgere, og årets mest populære opslag, »Jeg gik lidt over én kilomet i går. Skurrer denne sætning også i dine ører? (...)«, som linkede til et svar fra Sprog-nævnet, nåede ud til 29.099 Facebookbrugere, bl.a. fordi det fik 180 kommentarer og mange delinger. På Instagram er *sproget.dk* oppe på 12.261 følgere. Det er ofte opslag om mad, pudsige oversættelser eller sjove sætningskonstruktioner som resulterer i en ny tolkning – ofte til den komiske eller makabre side – som når ud til mange følgere, fx »Kanel-negle«, »Rugbrødre« og »Sylte lavet af Michael«. Det billede der det seneste år fik mest opmærksomhed med hele 1.559 likes og 174 kommentarer, var en fordansket oversættelse af »koldskål med hyldeblomst hertil kammerjunker«: 'Cold bowl with shelf flower for this chamber junk' (2. juni 2020).

Hans Svanings Danmarkshistorie

Udgiver: Peter Zeeberg

Tilsynsførende: Esben Albrechtsen og Karen Skovgaard-Petersen

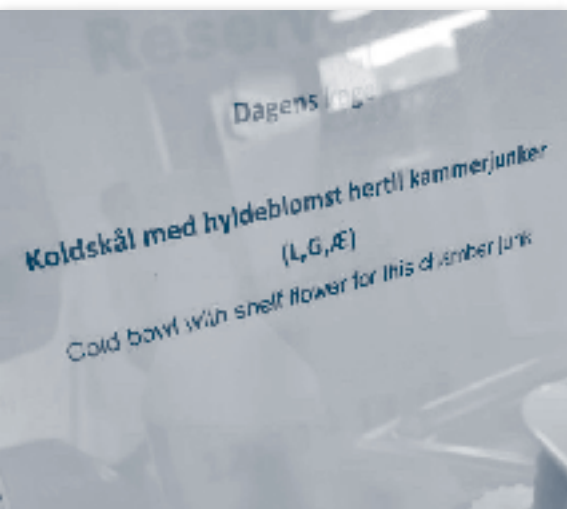
Finansiering: Carlsbergfondet

Hans Svaning (ca. 1500-1584) var uofficiel kongelig historieskriver i Danmark i anden halvdel af 1500-tallet. Hans hovedværk var en fuldstændig Danmarkshistorie på latin, som lå færdig i 1579. Den blev aldrig trykt i sin helhed, men manuskriptet blev flittigt brugt af de efterfølgende historikere – indtil det gik tabt ved Københavns brand i 1728.



Inden da var to længere uddrag af værket dog blevet trykt, og andre dele afskrevet af forskellige forskere, så man stadig i dag kan få et indtryk af det omfattende værk: et bredt fortællende historieværk i den klassiske retoriske tradition og med sans for den rammende anekdote. De bevarede dele af denne Danmarkshistorie bliver nu udgivet på latin med dansk paralleloversættelse.

Den afsluttende revision af manuskriptet pågår.



Videnskabshistorisk tekstportal

Redaktion: Håkon Bergset (Niels Bohr Arkivet), Finn Gredal Jensen, Christian Joas (Niels Bohr Arkivet, ledende redaktør), Signe Strecker (Niels Bohr Arkivet), Rob Sunderland (Niels Bohr Arkivet), Peter Zeeberg (ledende redaktør)

It: Thomas Hansen

Tilsynsførende: Claus Fabricius og Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: Carlsbergfondet

I samarbejde med Niels Bohr Arkivet har Det Danske Sprog- og Litteraturselskab påbegyndt opbygningen af en videnskabshistorisk tekstportal med tekster og korrespondance af danske videnskabsmænd. Hovedvægten vil ligge på hvad vi i vore dage forstår som naturvidenskab, men portalen vil også komme til at indeholde tekster af bredere lærdomshistorisk indhold.

Gennem årene har Det Danske Sprog- og Litteraturselskab udgivet en række centrale tekster af banebrydende danske videnskabsmænd i bogform, og disse tekster vil blive gjort tilgængelige samlet og digitalt på denne portal. De store trykte udgaver, primært fra det 20. århundrede, af værker af Tycho Brahe, Niels Stensen, Ole Rømer, H.C. Ørsted m.fl., som er udgivet i selskabets regi, repræsenterer alle værdifulde videnskabshistoriske indsatser. Men udgaverne står i fare for at gå tabt i både dansk og international forskning hvis ikke de bliver gjort frit tilgængelige online.

Ved at blive udgivet på den planlagte portal og forsynet med nyskrevne introduktioner af videnskabshistorikere vil teksterne for alvor kunne blive inddraget i moderne videnskabshistorisk forskning.

Første skridt er allerede taget med digitaliseringen af J.L.E. Dreyers udgave af Tycho Brahes samlede værker (i projektet *Tycho Brahe digitalt formidlet*, se s. 24).

Portalen vil imidlertid også komme til at rumme nye tekstkritiske udgaver. Således vil brødrene Niels og Harald Bohrs korrespondance blive udgivet som markering af 100-året for Niels Bohrs Nobelpris i 2022. Det drejer sig om ca. 160 breve fra årene 1906-1951, der giver et enestående indblik i brødrenes videnskabelige diskussioner og deres refleksioner over den politiske udvikling i Danmark og verden i første halvdel af det 20. århundrede. Brevene vil blive udgivet på dansk og i engelsk oversættelse, digitalt og i bogform, og vil også blive gjort tilgængelige på Niels Bohr Arkivets hjemmeside.

Der er opnået støtte til at opbygge portalen over en periode på 5 år. Herefter vil portalen løbende blive udvidet både med digitaliserede versioner af ældre tekstudgaver og med nye tekstkritiske udgaver.

Det filologiske og editions-tekniske arbejde vil primært ligge hos Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, og den naturvidenskabsfaglige og

-formidlende indsats primært hos Niels Bohr Arkivet.

Der er etableret et ekspertpanel, der skal konsulteres i konkrete spørgsmål, bistå med udformning af introducerende tekster og hjælpe med kontakt til andre eksperter inden for specifikke felter: Hanne Andersen (Institut for naturfagernes didaktik, Københavns Universitet), Claus Fabricius (Institut de Ciències del Cosmos, Universitat de Barcelona), John L. Heilbron (Department of History, UC Berkeley, USA), Helge Kragh (Niels Bohr Institutet, Københavns Universitet), Jesper

Lützen (Institut for Matematiske Fag, Københavns Universitet), Adam Mosley (Department of History, Swansea University), Henrik Kragh Sørensen (Institut for naturfagernes didaktik, Københavns Universitet), Chr. Gorm Tortzen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab) og Karin Tybjerg (Medicinsk Museion, Københavns Universitet).

Projektet er påbegyndt pr. 1. januar 2021.



Danske klassikere fra middelalderen

Et voksende antal publikationer, film, tv-serier og computerspil vidner om, at interessen for middelalderen er større end nogensinde. Der bliver skrevet romaner om Margrethe 1., indspillet overdådig middelalderfantasy om ædle familiedynastiers ofte voldelige kampe og lavet store særudstillinger, hvor man kan 'møde vikingerne'. Det står heller ikke skralt til med middelalderlitteraturen. De islandske sagaer, Dantes *Guddommelige komedie*, Marco Polos *Rejser* og Saxos *Gesta Danorum* læses stadig med stor lyst. Desværre er den dansksprogede middelalderlitteratur mindre kendt. Men der er gode grunde til at stifte bekendtskab med de mange spændende gammeldanske tekster, og takket være et kommende projekt ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab bliver det snart muligt.

At rejse uden pas og billet

I en tid hvor lufttrafikken stort set er stoppet og landegrænserne er lukkede, gør den dansksprogede middelalderlitteratur det muligt stadig at rejse til et sted langt, langt væk – ikke geografisk, men en rejse 500-600 år tilbage i tiden. Man kan høre stemmer fra en svunden tid og få indblik i vores forfædres ønsker, forhåbninger, ængstelser og smag. Hvad grinede de ad? Hvad var de bange for? Hvad troede de på? Hvad tænkte de om verdenen omkring sig? På den måde kan man lande et sted, der er mere eksotisk end Thailand eller Dubai, men alligevel føles kendt.

Kendt er i hvert fald fortalen til *Jyske Lov* fra 1241. »Med Lov skal land bygges« er uden tvivl den gammeldanske sætning, flest kan citere. Men selve lovens bestemmelser om arv, opmåling af marker, skovhugst, biavl, nabostrid m.m. er det de færreste, der har læst. I modsætning til fortalen, der er inspireret af fælleseuropæisk retsfilosofi, repræsenterer loven en lilleverden centreret om landsbyen. Det er nok også her, man skal forestille sig flere af Peder Låles ordsprog udtalt første gang i det 14. århundrede; »Kildegangen kande kommer ofte sønderbrudt hjem« vidner om en vis skepsis til omverdenen. Men heller ikke den er repræsentativ for dansk middelalderlitteratur, der også rummer udtryk for en stor åbenhed over for verden, en stor interesse for historier om fjerne egne. Samtidig viser sprogets import af fremmedord som *kanel*, *kardemomme*, *mandel* og *silke* i denne periode resultatet af den konkrete handel med omverden.

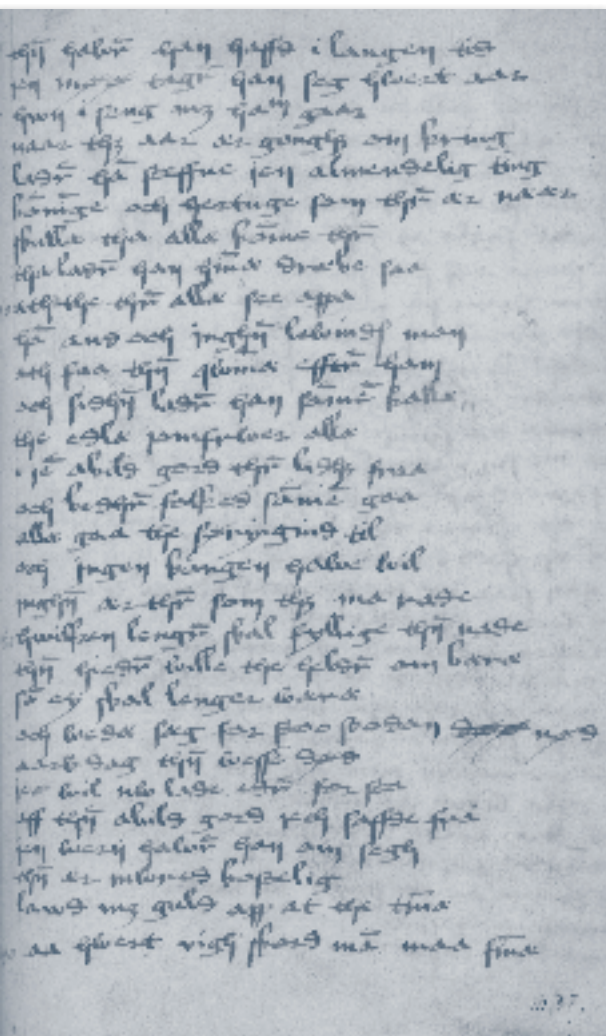
Litteraturen kan jo ikke kun flytte læseren i tid, men også i rum. Og det kan man nok have brug for i denne tid, hvor rejselysten er som en fast forankret flåde. Også her yder den danske middelalderlitteratur imidlertid hjælp til lænestolsrejser, der ikke er begrænset af *Lonely Planets* realisme. I *John de Mandevilles Eventyrlige Rejse* fra 1459 træffer vi således både fabelvæsener

og overdådig rigdom i et fjernt østen. Ridderromanen *Flores og Blanseflor* (ca. 1500) fortæller om to unge, en muslimsk mand og en kristen kvinde, der elsker hinanden og trodser al modstand for at forenes. En stor del af handlingen foregår i et imaginært, eksotisk Babylon, hvor kongens fyrré konkubiner lever et prægtigt – men ufrit – liv fængslet i et tårn.

Kongen, han har en mærkelig sæd,
den har han haft i lang tid.
En mø tager han sig hvert år,
og hun i seng med ham går.
Når det år er gået til ende,
samlér han et fælles ting.
Fyrster og hertuger, som der er nær,
de skulle alle komme dér.
Så lader han hende dræbe så
mens de alle ser derpå.

Uden at røbe for meget kan vi nok løfte sløret for, at Flores kommer den fangne Blanseflor til undsætning. En heltemodig og høvisk redningsmand optræder også i *Hertug Frederik af*

Normandi (ca. 1500), der som titlen antyder, foregår under mere hjemlige himmelstrøg i et keltisk univers. Bliver det alligevel for meget med drager, dværge, trolde og magi, kan man i *Vejleder for Pilgrimme* fra 1475-1500 finde en nøgtern turguide til Jerusalem og det Hellige Land med detaljerede beskrivelser af ruter og steder. Læser man *Mandeville* eller *Vejlederen* med Google Maps eller Wikipedia ved hånden, kan man let forville sig på rejse i fjerne landes historie, skikke, arkitektur, kulturelle skatte og naturherligheder – helt uden at forlade matriklen. Det er sund fornuft i corona- og klimakrisetider. Også hjemmesiden *norseworld.nordiska.uu.se* giver en god mulighed for at udforske flere af de gammeldanske teksters univers.



Løftede pegefingre og afhuggede lemmer

At læsere tilbringer deres tid i imaginære, skønlitterære universer, har dog ikke altid været værdsat. Allerede for 600 år siden var der kritiske stemmer. I en opbyggelig udlægning af de ti bud, den såkaldte *Sjælens Trøst* fra ca. 1425, beklager forfatteren den megen læsning af underholdningslitteratur:

Der findes mange mennesker som kan lide at læse og høre bøger om verdslige og forgængelige ting og unyttige vers. De forspilder deres tid og kræfter, fordi der ikke er nogen helse for sjælen deri. Nogle læser og hører gerne bøger om kamp og strid f.eks. om Parsifal, om Tristan, om Diderik af Bern og om andre gamle og hedenske kæmper, der tjente og stred for verden og ikke for Gud.

Sjælens Trøst er dog ofte selv ganske underholdende, idet kortere og længere exempla belyser de ti bud. Fortællingerne indeholder megen spænding, humor og vittige dialoger med masser af sex, vold og tvivlsom moral. Det gælder fx den besynderlige, men vidt udbredte, beretning om Amicus og Amelius, hvori en ung mand hugger hovedet af sin bedste vens børn for at vaske ham i deres blod og helbrede ham for spedalskhed.

Vil man følge *Sjælens Trøsts* råd og beskæftige sig med andet end skønlitteratur, byder middelalderen på et hav af tekster om historie, medicin og religion. De middelalderlige historiske værker omhandler begivenheder både i udlandet og i Danmark. Historie og fiktion blandes dog ofte sammen, hvilket kan ses i beretningen om belejringen af Rhodos, som findes på gammel-dansk i et af vores ældste tryk fra 1510. Her læser man om den tyrkiske flådes angreb i 1480, hvor Jomfru Maria hjalp de kristne soldater med at tvinge fjenden til at trække sig tilbage fra øen med store tab. I *Rimkrøniken*, det eneste middelalderlige eksemplar på en versificeret fremstilling af de store begivenheder i Danmarkshistorien, hører man hver konge fra Dans far, Humble, til og med Christian 1. fortælle i monologform om sine bedrifter, fejltrin og død. Resultatet er en underholdende Danmarkshistorie fremlagt som en samling moralske eksempler til efterfølgelse eller afskrækkelse.

Takket være bogtrykkeren Gotfred af Ghemens inkunabel fra 1495 har *Rimkrøniken* haft et langt efterliv i dansk kultur. Gennem optryk og en genoptagelse af genren i det 16. århundrede fører den frem til N.F.S. Grundtvig og gennem ham videre ud i samfundet. *Rimkrøniken* er en af de få gammeldanske tekster, vi faktisk har en moderne oversættelse af, omend denne – ved Grundtvigs arvtager, C.J. Brandt (1858) – er holdt i et arkaiserende sprog, der gør den mindre egnet til læsning i dag.

Den sejlivede dansksprogede middelalderlitteratur

Det var også trykpressen, der sikrede overlevelsen og udbredel-

sen for et par andre middelaldertekster. Det er sikkert velkendt, hvordan Hans Thomissøn i den første autoriserede danske salmebog (1569) uddrog stykker af Odensepræsten hr. Michaels store digt om Jomfru Marias rosenkrans. I Thomissøns øjne indeholdt Michaels vers stor sandhed – når de altså lige blev rensset for papistisk utøj. Og faktisk holdt to af Michaels salmer sig helt op til og med den forrige salmebogsrevision (1953). Det er de færreste danske litteraturværker, der kan prale af sådan en holdbarhed. Per Ræff Lille – den anden centrale, senmiddelalderlige digter på folkesproget – klarede derimod ikke springet ind i det nye medie og til et nyt publikum. Hans inderlige digte om Maria og/eller en verdslig kvinde har derfor skullet genfindes (i håndskriftet AM 76, 8°, Det Kgl. Bibliotek) af den nyere filologiske og litterære forskning.

En anden senmiddelalderlig religiøs tekst har faktisk vist sig endnu mere slidstærk end hr. Michaels Mariadigt. Det er den tekst, der normalt kaldes *Jesu Barndoms Bog*. Den blev trykt hos Ghemen i 1508, og den rørende beskrivelse af Jesusbarnets menneskelighed og mirakelmageri har begejstret et stort publikum lige siden. Et eksempel på værkets ligefremme stil kan vise hvorfor: Josefs tømmersvend har forsømt at opmåle tømmeret og har derfor skåret det for kort. Han frygter nu sin mesters vrede, men Jesusbarnet træder til og tilbyder hjælp. Man ser den ironisk-mistroiske tømmersvends langsomt voksende måben for sig:

Svenden svarede Vorherre: »Det har jeg aldrig set, at man kan trække træ så det bliver længere end det lå hugget på jorden«. Vorherre Jesus sagde: »Gør som jeg beder dig om, og jeg vil gøre træet længere«. Svenden begyndte at le, og Vorherre Jesus tog i den ene ende og svenden i den anden.



Barndomsbogen fik ny udbredelse i kraft af Selma Lagerlöfs litterære bearbejdning i *Kristuslegender* (1904), og en nyere version foreligger i Eske K. Matthiesens gendigtning (1989). Men Ghemens version står ikke tilbage for de moderne.

Bylder, bukkeblod og bøn

Det har krævet et godt helbred at være syg i middelalderen, og mange behandlinger har været direkte livsfarlige! Lægebøgerne har en stor kulturhistorisk betydning, fordi de vidner om en medicinsk tilgang præget af astrologi og overtro. Der var for eksempel 'gode råd' at hente, hvis man blev smittet af pesten, her i et håndskrift fra sidst i 1400-tallet (GkS 3487, 4°, Det Kgl. Bibliotek):

Mod pestilensbyld tag sennep og hyldeblad og stød dem sammen og læg blandingen på bylden. Så trækker det varmen ud. Ligeledes: hvis bylden sidder i lysken, tag laurbær og slangerod og teriak med eddike og drik det. Ligeledes: spis salvie med salt om morgenen, så vokser personens pestilensbyld ikke mere den dag.

Lignende pestkure, som heller ikke kan anbefales, benytter bævergalde, safran, myrra og bøn. Kulturhistorisk er de medicinske tekster – hvortil man som regel også regner vores ældste kogebog fra ca. 1300 og en bog om ædelsten – uhyre interessante fordi de giver et helt andet indblik i middelalderens hverdag end de litterære fiktioner. Samtidig er de på interessant vis sammenvævet med disse. Håndskriftet Stockholm K4 (ca. 1480) indeholder således ikke alene en version af ridderromanen *Ivan Løveridder* men også en stenbog. Og på detaljplan er der forbindelseslinjer mellem den medicinske litteratur og andre tekster. Det er for eksempel tilfældet i *Karl Magnus' Krønike* (ca. 1480), hvor en hjelm omtales:

I hjelmen sad en dyrebar sten, der hedder diamant. Den havde sådan evne at den der bar den, aldrig blev fattig, den var så hård at intet sværd bed på den med mindre det var smurt med bukkeblod. I hjelmen sad også en sten, der hedder karbunkel, den lyste om natten som et lys bagerst i hjelmen.

Det kommer ikke som nogen overraskelse, at religion i middelalderens Danmark fyldte mere end i dag, og der er bevaret en bred vifte af religiøs litteratur bestående af bønner, sange, mirakler, åbenbaringer, prædikener og legender. Her kan man fordybe sig i spørgsmål om liv og død, og hvordan man skal leve et godt og me-



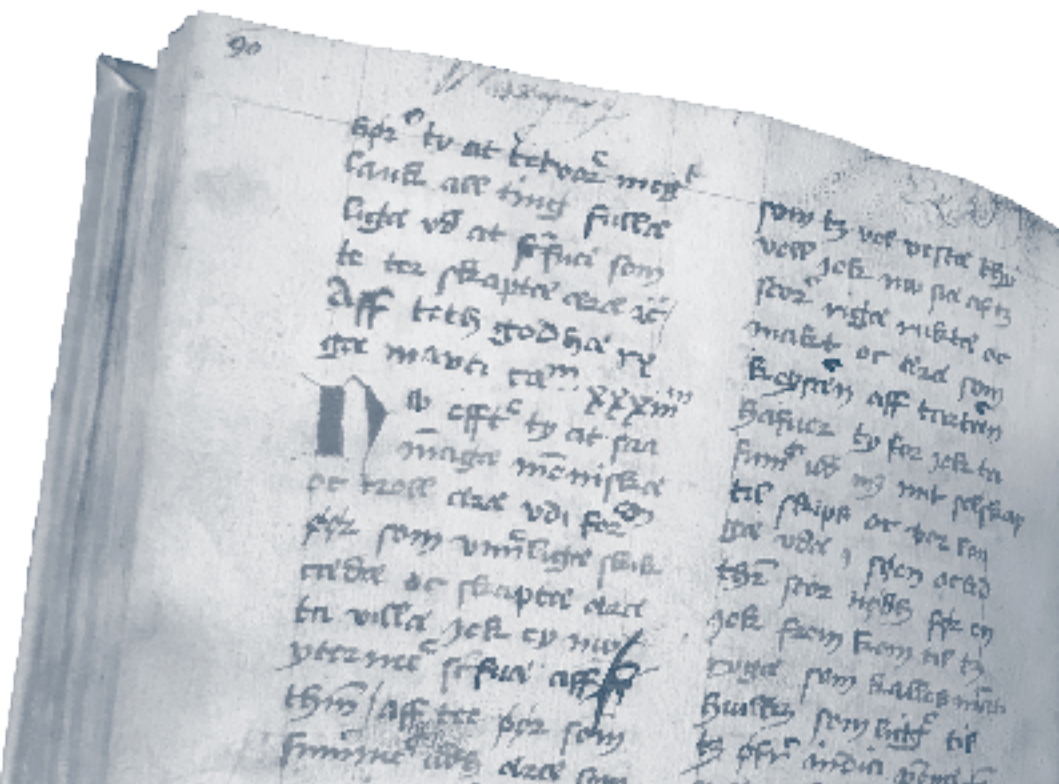
ningsfuldt liv. Samtidig rummer den gammeldanske religiøse litteratur en stor og ofte kompleks billedrigdom: »mit hjerte brænder hedt som et bål«, treenigheden er som »en mandel med skal, fnas og kerne«, »sortere end kul«, »en natravn i tagløst hus« (jf. Salmernes Bog 102,7).

Tid til et nyt projekt

Alle de nævnte tekster foreligger i videnskabelige udgaver, men disse er sjældent tilgængelige for andre end filologer. Tilmed lever de ofte mere end 100 år gamle udgaver sjældent helt op til moderne editionsfilologiske standarder. Nogle af teksterne foreligger i nye udgaver på Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs tekstportal. Men for størstedelens vedkommende er der et udtalt behov for nye udgaver. Og navnlig er der brug for moderne oversættelser. Almindelige mennesker uden faglige forudsætninger kan ikke læse de gammeldanske tekster på deres originalsprog. Der er altså et stort behov for nye oversættelser, der kan sprede interessen for dansk middelalderlitteratur til flere.

I *Danske klassikere fra middelalderen* udgives og oversættes 33 af de væsentligste tekster i den dansksprogede middelalderlitteratur. Teksterne på originalsproget udgives digitalt, mens oversættelserne til moderne dansk vil blive udgivet både digitalt og i 6 trykte, illustrerede bind. Vi har udvalgt de tekster, der bedst belyser de tre emner *det høviske ideal*, *historie og verden* samt *viden og tro*. Tidsmæssigt spænder de fra det fjortende til det sekstende århundrede. Vi håber, at projektet vil være med til at genoplive interessen både for middelalderlitteraturen og det gammeldanske sprog og dets historie. Læs mere om projektet på s. 27-28.

Jonathan Adams og Simon Skovgaard Boeck



H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave

Udgaveleder: lektor, ph.d. Ane Grum-Schwensen (H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet)

It-udvikling: specialkonsulent, ph.d. Holger Berg (H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet)

Styregruppe: institutleder Per Krogh Hansen (Syddansk Universitet), professor, centerleder Lasse Horne Kjældgaard (H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet), afdelingsleder Ditte Laursen (Det Kgl. Bibliotek), direktør Karen Skovgaard-Petersen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab), forskningsbibliotekar Anders Toftgaard (Det Kgl. Bibliotek) og afdelingschef Jens Toftgaard (Odense Bys Museer)

Redaktionsgruppe: seniorforsker Ejnar Stig Askgaard (Odense Bys Museer), Holger Berg (H.C. Andersen Centret), videnskabelig assistent Christian Alenkjær Frandsen (H.C. Andersen Centret), Ane Grum-Schwensen (H.C. Andersen Centret), seniorredaktør Finn Gredal Jensen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab), videnskabelig medarbejder Mads Sohl Jessen (H.C. Andersen Centret), professor Johnny Kondrup (Københavns Universitet), datalog Karsten Kynde (tidl. Søren Kierkegaard Forskningscenteret), professor Klaus Müller-Wille (Universität Zürich) og videnskabelig assistent Kathrine Vig Nielsen (H.C. Andersen Centret)

Finansiering: Augustinus Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond samt projektmodningsmidler fra Kulturministeriet

H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave er et samarbejde mellem H.C. Andersen Centret ved Syddansk Universitet, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Det Kgl. Bibliotek, Københavns Universitet og Odense Bys Museer.

H.C. Andersen Centret udgav fra 2017 til 2019 de håndskrevne forarbejder til eventyret »Ilsjomfruen« fra 1861 i pilotprojektet *Andersens Udvalgte Håndskrifter – en digital dokumentation af H.C. Andersens kreative processer*. Denne forundersøgelse etablerede modellen for det nye, større projekt, der vil falde i to dele. Første del gennemføres i perioden 2020-2025.

Den nye udgave vil rumme en digital, videnskabelig dokumentation af H.C. Andersens samlede, håndskrevne forarbejder til (i første omgang) 43 eventyr og historier. Den videnskabelige dokumentation består i at transkribere, opmærke og publicere materialet i en digital udgave med udvidede søgemuligheder. Opmærkningen følger den gældende TEI-standard. Udgaven forsynes med faksimiler og variantapparat og ledsages af manuskriptbeskrivelser og redegørelser for teksternes tilblivelseshistorie. Hensigten er at etablere et forskningsværktøj der gør det muligt at følge H.C. Andersens kreative proces igennem de forskellige tekststadier og samtidig gør hans svært læselige manuskripter frit tilgængelige i et læseligt format. Udgaven vil desuden samle materiale der er spredt over en lang række offentlige og private samlinger i ind- og udland.



Skriftserien 'Babette'

Projektleder: forlægger, ph.d. Mads Julius Elf (U Press)

Projektdeletagere: 50 forfattere, forskere og undervisere ved Københavns Universitet, Syddansk Universitet, Den Danske Lektoratsordning, Dansk Sprognævn og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Finansiering: Augustinus Fonden, Statens Kunstfond, 15. Juni Fonden m.fl.

Forlaget U Press har iværksat et større udgivelsesprojekt, Skriftserien 'Babette', der skal bygge bro mellem læsere med en særlig interesse for dansk i og uden for Danmark. Projektet omfatter bl.a. 50 trykte fagbøger og essays om højdepunkter i dansk litteratur og billedkunst skrevet på dansk for danskinteresserede i hele verden. Serien skal dække alle perioder og desuden introducere nye tilgange til dansk sprog og kultur i en bredt appellerende form.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab skal efter planen yde flere bidrag til det store projekt. I første omgang skriver Peter Zeeberg en bog om Saxos oversættelseshistorie. Med udgangspunkt i sit eget arbejde med udgivelsen *Saxos Danmarkshistorie* (1. udgave 2000) vil han analysere hvordan de seks eksisterende komplette oversættelser hver især afspejler deres tid – fra 1575 til 2000.

Første bog i 'Babette'-serien er *Johannes Ewald og frygten for frihed* ved Thomas

Bredsdorff. I 2021 udkommer desuden '*Sådan er det*' at oversætte Shakespeare ved Niels Brunse, en bog om *Form i Keld Helmer-Petersens fotografi* ved Inger Ellekilde Bonde, en om *Johannes Wiedewelts tradition og nybrud* ved Else Marie Bukdahl, en om *Blixens humor* ved Ivan Z. Sørensen, en om *H.C. Andersen og rejsen* ved Johs. Nørregaard Frandsen og en om *Pontoppidans store romaner* ved Steen Beck. Thomas Olander tager tilløb til at skrive en *Lille dansk sproghistorie* til serien. Sidst men ikke mindst er nye indføringer i dansk – i forskellige former for interkulturel dialog – under udarbejdelse i samarbejde med ansatte ved en række skandinaviske institutter i udlandet, foreløbig ved universiteterne i Osaka, Poznan, Lund, Moskva, Frankfurt og Zürich; Marlene Hastenplug og Caroline Ballebye Sørensens bog om dansk i udveksling med tysk forventes ligeledes at udkomme i 2021.



babette
– dansk i en
global
horisont

De kunst- og arkitekturhistoriske konsekvenser af Christian 4.s Englandsbesøg i 1606

Projektdeltagere og udgivere: Finn Gredal Jensen og Patrick Kragelund
Finansiering: Novo Nordisk Fonden

Patrick Kragelund påviser i sin bog *A Stage for the King: The Travels of Christian IV of Denmark and the Building of Frederiksborg Castle* (Museum Tusulanums Forlag 2019) hvilken afgørende betydning Christian 4.s besøg i England, især opholdet på det legendariske, siden ødelagte paldsanlæg Theobalds i juli 1606, fik for Frederiksborgs arkitektoniske udformning, både i enkeltheder og som helhed. Frederiksborgs bygningshistorie er gennem påvisningen af denne engelske forbindelse blevet tilført en dynamik der afdækker slotets position som et arkitekturhistorisk vendepunkt i Nordens overgang til en ny, internationalt orienteret byggestil.

Kongens Englandsbesøg blev ivrigt kommenteret i engelske og tyske pamfletter udgivet samme år, men på Det Kgl. Bibliotek befinder sig fire anonyme, hidtil udgivne dagbøger forfattet af en eller flere danske deltagere på rejsen. Det aktuelle projekt, indledt ultimo 2019, tager sigte på i første omgang at transskribere de nye kilder samt at undersøge deres indbyrdes forhold og historie. Så meget er foreløbig sikkert

at de to af håndskrifterne er samtidige og de to andre afskrifter fra 1700-tallet. Herefter vil følge en nøjere kultur- og kunsthistorisk analyse og desuden helt eller delvis en oversættelse til engelsk, inklusive en præsentation og kommentar, så disse nye kilder kan blive internationalt tilgængelige og deres betydning klarlagt. Det er også tanken at arbejde videre med en dansk publikation af materialet, evt. i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs regi.



Englandsrejsen, der formede sig som et triumftog op ad Themsen og gennem London, er, ved siden af kongens kroningsfestligheder i 1596 og tronfølgerens bryllup i 1634, den vigtigste danske optræden i den type festforanstaltninger der er så karakteristiske for 1500- og 1600-tallet. I forskningen i periodens hofkultur opfattes denne type engangsforestillinger som 'laboratoriet' hvor nye kunst-

neriske og arkitektoniske stileksperimenter afprøves – for eventuelt senere at blive omsat til mursten, læred eller landskab. Med besøg i Greenwich, Whitehall, Westminster Abbey, Richmond, Hampton Court, Nonsuch, Theobalds og Windsor rummer dagbøgerne hidtil ubenyttede øjenvindeskildringer af festkultur, optog, optagelsesceremonier og udsmykninger af en række hovedmonumenter i engelsk arkitektur og havehistorie. Både nationalt og internationalt er der tale om en dokumentation af stor interesse. Og for en – i dansk sammenhæng – sjælden gangs skyld er dette 1600-talsmateriale, takket være emnets karakter og fokus, ikke kun af politisk eller kulturhistorisk, men også i højeste grad af kunst- og arkitekturhistorisk interesse.

Kilderne er nu transskriberet, og en nøjere analyse af disse og deres kontekst er indledt, herunder en undersøgelse af hvorvidt rigsråd Eske Brock, der deltog i Englandsrejsen, kan være den oprindelige ophavsmand til rejsebeskrivelsen. Der er opstillet et hypotetisk stemma som illustrerer forholdet mellem de fire bevarede håndskrifter og den tabte original. En oversættelse til engelsk er ved at være afsluttet, mens den egentlige kommentering har stået i stampe under bibliotekernes coronabetingede lukning.

ELEXIS

Projektleder: Simon Krek (Jožef Stefan-Instituttet, Ljubljana)

Styregruppe: repræsentanter for de 17 partnerinstitutioner, fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab: Sanni Nimb

Redaktion: Sanni Nimb, Thomas Troelsgård; i mindre omfang desuden flere af de øvrige medlemmer af redaktionen for *Den Danske Ordbog*

Finansiering: EU, Horizon 2020

ELEXIS er et fireårigt (2018-2022) projekt under EU's forsknings- og innovationsprogram *Horizon 2020*. Projektets fulde navn er *European Lexicographic Infrastructure*, og der deltager 17 institutioner fra 15 lande (13 EU-lande samt Serbien og Israel; se: elex.is/partners). Fra Danmark deltager Center for Sprogteknologi ved Københavns Universitet samt Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Desuden er 50 leksikografiske institutioner fra andre lande, herunder også lande uden for EU, tilknyttet som såkaldte 'observers' så i alt 35 lande er repræsenteret i projektet; se: elex.is/observers.

ELEXIS rummer en række delprojekter (arbejdspakker med hver sin leder) der alle stiler mod de overordnede mål:

- At harmonisere og tilgængeliggøre ordbogsdata (moderne og historiske) for forskellige sprog, så de effektivt kan udnyttes af flere, herunder også af forskningsprojekter med begrænset erfaring inden for sprog-



- På baggrund af sådanne data at udvikle standarder, resurser og værktøjer til brug inden for digital humaniora og sprogteknologi, fx til automatisk strukturering og linkning af store mængder ordbogsdata.

Der er desuden arbejdsplaner hvis formål er at understøtte universitetsundervisning og efteruddannelse inden for leksikografi i Europa, at udbrede viden i samfundet om leksikografiske projekter og miljøer samt at fremme europæisk samarbejde og vidensudveksling inden for området, fx i form af stipendier til forskningsophold hos de deltagende institutioner.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab skal løbende levere ordbogsdata fra selskabets ordbøger og fra de sprogteknologiske resurser der i tidens løb er udviklet i samarbejde med Center for Sprogteknologi, så partnere i *ELEXIS* kan anvende bl.a.

danske data til forskning og udvikling af værktøjer. I *ELEXIS* er et af hovedmålene at opnå at leksikalske data i større grad gøres frit tilgængelige til fx forskning og sprogteknologi. Projektets leksikografiske partnere og en lang række andre leksikografiske institutioner i Europa der har tilsluttet sig projektet som såkaldte 'observers', gør i den forbindelse udvalgte ordbogsdata, fx lemmalister, tilgængelige på projektets hjemmeside.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab deltager desuden i tre ud af de fire delprojekter der indeholder deciderede forsknings- og udviklingsopgaver. Vores opgaver ligger primært inden for tre områder:

For det første skal der i *ELEXIS* udarbejdes fælles formater for strukturering af ordbogsdata, dels så der kan opbygges en fælles ordbogsportal med udvalgte oplysninger, dels så man kan eksperimentere med at kæde ordbogsindgange sammen på tværs af ordbøger.

For det andet skal der forskes i udvikling af metoder og værktøjer til semiautomatisk linkning af lemmaer og betydninger på tværs af ordbøger, både inden for samme sprog og tværspørgligt.

For det tredje skal der forskes i metoder til automatisk identifikation af betydninger i tekster. Selskabets leksikografer har i den forbindelse været med til at udvikle et parallelsprogligt tekstkorpus der består af de samme 2.000 engelske sætninger oversat til en lang række sprog, herunder dansk. Disse sætninger skal i 2021 håndopmærkes med betydninger beskrevet i ordbøger for de enkelte sprog.

Adgang til de metoder og fælles værktøjer der udvikles i *ELEXIS* på baggrund af forskning i ordbogsdata fra mange sprog, vil sikre at Det Danske Sprog- og Litteraturselskab er på højde med den nyeste udvikling inden for digital leksikografi, og åbne for helt nye muligheder for visninger af selskabets danske ordbogsressurser og korpustekster på *ordnet.dk*. På grund af coronasituationen i de europæiske lande der deltager, har projektet fået bevilget seks måneders forlængelse af EU. Det løber nu til 31. juli 2022. Læs mere om projektet på hjemmesiden: *elex.is*.

Foreningen *lex.dk*

Bestyrelse: Joachim Malling (G.E.C. Gads Fond, formand), Morten Hessel-dahl (Gyldendal A/S), Anders Bjarklev (Danske Universiteter) og Chr. Gorm Tortzen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab)

Ansatte: Niels Elers Koch (chefredaktør), Erik Henz Kjeldsen (redaktions- og udviklingschef), Jørgen Nørby Jensen (redaktør), Marie Bilde Rasmussen (redaktør), Suzanne Rindom (redaktør) og 4 studentermedhjælpere

Finansiering: Kulturministeriet

Foreningens formål er at etablere og drive en frit tilgængelig dansksproget digital platform for autoritativ viden til brug for folkeoplysning over for det danske samfund, herunder folkeskoler, gymnasier, universiteter, læreanstalter m.m. og bibliotekerne. Platformen *lex.dk* giver fri digital adgang til de vigtigste opslagsværker i Danmark, herunder navnlig *Den Store Danske* og *Trap Danmark*.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab bidrager til platformen ved at knytte *Den Danske Ordbog* til *Den Store Danske* og *Trap Danmark*. Ved at klikke på et ord i en artikel i et af disse værker vil man slå ordet direkte op i *Den Danske Ordbog* og få en forklaring på dets betydning.



Essay: En stor dames lille livshistorie

Monsieur

Pour satis faire à vostre curiosité, Je vous feray un petit recit de la vie de celle que vous desirez sçavoir.

'Kære herre,

For at opfylde Deres ønske vil jeg skrive en lille livshistorie til Dem om hende, som De gerne vil vide mere om.'



Den »lille livshistorie«, der indledes på denne måde, er Leonora Christinas (1621-1698) franske selvbiografi, som værket traditionelt kaldes. Formelt er beretningen et brev, dateret 1. maj 1673 og altså skrevet i Blåtårn. Brevets adressat bliver aldrig omtalt ved navn, men det var uden nogen tvivl historikeren Otto Sperling den yngre (1634-1715), der var en nær ven af Leonora Christina og Corfitz Ulfeldt (1606-1664).

Det samme var hans far, lægen Otto Sperling den ældre (1602-1681). Også han var fange i Blåtårn, og også han skrev sin selvbiografi – samtidig med Leonora Christina. Det ligner en plan, og det var det også. Den unge Sperling arbejdede på at forbedre fangernes vilkår – allerhelst at få dem løsladt. Selvbiografierne skulle skabe opmærksomhed omkring fangerne, og Leonora Christinas beretning skulle også bruges til et stort værk om lærde kvinder, som historikeren var i gang med.

I foråret 1673 måtte Sperling den yngre erkende, at han ikke kunne udrette mere, og han rejste hjem til Hamborg. Men han skulle have Leonora Christinas selvbiografi med sig, og derfor havde hun travlt med at blive færdig, som hun selv bemærker nogle gange undervejs. Hele situationen omkring selvbiografien har betydet, at den er ret indforstået. I store træk kendte Sperling jo udmærket historien, og derfor er Leonora Christinas fremstilling indimellem meget kortfattet.

Selvbiografien dækker principielt hele Leonora Christinas liv frem til nedskrivningen i 1673. Hun fortæller kronologisk, men koncentrerer sig om enkelte, typiske situationer. De mellemliggende perioder omtaler hun kort eller springer helt over. Som historisk kilde har selvbiografien derfor alvorlige mangler. Den er

et subjektivt vidnesbyrd, et forsvarsskrift og en redegørelse for hendes intellektuelle færdigheder.

Selvbiografiens karakter af forsvarsskrift gør den ikke til tør, kedelig læsning. Tværtimod er den i lange passager både morsom og spændende som en underholdningsroman. Det er ikke noget tilfælde. Leonora Christina har meget bevidst udformet skriftet som en af datidens romaner. Hun omtaler sig selv i tredje person som »nostre femme« ('vor heltinde'), samtidig med at hun også optræder som førstepersonsfortæller med sine overvejelser og vurderinger. Hun er altså både aktør, dybt involveret i de dramatiske begivenheder, og verdensklog ræsonnør, på ophøjet afstand af det omskiftelige liv.

Præget af roman skyldes i høj grad fortællemåden, hvor de enkelte situationer får lov til at udfolde sig bredt, gerne med hurtige replikskifter, rammende personkarakteristikker og korte beskrivelser af omgivelser og omstændigheder. Flere af disse situationer er litterære perler, og i hvert fald én har opnået klassikerstatus:

comme ilz voyoient, que le dessein de Fos estoit de leur faire mourir de faim ilz resolurent de hazarder le paquet, ilz firent des preperatoires l'hyver, pour èchapper aussi tost que leau seroit ouuerte; Nostre femme qui auoit trois payres de draps que ces enfans les auoient envoyez, defit ces Linceuls, et en fit des cordages et une voyle, cousçeu avec la soye, car elle n'avoit point de fil. son Mari et le serviteur travailloient pour des rames.

'da de indså, at det var Fuchs' hensigt at sulte dem ihjel, besluttede de at prøve lykken. I løbet af vinteren forberedte de sig på at flygte, så snart havet var isfrit. Vor heltinde, der havde tre par lagner, som deres børn havde sendt dem, rev stoffet i stykker og lavede reb af dem og et sejl, som hun syede med silke, for hun havde ingen tråd. Hendes mand og tjeneren arbejdede med at fremstille årer.'

Det er nu 360 år siden, at Leonora Christina kæmpede sig ned over klipperne med sin svækkede ægtemand og deres uheldige tjener, men 'flugten fra Hammershus' er vistnok stadig et begreb for de fleste danskere. Det skyldes næppe pakkerne med sagens akter i Rigsarkivet, snarere selvbiografiens dramatiske beretning.

Værkets gennemgående tema er den forfulgte heltinde. Gang på gang udsættes hun for intriger, forfølgelser og ydmygelser, som giver hende lejlighed til at demonstrere mod, udholdenhed, køligt overblik og overlegen ro. Sin styrke henter hun i troen på Guds styrelse, i bevidstheden om at være kongens elskede datter og i sin kærlighed til Corfitz Ulfeldt.

Afgørende for hele hendes voksenlivs forløb er hendes urokkelige, dybe kærlighed til ægtemanden. Alligevel skildrer hun sin elskede påfaldende køligt. Ganske vist gengælder han fuldt ud sin hustrus hengivenhed, men derudover har han ikke mange positive egenskaber.

Gennemgående fremstilles han som svag, ubehersket og naiv, totalt afhængig af sin hustru. Helt misvisende er det nok ikke, men sandelig heller ikke dækkende. Det fremgår ikke, at han var usædvanlig højt begavet, gennemkultiveret og meget charmerende. Egentlig virker det ud fra selvbiografien ret ubegribeligt, at Leonora Christina elskede ham – og at han opnåede en fantastisk karriere.

Den skæve karakteristik af Ulfeldt kunne naturligvis afspejle hendes bitterhed i 1673. Den er nu snarere resultatet af et bevidst valg. Selvbiografens hovedformål er at bevise fangens uskyld og at bevæge andre til at arbejde for hendes frigivelse. I den forbindelse er det afgørende vigtigt at få lagt luft til ægtefællen og hans forræderiske konspirationer. De bliver ikke omtalt i selvbiografien før forhørene i Blåtårn, hvor de så benægtes lodret.

I det hele taget er det skriftets taktik så vidt muligt at forbigå alt, hvad der kunne kaste smuds på Leonora Christina. For at understøtte indtrykket af den kærlige fortrolighed mellem far og datter forties alle modsætningsforhold mellem dem – striden om Kirsten Munk nævnes ikke med ét ord. På samme måde undertrykkes alle de gode grunde, Ulfeldtparrets modstandere kunne have til deres holdninger og handlinger. Den eneste forklaring på parrets skæbne er andres misundelse.

Leonora Christinas beherskelse af fransk er naturligvis en fundamental forudsætning for hendes fortællekunst i selvbiografien. Tidligere har man vurderet hendes fransk som temmelig ringe, hvilket står i skarp kontrast til, at man samtidig har fremhævet tekstens litterære kvaliteter. I forbindelse med Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs udgave af selvbiografien har Lene Schøsler foretaget en grundig undersøgelse af hendes franskkundskaber. Den viser, at hun behersker sproget på et højt niveau. Hun varierer sin fremstilling efter de forskellige situationer, og hun udnytter et bredt spektrum af sproglige virkemidler til at give en nuanceret fremstilling med appel til læseren. Selvfølgelig begår hun fejl, som rimeligvis skyldes hendes danske modersmål, men fejlene er aldrig meningsforstyrrende. Hendes kendskab til fransk er solidt og omfattende.



Undersøgelsens resultater svarer ganske til samtidens opfattelse af hendes franske. Gennem hele sit liv mødte hun franske kvinder og mænd, og nogle af dem har beskrevet hendes franskkundskaber som glimrende.

Selvbiografien fik stor betydning for opfattelsen af Leonora Christina. Den var kendt af de danske historikere fra 1700-tallet og frem, men hovedsagelig gennem afskrifter, bearbejdelser og oversættelser. I disse afledte former blev selvbiografien en hovedkilde til historikernes skildringer af hende, og på den måde nåede beretningen ud til et meget stort publikum både i Danmark og internationalt.

Originalhåndskriftets skæbne blev dramatisk. Det blev smuglet ud fra Blåtårn og var i Otto Sperlings eje, til han døde. Derefter kom det til Det Kgl. Bibliotek, men forsvandt sporløst engang midt i 1700-tallet. Længe anså man det for tabt, men i 1952 dukkede det op i et gymnasiebibliotek i Altona ved Hamborg. Det blev købt af en dansk samler, som i 1958 fik udgivet en faksimile af manuskriptet sammen med en dansk oversættelse og kommentarer. Samme år kom håndskriftet endelig tilbage til Det Kgl. Bibliotek.

Den første udgave af værket udkom i 1871-1872 og skyldes Sophus Birket Smith. Da originalen ansås for tabt, måtte han basere sit arbejde på to yngre afskrifter. I 1949 blev denne udgaves tekst oversat til dansk af C.O. Bøggild-Andersen i en svagt arkaiserende sprogform uden hensyn til originalens retorisk gennearbejdede og bevidst varierede stil. Denne oversættelse er siden blevet genudgivet i let reviderede former og har hidtil været den eneste tilgængelige. I 2001 publicerede Det Kgl. Bibliotek digitale faksimiler af originalmanuskriptet.

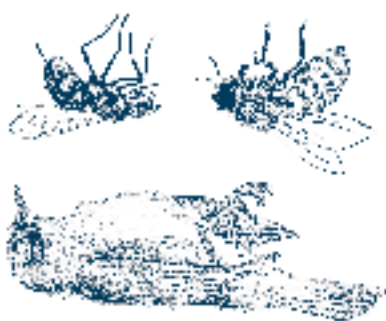
Denne utilfredsstillende situation er baggrunden for, at Det Danske Sprog- og Litteraturselskab nu udgiver selvbiografien efter editionsvidenskabelige principper under titlen *Leonora Christinas franske selvbiografi. Diplomatarisk udgave og dansk oversættelse ved Marita Akhøj Nielsen og Lene Schøsler. Ikonografi ved Thomas Lyngby*. Her gengives originalen bogstav- og tegnret med tekstkritisk apparat. Side for side ledsages udgaven af en oversættelse til moderne dansk, der tilstræber at gengive originalens indhold og skiftende stilleje. Indledningen giver den første videnskabelige beskrivelse af Leonora Christinas franske sprog, foruden manuskriptbeskrivelse og redegørelser for værkets historie og virkningshistorie. I et særligt afsnit bringes samtidige portrætter af Leonora Christina og Corfitz Ulfeldt med ikonografi. Løbende kommentarer og samlede oversigter belyser den historiske baggrund.

Samtidig med denne videnskabelige udgave udsender Det Danske Sprog- og Litteraturselskab folkeudgaven *En kongedatters liv. Leonora Christinas franske selvbiografi på moderne dansk* ved Marita Akhøj Nielsen og Lene Schøsler, illustreret af Allan van Hansen. Her udgives oversættelsen med en helt kort indledning, der giver de nødvendige forudsætninger for at forstå teksten. Efter den følger mere udførlige oplysninger: en længere efterskrift om Leonora Christina og hendes forfatter-skab, årstalsliste, oversigt over nærmeste slægtninge og real-kommentarer med historiske oplysninger om personerne og begivenhederne.

Folkeudgaven er illustreret af Allan van Hansen, som i 2019 udgav *Jammers Minde – en grafisk roman* på forlaget Arabesk. Det er nogle af hans tegninger fra folkeudgaven, der opliver dette lille essay.

Begge udgaver vil ligge klar til fejringen af 400-året for Leonora Christinas fødsel, 21. juli 2021.

Marita Akhøj Nielsen og Lene Schøsler



Thomas Bartholin d.æ.s breve

Udgiver: Niels W. Bruun

Tilsynsførende: Chr. Gorm Tortzen og Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet

Thomas Bartholins (1616-1680) forfatterskab blev i sin tid af Odin Wolff betegnet som »den Skat af Kundskaber og Underretninger om Naturen, Mennesket og Tidsalderens Egenheder hiemme hos os, hvilken findes nedlagt i vor Landsmand Thomas Bartholins Skrifter«. Denne præcise karakteristik er også dækkende for Bartholins korrespondance, som han i redigeret form selv udgav i årene 1663-1667. Hertil kommer så de breve, der findes i andre trykte kilder, eller som udgiveren har fundet i danske og udenlandske arkiver.

Den kritiske udgave af de Bartholinke breve omfatter hele dette materiale samt en engelsk oversættelse heraf. Den latinske tekst er etableret, men er under revision, og samtlige breve er oversat. Der pågår nu en afsluttende redaktion af den engelske oversættelse. I samarbejde med Finn Gredal Jensen forberedes en digital udgave af

brevene på selskabets videnskabshistoriske tekstportal.



Thorkild Bjørnvigs lyrik

Udgiver: NN

Tilsynsførende: Esther Schat Kielberg og Keld Zeruneith

Thorkild Bjørnvig (1918-2004) står som den centrale lyriker i tiden lige efter 2. Verdenskrig, en brobygger mellem en traditionsbevidst poesi og den senere modernisme. Han har status af en nyklassiker, der ikke er til at komme uden om i dansk digtning. Alligevel findes hans digte ikke i en videnskabelig udgave med grundige kommentarer, der kan gøre dem tilgængelige for et større publikum.

Bjørnvigs lyriske forfatterskab, der omfatter 14 digtsamlinger og en række digte offentliggjort i tidsskrifter, aviser m.v., falder i to hovedfaser: (1) 1947-1968 og (2) 1968-1993. Den første fase rummer fem store digtsamlinger. Disse fem samlinger udgør hver især et højdepunkt i Bjørnvigs forfatterskab og i periodens poesi. De udgør tillige en tematisk helhed, hvilket hidtil ikke er blevet belyst. Det er derfor i første omgang mest presserende at udgive disse fem digtsamlinger i en pålidelig, videnskabelig udgave med titlen *Thorkild Bjørnvig 1947-1968*, men projektet kan med fordel tilrettelægges således, at det vil kunne følges op af *Thorkild Bjørnvig 1968-1993* siden hen. Det er også hensigten at trykke dels en række manuskriptbaserede digte, dels en række digte fra perioden



1947-1968, som ikke er optaget i digtsamlingerne, men udelukkende trykt i tidskrifter og aviser.

Bjørnvigs digte går i dialog med et stort og ofte

vanskeligt stof, der kalder på kommentarer og forklaringer. Han trækker på en lang mytologisk og filosofisk tradition, der inkluderer antik, bibelsk og nordisk mytologi. Bjørnvig indskrives sig derudover i en tyskorienteret romantisk og symbolistisk lyriktradition. Mange af digtene har også en interessant og delvis udforsket tilblivelseshistorie, som bør kortlægges. Han rettede i vid udstrækning i sine digte, ikke kun mellem manuskript og førsteudgave, men også ved senere udgaver.

Per Dahl og Erik Skyum-Nielsen påtænker en gennemførelse af projektet. Med henblik på endelig vedtagelse i 2022 og efterfølgende iværksættelse genoptages projektet i efteråret 2021. Dels med henblik på at skabe et kvalificeret overblik over det bevarede manuskriptmateriales karakter og omfang og graden af dets inddragelse i udgaven, dels med henblik på en realistisk vurdering af tidsforbruget, planlægning af forløbet og muligheder for en (delvis) finansiering af arbejdsprocessen.

Anders Bording: Samlede Skrifter

Udgiver: Erik Sønderholm † og Paul Ries †

Tilsynsførende: Steffen Heiberg

Finansiering: Statens Humanistiske Forskningsråd

Da Peder Terpager og Hans Gram med støtte fra Frederik Rostgaard i 1735 udsendte deres udgave af Anders Bording's (1619-1677) samlede skrifter, lod de digtene og den versificerede månedsavis *Den Danske Mercurius* fremtræde i en moderniseret sprogdragt, ligesom Hans Gram forsøgte at gøre værkerne tilgængelige for »enhver vittig Læsere« ved at forsyne dem med »fornødene Opliusninger ved flere stæder, hvor Meeningen formedelst visse Historiske Omstændigheder er ikke lige klar for alle, i det mindste ikke saa aabenbar, som den var paa de Tider, da Versene skreves«.

Mens Erik Sønderholm genoplivede digtene, og faksimilegengivelsen af *Den Danske Mercurius* automatisk genskabte avisen, mangler stadig det fjerde bind, kommentaren til *Den Danske Mercurius*, den del af Bording's produktion, hvori han efter Gram's mening bedst viste sin »Poëtiske Opfinding og



Artighed, eller hans Rigdom og Overflødighed i Talen«. Formålet med kommentaren er derfor at gøre avisen tilgængelig for en nutidslæser som et værk, hvis forfatter ikke blot beskrev, men også fortolkede sin egen og sin samtids verden.

Arbejdet er midlertidigt stillet i bero.

Udkommet:

Anders Bording: *Digte* (1984)

Anders Bording: *Den Danske*

Mercurius (1984)

Kommentar til Anders Bornings digte (1986)

Georg Brandes: Berlin som tysk Rigshovedstad

Udgivere: Per Dahl, Sten Rasmussen † og Per Øhrgaard

Tilsynsførende: Uffe Andreasen og Steffen Heiberg

Finansiering: Aarhus Universitets Forskningsfond

Berlin som tysk Rigshovedstad (1885) er ordnet i 67 tematiske kapitler, der opsamler Georg Brandes' (1842-1927) erindringer og indtryk fra årene i Berlin 1877-1883, oprindeligt publiceret i danske, norske og svenske dagblade og tidsskrifter.

Udgaven, der følger førsttegaven, men gør rede for forholdet til de underliggende artikler og senere ændringer, gengiver de oprindelige illustrationer, der blev udeladt ved optrykket i *Samlede Skrifter*. Bogens godt 500 siders tekst foreligger opsat og er under korrekturlæsning. Kommentarer, tekstkritik og registre er under fortsat bearbejdning. Dele af manus har i 2020 passeret tilsynet, og hele manuskriptet forventes færdiggjort inden sommeren 2021. Der arbejdes på en udgivelse sidst i 2021.



Georg Brandes' Correspondance, 2^e Série

Udgivere: Zsuzsanna Bjørn Andersen † (den ungarske brevveksling), Klaus Bohnen † (den tysk-østrigske brevveksling), Per Dahl (den tysk-østrigske brevveksling), NN (den russiske brevveksling) og NN (den polske brevveksling)

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen og Gert Posselt

Finansiering: Brandt-Brandtved Fonden, Lillian og Dan Finks Fond, Moth-Lunds Fond samt Politiken-Fonden

Bindene med Georg Brandes' (1842-1927) brevvekslinger med ungarske, tysk-østrigske, russiske og polske kulturpersonligheder indgår i udgaven af *Georg Brandes' Correspondance*. Den første serie udkom 1952-1966 og medtog kun få, meget store brevvekslinger med udvalgte forfattere. Anden serie sigter bredere og omfatter derfor flere korrespondenter og litterære miljøer, der dokumenterer Georg Brandes' internationale indflydelse.

Den ungarske brevveksling: I samarbejde med Prof. Dr. András Masát, Andrassy Universitát Budapest, er manuskriptet revideret.

Transskriptionen af brevene er gennemgået i samarbejde med Dr. Eike Nebelin. Arbejdet med manuskriptet har vist sig større end forventet. Pga. udgiverens bortgang påhviler dette arbejde nu redaktionen. Der sigtes mod en udgivelse primo 2022.

Den tysk-østrigske brevveksling: På grund af den ene udgivers bortgang og den anden udgivers øvrige forpligtelser ligger arbejdet p.t. stille, men ventes genoptaget i løbet af 2021, når der er fundet en medudgiver.

Den russiske brevveksling: Brevvekslingen er midlertidigt taget af programmet.

Den polske brevveksling: Brevvekslingen er midlertidigt taget af programmet.



Udkommet:

Correspondance de Georg Brandes

I: *La France et L'Italie* (1952)

II: *L'Angleterre et La Russie* (1956)

III: *L'Allemagne* (1966)

IV: *Notes et Références* (1966)

Georg Brandes' Nietzscheforelæsninger 1888

Udgivere: Per Dahl og Gert Posselt
Tilsynsførende: Carl Henrik Koch
Finansiering: Carlsbergfondet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Projektet omfatter en udgivelse af manuskriptet til Georg Brandes' (1842-1927) fem banebrydende forelæsninger ved Københavns Universitet i foråret 1888 over den tyske filosof Friedrich Nietzsche (1844-1900) og af de deraf afledte artikler om »Aristokratisk Radikalisme«, der tryktes i hhv. *Tilskueren* og *Deutsche Rundschau* 1889 og 1890. På grund af den internationale interesse for forelæsningerne publiceres de i en dansk-tysk paralleludgave på det schweiziske forlag Schwabe & Co., Basel, i serien *Beiträge zu Friedrich Nietzsche*. Teksten er ledsaget af en fyldig indledning og oplysende noter; den danske tekst desuden af et tekstkritisk apparat, mens apparatet i den tyske oversættelse rummer henvisninger til de refererede steder i Nietzsches værker.

Efter en grundig korrektur af den tyske oversættelse og kontrol af færdig tekstfil er arbejdet afsluttet i februar 2021 og filen afleveret til forlaget Schwabe & Co. Udgivelse forventes i sommeren 2021.

P.O. Brøndsteds dagbøger fra ungdomsrejsen

Udgiver: Gorm Schou-Rode
Tilsynsførende: Ivan Boserup
Konsulent: Bodil Bundgaard Rasmussen (Nationalmuseet)
Finansiering: C.L. Davids Fond

De bevarede rejsedagbøger fra P.O. Brøndsteds (1780-1842) ungdomsår 1806-1811 rummer et mangesidet begavet menneskes levende beskrivelse af tidens Europa. Skildringen af rejsen i Det Osmanniske Rige er et unikt dokument, men også optegnelserne fra det forberedende ophold i Paris rummer meget værdifuldt materiale. Stemningen i verdens hovedstad, Napoleons Paris, er fint skildret, og der bringes mange detaljer om livet i den tysk-danske koloni i byen. Tilblivelsen af Adam Oehenschlägers værker følges, såvel som digterens gensyn med kollegaen Jens Baggesen. Der er talrige oplysninger til belysning af den almindelige lærdomshistorie, men ikke mindst musik-, kunst- og teaterhistorikere vil finde megen ny information.

Korrekturlæsningen af de tre tekstbind er afsluttet, ligesom arbejdet med kommentaren er tilendebragt. De resterende tilretninger af efterskriften forventes afsluttet i foråret 2021. Udgaven ventes at udkomme i 2021.



Christian 4.s latinske brevstile

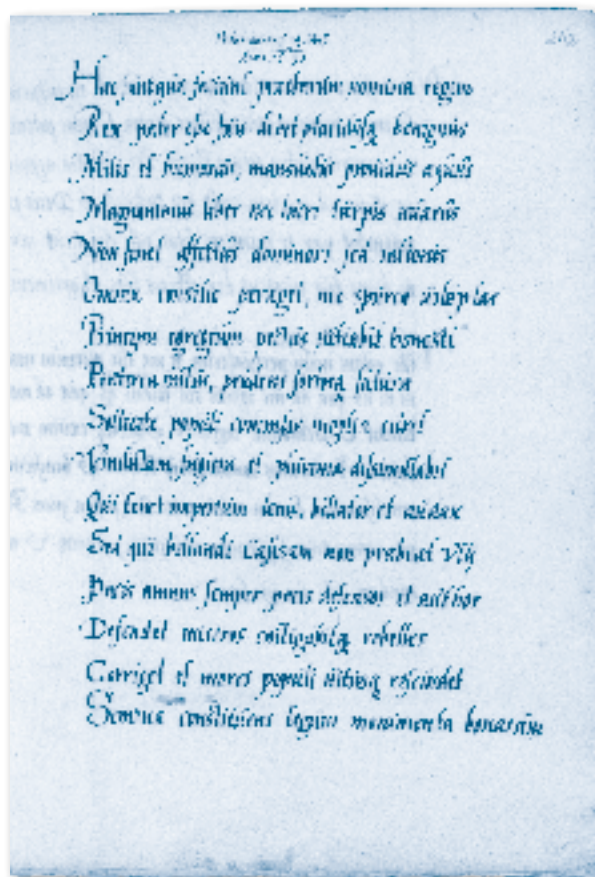
Udgivere: Bent Christensen og Chr. Gorm Tørtzen

Tilsynsførende: Steffen Heiberg, Bent Jørgensen, Sebastian Olden-Jørgensen og Peter Zeeberg

Christian 4. fik en meget grundig skolegang, som begyndte, da han fyldte seks, og fortsatte indtil hans seks-tende år. I modsætning til de øvrige skolefag er undervisningen i latinsk samtale og korrespondance veldokumenteret, fordi nogen gemte drengens indbundne stilebøger, som er bevaret for eftertiden: En kalligrafibog med hyppigt gentagne latinske og danske sentenser og to stilebøger (fra 1584-1593), hvori prinsen har skrevet ca. 840 opgaver (knap halvdelen både på dansk og latin), to-tre afleveringer om ugen. Nogle opgaver er formuleret som genfortællinger af et opgivet emne (fx den kristne fyrstes pligter), andre er skrevet som breve til skolekammerater, til lillebror Ulrik, til læreren magister Hans Mikkelsen og til en række andre kendte og ukendte personer.

Det store og varierede materiale er aldrig udgivet i sin helhed og er med undtagelse af en artikel fra 1850 kun sporadisk benyttet i forskningen.

Udgaven er digital i sit udgangspunkt, men med mulighed for en senere trykt udgave af dele af materialet. Den vil foruden faksimiler af stilebøgerne fremlægge diplomatariske transskriptioner af den danske og den latinske tekst (sidstnævnte i to versio-



ner: prins Christians afleverede stil og magister Mikkelsens rettede udgave), en oversættelse af alle breve til moderne dansk og til engelsk, en regest over hele korpus, et index over personer og steder, en ordkonkordans og en indledning, der

sætter stilebøgerne ind i en bredere pædagogisk ramme.

Hans Mikkelsen havde i sin ungdom studeret hos den berømte reformpædagog Johannes Sturm i Strasbourg, havde senere været præceptor for Huitfeldt-brødrene og blev i 1583 som rektor for Herlufsholm kaldet af Frederik 2. til at være præceptor for den seksårige prins Christian.

Som det fremgår af Sturms pædagogiske skrifter, var hans tanker om undervisning og om latinens rolle i den banebrydende. Bl.a. fremhæver han, at læreren skal udvikle elevens evne til selvstændig tænkning og formulering af egne tanker gennem frie opgaver, gerne i brev- eller referatstil. Sturm lægger også vægt på vigtigheden af en smuk håndskrift, og det er ganske indlysende, at Mikkelsen har bragt disse tanker med i sin mere end tiårige lærergerning rundt om på de kongelige slotte, hvor prins Christian og en lille flok andre drenge fik undervisning.

Prins Christians stilebøger giver et helt enestående indblik i drengens tankeverden og i omgivelsernes krav og forventninger til ham. Sprog og pædagogikhistorisk er stilene en guldgrube, og samtidig er stilene et helt unikt dokument til belysning af de værdier, som kom til at præge den kommende konges begrebsverden.

Der arbejdes på tekstetableringen, men arbejdet forventes ikke afsluttet i 2021.

Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. En brevveksling

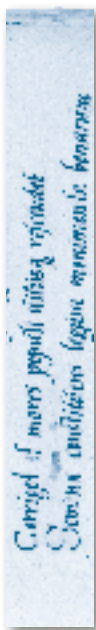
Udgivere: Ove Kreisberg og Sven

Hakon Rossel

Tilsynsførende: Gert Posselt

I brevudgaven ved Frans Lasson: *Sophus Claussen og hans kreds. En digters liv i breve I-II* (1984) er kun en del af brevene fra Johannes Jørgensen (1866-1956) til Sophus Claussen (1865-1931) gengivet, mens kun ganske få breve fra Claussen til Jørgensen er medtaget, og da gengivet efter koncept eller afskrift. I 2016 blev 81 hidtil ukendte breve fra Sophus Claussen til Johannes Jørgensen overdraget til Det Kgl. Bibliotek. Brevene spænder over 14 år, fra juni 1887 til maj 1900, med højde- og tyngdepunktet i perioden 1892-1894, årene for Clausens ophold i Paris og Italien og for tidsskriftet *Taarnets* udgivelse. Brevene er fascinerende læsning, idet de på mange måder uddyber, nuancerer, korrigerer og afmytologiserer den almindelige litteraturhistoriske fremstilling af Clausens menneskelige og kunstneriske udvikling og af hans relation til Jørgensen, ligesom der også kastes et nyt og spændende lys over dennes personlighed.

Disse nyfundne breve vil blive medtaget i en kritisk og kommenteret udgave af den samlede brevveksling mellem Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. Alle brevene gives så vidt muligt efter ori-





Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi I-XV

Redaktion: Sten Ebbesen, Alfred Otto †, Jan Pinborg † og Heinrich Roos †

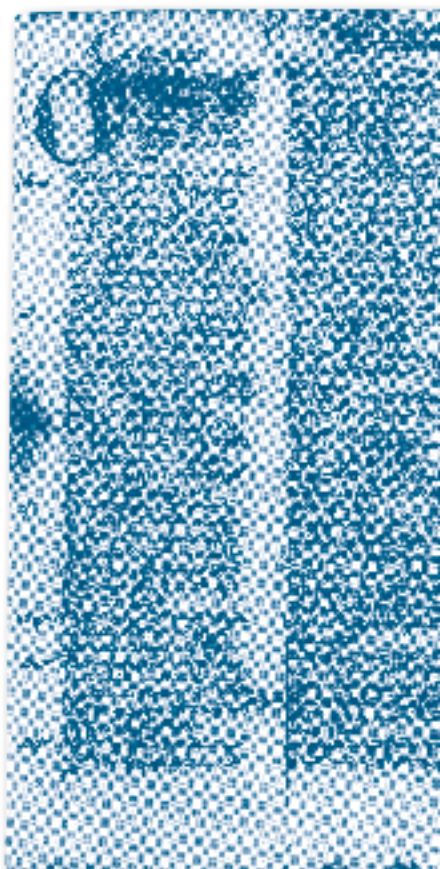
Tilsynsførende: Heine Hansen og Erik Petersen

Finansiering: Carlsbergfondet

Corpus Philosophorum Danicorum er en samlet udgave af videnskabelige arbejder fra middelalderen, som har danske forfattere. Alle værkerne er på latin, og de fleste har filosofisk indhold. Første bind fremkom i 1955, bind XIII i 1998 (bind IX var imidlertid oversprunget). Bind XIV, indeholdende Boethius de Dacias kvæstioner til Aristoteles' *De anima* og nogle anonyme kvæstioner til *Metafysikken*, som står i et afhængighedsforhold til Boethius', udkom i

ginalerne, og udgivelsen vil blive forsynet med illustrationer, tekst- og realkommentarer og en indledning samt personregister og appendix.

Brødtekst, tekstkommentar og realkommentar er etableret; indledning, personregister og appendix er under udarbejdelse. Arbejdet forventes tilendebragt i løbet af 2021 eller 2022, alt sammen afhængigt af coronapandemien.



2009. Næste, og sidste, udgivelse er bind IX, som indeholder en samling af logiske og grammatiske afhandlinger, hvortil også Boethius de Dacia har bidraget (*Boethii aliorumque sophismata*). Bindet er udgivet af Sten Ebbesen og Irène Rosier-Catach (Paris). Det afsluttede bind foreligger ultimo januar 2021 i slutkorrektur og ventes at udkomme sent på foråret 2021.

Udkommet:

I,1-2: *Johannis Daci Opera* (1955)

II: *Martini de Dacia Opera* (1961)

III: *Simonis Daci Opera* (1963)

IV: *Boethii Daci Modi significandi* (1969)

V,1: *Boethii Daci De generatione* (1972)

V,2: *Boethii Daci Physica* (1974)

VI,1: *Boethii Daci Topica* (1976)

VI,2: *Boethii Daci Opuscula* (1976)

VII: *Incertorum Auctorum Quaestiones super Sophisticos Elenchos* (1977)

VIII: *Boethii Daci Quaestiones super IV librum Meteorologicorum* (1979)

IX: *Boethii Daci Aliorumque Sophismata*

X,1: *Petri Philomenae de Dacia Opera quadrivialia* (1983)

X,2: *Petri de S. Audomaro Opera quadrivialia* (1984)

XI,1-2: *Andreae Sunonis filii Hexaëmeron* (1985)

XII: *Nicolai Drukken De Dacia Opera* (1998)

XIII: *Thuonis De Viber-gia Opera* (1998)

XIV: *Boethii Daci Quaestiones Super Librum De Anima – Anonymi Boethio Daco Usi Quaestiones Metaphysicae* (2009)

Danmarks gamle love på moderne dansk

Redaktion: Maria Arvidsson, Anders Leegaard Knudsen, Ditlev Tamm og Helle Vogt

Tilsynsførende: Anne Mette Hansen, Thomas Hansen, Eva Skaftte Jensen, Bjørn Poulsen og Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: Augustinus Fonden



Projektet omfatter to dele: *Danmarks gamle landskabslove* og *Dansk købstads- og rigslovgivning*. Det er projektets mål at oversætte såvel de gammeldanske landskabslove som den latinske købstads- og rigslovgivning til et nutidigt dansk. Oversættelserne vil blive publiceret både i bogform og på nettet, ledsaget af noter og introduktioner. De to projekter vil blive udført i tæt samarbejde.

Danmarks gamle landskabslove

Den seneste oversættelse af Danmarks gamle Landskabslove med Kirkelovene er Erik Kroman og Stig Iuuls *Danmarks gamle Love paa Nutidsdansk* I-III fra 1945-1948, som omfatter landskabs- og

kirkelovene. Oversættelsen, der er ledsaget af en retshistorisk indledning, kommentarer og sagregister, trænger til en afløser. Selve oversættelsen er holdt i en let arkaiserende stil, og sproget skaber unødige forståelsesproblemer for et moderne publikum. Dertil kommer at værket afspejler datidens opfattelse af den middelalderlige tekstproduktion, af teksternes indbyrdes forhold, deres alder og baggrund i retspraksis. På Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs portal *tekstnet.dk* findes tekstkritiske udgaver af landskabslovene efter nogle af de bedste bevarede håndskrifter, og den påtænkte oversættelse vil have disse udgaver som sit udgangspunkt.

Oversættelsen vil blive rettet til et bredt publikum. Projektet kolliderer derfor ikke med selskabets plan om en udgivelse og oversættelse af det ældste bevarede dansksprogede håndskrift, Stockholm B74 af *Skånske Lov* og *Skånske Kirkelov*. Initiativet til denne del af projektet udgår fra retshistorikeren, professor, dr.jur. et phil. Ditlev Tamm, og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab vil bidrage med filologisk ekspertise.

Oversættelse: Ditlev Tamm
Filologisk revision: Maria Arvidsson
Kommentering og introduktioner: Ditlev Tamm og Maria Arvidsson

Dansk købstads- og rigslovgivning

Denne del af projektet vil producere kommenterede oversættelser til moderne dansk af dansk købstadslovgivning frem til 1300 på basis af de nyeste tekstkritiske udgaver. Teksterne skal publiceres i to bind, der vil rumme henholdsvis købstadslovgivningen, rigslovgivningen og Thords artikler. Værket forsynes med en generel introduktion og en introduktion til de enkelte love, og i tillæg skal et glossarium udarbejdes.

Alle lovene er tekstkritisk udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i de store udgaver *Danmarks gamle Landskabslove*, *Danmarks gamle Købstadslovgivning*, *Den danske Rigslovgivning* og *Diplomatarium Danicum*, som vil være grundlaget for oversættelsen. Kun lidt over halvdelen af lovenes samlede tekstmasse er tidligere oversat. Disse oversættelser er af meget svingende kvalitet, og ikke alle er forsynet med kommentarer eller annoteringer. Dertil kommer at de forskellige oversættere har brugt en meget uensartet terminologi, der gør det svært at iagttage sproglige lån og påvirkninger. Der arbejdes for tiden på at finde finansiering til denne del af projektet.

Oversættelse: Anders Leegaard Knudsen
Kommentering: Anders Leegaard Knudsen i samarbejde med Helle Vogt
Indledninger: Helle Vogt



Danmarks gamle Ordsprog I-VIII

Udgivere: Simon Skovgaard Boeck,
Iver Kjær † og John Kousgård
Sørensen †

Tilsynsførende: Merete K. Jørgensen

Finansiering: Augustinus Fonden
(bind I-III), Carlsbergfondet og Statens
Humanistiske Forskningsråd



Danmarks gamle Ordsprog er den videnskabelige standard-udgave af danske ordsprog. I sit anlæg adskiller den sig fra andre udgaver ved at lægge samlinger af ordsprog til grund for udgivelsen, hvor andre værker har valgt det enkelte ordsprog som udgangspunkt. I alt 27 samlinger fra perioden 1500-1700

udgives i bogform (i nytryk eller faksimile); det samlede antal ordsprog er ca. 33.000. Den valgte form giver forskeren mulighed for at undersøge de enkelte samlinger, men det betyder også, at et register bliver en uundværlig indgang til værket, hvis man fx vil se, hvordan et ordsprog har ændret sig gennem tiden.

For at projektet kan afsluttes, mangler bind III (Ribekredsens ordsprogssamlinger) og bind VIII (registre). Manuskript til bind III har passeret tilsynet. Det har vist sig nødvendigt at supplere udgivelsesarbejdet med det stykke af håndskriftet Rostgaard 48, 8°, der indeholder Peder Syvs afskrift af Anders Sørensen Vedels samling; dette arbejde ligger p.t. stille.

Udkommet:

- I,1-2: Peder Låles Ordsprog (1979)
- II: »Hans Thomisssøns Ordsprog« & Poul Enevoldsen: *Farrago* (1977)
- IV: *Problemata et Proverbia moralia* & Hans Chr. Sthens Ordsprog (1987)
- V: Daniel Matras: *Proverbes* (1981)
- VI: Samlinger fra 17. århundrede (1980)
- VII,1-2: Peder Syv: *Aldmindelige Danske Ordsproge* (1983-1988)

Holger Drachmann – Amanda Nilsson (»Edith«). En brevveksling

Udgiver: Henk van der Liet

Tilsynsførende: Esther Schat Kielberg

Det Kgl. Bibliotek erhvervede i 1947 ca. 850 breve fra digteren Holger Drachmann (1846-1908) til »Edith«, dvs. Amanda Nilsson, senere Gerlach (1866-1953). Siden har der været et stort behov for en kommenteret udgave af dette brevmateriale, ikke mindst fordi Morten Borups *Breve fra og til Holger Drachmann I-IV* (1968-1970), ligeledes udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, forbigår disse breve. Forklaringen er, at Borup ikke mente, at brevene til og fra »Edith« havde tilstrækkelig litteraturhistorisk betydning. Til trods for dette synspunkt gør han i forordet opmærksom på, at »Udgivelsen af et udvalg af breve, der belyser digterens privatliv, kunne ligeledes være ønskelig«. »Edith« spillede en central rolle i Drachmanns modne forfatterskab, dvs. fra ca. 1887 til ca. 1898. Fhv. overbibliotekar og tidligere tilsynsførende på denne udgave, Torben Nielsen, har i *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek* gjort opmærksom på, at »Amanda Gerlachs papirer udgør et værdifuldt tilskud til vores kendskab til Drachmann i »Edith«-perioden, og ikke mindst til Amanda Nilsson selv som den fine og hen-



givne kvinde, hvis tab han aldrig rigtigt forvandt«.

Transskription og kommentering af brevene er p.t. stillet i bero pga. andre gøremål.

Peder Hegelund: Susanna

Udgiver: Flemming Lundgreen-Nielsen
Tilsynsførende: Marita Akhøj Nielsen

I versdramaet *Susanna* gen-digter Peder Hegelund (1542-1614) en apokryf bibelsk beretning om den ærbare ægtehustru Susanna, som eftertragtes af to vellystninge. Den gode får sin belønning, og de onde får deres velfortjente straf, begge dele takket være profeten Daniel. Undervejs indlægger Hegelund på egen hånd en omfangsrig monolog fra kvindeskikkelsen *Calumnia*, der i mange detaljer analyserer fænomenet bagtalelse. Hegelund stammede fra Ribe, og med udgivelsen af dette værk vil den påbegyndte række af gamle skolekomedier rimeligt dække de danske landsdele.

På grund af udgiverens øvrige forpligtelser er der i beretningsåret ikke sket fremskridt.



William Heinesens breve. Et udvalg

Udgivere: Bergur Rønne Moberg under medvirken af Esther Schat Kielberg

Tilsynsførende: Jørgen Schack

Finansiering: Velux Fonden og Granskingsrådet Føroya

William Heinesens (1900-1991) lange brevskrivningsperiode omfatter årene 1917-1990, dvs. fra før debuten i 1921 til efter udgivelsen af hans sidste fiktionsværk i 1985. Der foreligger tre brevsamlinger af William Heinesen: For det første det arkiv, som Heinesen selv overdrog til Det Kgl. Bibliotek (Tilg. 677), og som bl.a. indeholder hans korrespondance med Jørgen-Frantz Jacobsen. I 2019 udkom en ukommenteret udgave af brevvekslingen mellem de to: *Vinaliga. Brævaskiftið millum William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen 1920-1938* ved Jógvan Isaksen og Jønhard Mikkelsen. For det andet breve fra Heinesen til Ebba Hentze, som ligeledes befinder sig på Det Kgl. Bibliotek, og endelig for det tredje et nyetableret arkiv opbevaret hos Heinesen-familien i Tórshavn.

Brevudgaven kommer fortrinsvis til at indeholde breve fra førstnævnte arkiv og vil byde på eksempler på Heinesens brevkunst gennem ca. 70 år. Langt de fleste af Heinesens breve tilhører den traditionelle vennebrevsgenre, men udvalget rummer også det, Heinesen kaldte »af-handlingsbreve«, der mere



Louis Hjelmslevs forelæsninger 1942-1943

Udgivere: Una Canger og Lorenzo Cigana

Tilsynsførende: Laurids Kristian Fahl og Lars Trap-Jensen

Konsulent: Tanya Karoli Christensen

Finansiering: Ulla og Børge Andersens fond for sprogvidenskabelig forskning

ligner essays end egentlige breve.

Udvalget består af ca. 90 breve svarende til ca. 500 sider eksklusive kommentarer, registre etc. Arbejdet med at kommentere brevene er tilendebragt, og de endelige gennemlæsninger og korrekturlæsninger af manuskriptet pågår.

Som en del af brevudvalget registreres hele materialet i Tilg. 677, som er det væsentligste Heinesen-arkiv. Dette rent empiriske arbejde består i forskellige former for registerdata, først og fremmest registreringen af selve arkivmaterialet med henblik på afsender, modtager, datering og evt. materialeegenskaber som tegninger o.l. Derudover forefindes person- og emneregister, liste over modtagere m.m.

Manuskriptet ventes færdiggjort i 2021.

Fra marts 1942 til december 1943 holdt den daværende professor i almen og sammenlignende sprogvidenskab Louis Hjelmslev (1899-1965) ved Københavns Universitet en serie på 43 forelæsninger som han kaldte *Forelæsninger over Sprogteori*.

Til de første to eller tre forelæsninger havde Hjelmslev et maskinskrevet manuskript, mens han til de næste forelæsninger kun havde enkelte maskinskrevne eller håndskrevne noter. Blandt tilhørerne sad imidlertid en studerende der var særlig interesseret i glossematik, ved navn Harry Wett Frederiksen som også var en kompetent stenograf. Han stenograferede alle 43 forelæsninger ned sådan som Hjelmslev holdt dem, og renskrev dem senere på skrivemaskine. Det dokument som indeholder Hjelmslevs 43 forelæsninger i et omfang af 246 foliosider (21 x 34 cm), har til dato ikke været offentliggjort.

Forelæsningerne blev holdt samtidig med at Hjelmslev forfattede hovedværket *Omkring Sprogteoriens Grundlæggelse* og den populære bog *Sproget*.



Forelæsningsne er tænkt som et lettere tilgængeligt bidrag til hans teori, og det er praktisk derved at det indeholder hans glossematiske analyse af en tekst, H.C. Andersens eventyr »Toppen og Bolden«, også kaldet »Kjærestefolkene«.

For at forstå betydningen af denne udgivelse ikke bare for glossematikens historie i Danmark men for strukturalismens forløb herhjemme og i udlandet skal man vide at det var en stadig og ofte gentaget kritik af Hjelmslevs andre fremstillinger at der var for få eksemplere, og at det var for svært at se hvordan man kunne anvende teorien i praktiske sprog- eller tekstbeskrivelser. Forelæsningsne er Hjelmslevs svar på denne kritik. Hvorfor de så aldrig blev udgivet, er et større mysterium som vil blive diskuteret i udgivelsens indledning.

Planen er at udgive Harry Wett Frederiksenes 246 sider

lange transskription samt en fotografisk gengivelse af Hjelmslevs eget manuskript til den første forelæsning. Bogen vil blive indledt med en introduktion der beskriver hvorledes Hjelmslev igennem 15 år arbejdede sig henimod den afklarede teori som han i begyndelsen af 1940'erne kunne præsentere i forskellige former. Samtidig diskuteres manuskriptets skæbne og grunden til at det forblev udgivet.

Da Louis Hjelmslev døde i 1965, gennemgik hans amerikanske oversætter, Francis J. Whitfield (1916-1996), hans efterladte papirer og støttede derved på Wett Frederiksenes maskinskrevne version af Hjelmslevs forelæsningsne. I sit efterfølgende arbejde med Hjelmslevs skrifter og tanker oversatte Whitfield Wett Frederiksenes dokument. Der er dog ikke tale om en komplet oversættelse; den springer visse passager i den danske original over. Men det er passager der ikke har stor betydning for forståelsen. Whitfield havde i øvrigt næppe påtænkt en udgivelse af sin oversættelse. Den har utvivlsomt været til hans egen brug. Men Whitfields oversættelse af disse forelæsningsne har internationalt stor betydning for forståelsen af Hjelmslevs arbejde, idet han skabte den diskurs som glossematikken blev præsenteret i på engelsk i et tæt samarbejde med Hjelmslev. Den vil blive offentliggjort på internettet med et righoldigt noteapparat inkluderende over-

sættelse til engelsk af de passager som Whitfield lod stå uoversat.

Den introduktion som indleder udgivelsen af Wett Frederiksens dokument, vil være på engelsk således at den også vil fungere som introduktion til Whitfields oversættelse.

Arbejdet med introduktionen skrider fremad. Introduktionen omfatter en beskrivelse af manuskriptet og dets historie. Men frem for alt indeholder den et studie i den proces Hjelmslev gennemgik fra 1928 og indtil han nåede frem til en kolossal teoretisk sammenfatning af sit store projekt, nemlig de grundlæggende principper for en almindelig grammatik. I 1930'erne foregik det arbejde i høj grad gennem en heftig korrespondance mellem Hjelmslev og fonetikerens Hans Jørgen Uldall. Denne sidste del af introduktionen er baseret på den nævnte korrespondance, som befinder sig på Det Kgl. Bibliotek. Men den periodevise nedlukning af biblioteket har forsinket arbejdet. Arbejdet forventes afsluttet medio 2021.

Johannes V. Jensen: Den gotiske Renaissance

Udgivere: Aage Jørgensen og Monica Wenusch

Tilsynsførende: Jesper Gehlert Nielsen og Sven Hakon Rossel

I 1901 udgav Johannes V. Jensen (1873-1950) to betydelige bøger: *Vinteren (Kongens Fald*, tredje del), en kunstnerisk tribut til og måske også afsked med 1890'er-dekadenen, og *Den gotiske Renaissance*, en fanfareagtig velkomsthilsen til modernitetens og teknikkens nye århundrede. Sidstnævnte er en art sammenskrivning af avisreportager hjemsendt fra Spanien, hvor Jensen i sommeren 1898 dækkede den Spansk-Amerikanske Krig (eller rettere: den sociale turbulens på hjemmefronten, som krigshandlingerne i filippinske og cubanske farvande gav anledning til), samt fra Paris, hvor han i sommeren 1900 dækkede den store Verdensudstilling, opfattet som et gennembrud for den »gotiskhed«, som hans spanske oplevelser ikke havde rummet forvarsler om, men som de nordisk-angelsaksiske befolkninger havde gjort sig klar til.



Den gotiske Renaissance har da på forunderlig vis den modsætning indbygget i sig, som den programmatisk viser ud over. Den er således langt mere litteraturhistorisk interessant, end udgivelseshistorien antyder: ét optryk, gengivet efter originalen, men ukommenteret og knap nok korrekturlæst.

Hertil kommer, at selve forholdet mellem de oprindelige avisartikler og den 'endelige', redigerede tekst fordrer en opmærksomhed, som det endnu dårligt har fået. Udgaven vil følgelig omfatte *Den gotiske Renaissance* fra 1901 som grundtekst, suppleret med de originale avisartikler fra *Social-Demokraten* og *Politiken*, og med tilføjelse af kommentarer og efterskrift.

Tillige vil udgaven medtage et par 'spanske' artikler, som ikke blev tilgodeset ved redaktionsprocessen i 1901.

Den grafiske opsætning af teksterne er færdiggjort og korrekturlæst. Arbejdet med efterskriften er afsluttet og godkendt af tilsynet. Redaktion af kommentarerne pågår. Der forventes at foreligge tryklart manuskript medio 2021.

Johannes V. Jensen: Kongens Fald

Udgivere: Jesper Gehlert Nielsen og Sven Hakon Rossel

Tilsynsførende: Aage Jørgensen og Flemming Lundgreen-Nielsen



Kongens Fald (1900-1901) er et hovedværk ikke blot inden for

Johannes V. Jensens (1873-1950) forfatter-skab, men i dansk litteratur overhovedet og er da også ved flere rundspørger blevet udnævnt til det 20. århundredes danske roman. Den planlagte manuskriptudgave af teksten vil være af uvurderlig betydning for Jensen-forskningen, idet den giver mulighed for at kigge forfatteren over skulderen og følge selve skabelsesprocessen skridt for skridt. Den vil blive beskrevet ved hjælp af et letforståeligt notationssystem. Manuskriptgengivelsen opstilles synoptisk med en kritisk gengivelse af førsteudgaven og med et tekstkritisk apparat, der angiver varianter til renskrifter, korrekturtryk og andenedgaven. Et enkelt opslag vil således dække samtlige kilder til romanen.

Førsteudgavens tekst er etableret, og arbejdet med variantapparatet og kommentaren er tilendebragt. Arbejdet med den grafiske opsætning af manuskriptgengivelsen er i gang, og supplerende afsnit til efterskriften er under udarbejdelse. Arbejdet forventes tilendebragt i 2021.



Johannes V. Jensen: Myter og Eksotiske Noveller

Udgivere: Anders Ehlers Dam og Aage Jørgensen

Tilsynsførende: Per Dahl og Sven Hakon Rossel

I årene 1907-1944 udgav Johannes V. Jensen en halv snes bøger indeholdende 150 tekster, som han gav den hjemmegjorte genrebetegnelse »Myter«. Hertil knytter sig tre bind udgivet 1907-1915 og indeholdende et dusin tekster, der fik genrebetegnelsen »Eksotiske Noveller« uden dog at være noveller i gængs forstand. I 1946 udgav Aage Marcus et udvalg af myterne og de eksotiske noveller, i alt 90 tekster i to bind. Marcus' disposition er for så vidt i samklang med forfatterens egne antydningssvarende ytringer frem mod vedgåelsen i *Møllen* (1944) af, at de eksotiske noveller i realiteten ikke adskiller sig fra myterne »i anden Henseende end ved at de har faaet en snævrere Titel«.

En kritisk udgivelse bør tage forfatteren på ordet og inkludere samtlige de tekster, som skilter med, at de er myter eller eksotiske noveller. Udgaven vil blive i tre bind, af hvilke de to første helliges teksterne i de samlinger, som Johannes V. Jensen betitlede myter, mens det tredje indeholder de eksotiske noveller samt efterskrift, kommentarer m.v.

En sådan udgave vil kunne supplere og nuancere indsigten i Johannes V. Jensens for-

fatterskab væsentligt, også i medfør af en nøjeregnende kommentering. Den vil føje sig ind i den løbende rehabilitering af det ikke-fiktive forfatterskab, som i 2014 blev indledt med udgivelsen af de »hidtil ikke optrykte tekster« i fembindsudgaven *Ord og virkelighed* ved Aage Jørgensen.



Hvad det tekstkritiske angår, vil grundteksterne være de af Johannes V. Jensen udgivne samlinger. Forholdet til førstetrykkene, oftest bragt i aviser, vil kun blive tilgodeset i begrænset omfang; ændringer er tilsyneladende udtryk for en almengørende bestræbelse. Hvor der foreligger senere optryk fra forfatterens levetid, f.eks. i 1946-udgaven, vil de blive inddraget med henblik på de (ganske få) betydningssignifikante tekstjusteringer.

Udgavens efterskrift må selvfølgelig diskutere selve genreproblemet. Dels det forhold, at dagspressens udvikling tidligt i 1900-tallet begrundede ræsonnerende artikler med et sigte ud over den umiddelbare nyhedsformidling, dels også det begreb

om 'det mytiske', som Johannes V. Jensen insisterede på og forsøgte at fremskrive.

Som udgaven af *Himmerlandshistorier i Danske Klassikere* (2018) fordrede en omfattende kommentering, verbalt som realt, således også myterne. Sprogligt jonglerer Jensen med et ordforråd og en betydningsnuancering langt ud over, hvad de fleste moderne læsere uden videre kaperer, vel i en bevidst stræben efter at holde våbnet blankt og den æstetiske fane højt. Hertil kommer, at forfatteren behersker og refererer til en omfattende viden og indsigt på mange områder, geografisk, etnografisk, historisk, arkæologisk, botanisk, zoologisk osv. Han refererer rask væk ikke blot til Bibelen, men også til nordiske, klassiske og ægyptiske religionsforestillinger, til træk i såkaldt primitive kulturer, til folkloristiske forestillinger osv. Hertil kommer naturligvis referencer til forhold i samtiden, som en nutidig læser ikke uden videre har adgang til. Kommentarerne vil med andre ord gøre status over den viden, refleksion og stillingtagen, der er indlejret i teksterne, og dermed pointere, hvilken plads disse forhold må have i beskæftigelsen med forfatterskabet.

Udgavebeskrivelser og kommentarer er tilnærmelsesvis færdige, efterskrift og tekstetablering udestår.

Labyrintens fortsættelse

Udgiver: Henrik Blicher
Tilsynsførende: Karsten Kynde, Flemming Lundgreen-Nielsen og Søren Schou

Jens Baggesens (1764-1826) dagbøger er et hovedværk i dansk memoirelitteratur. De udgør samlet set et uhyre omfattende materiale, der spænder over perioden 1780-1825, dog med tyngdepunkt i Baggesens rejseår 1789-1790 og 1793-1795. De har længe været alment tilgængelige som billedfiler på Det Kgl. Biblioteks hjemmeside og har fungeret som en vigtig ressource i forbindelse med udgivelsen af Baggesens *Labyrinten 1-2* i *Danske Klassikere* (2016).

Den planlagte udgave af dagbøgerne skal i første omgang omfatte Baggesens dagbøger fra rejseårene 1789-1790. Dele af dette materiale er tidligere blevet udgivet af C.J. Boye i samarbejde med Baggesens sønner som del af deres udgave af Jens Baggesens *Danske Værker 1-12* (1827-1832). Yderligere er enkelte dele af dagbøgerne medtaget i Louis Bobés og Carl Dumreichers *Gemt og Glemte. Minder fra gamle Dage* (1916).

Udgaven i *Danske Værker* lever imidlertid på ingen måde op til moderne filologiske standarder, og der er udpræget behov for en ny udgave af disse dagbøger fra Baggesens formative år. Dette stof er særdeles læseværdigt og litteraturhistorisk lærerigt.



Dels dokumenteres en kærlighedshistorie før og umiddelbart efter ægteskabet, dels er der veloplagte rapporter fra den

25-årige digters bevægede følelsesliv, men også lyrisk dyrkelse af den schweiziske alpenatur foruden portrætter af det unge menneskes omfattende netværk og den kendte historie om hans improviserede dans på ruinerne af Bastillen. Udgaven af Baggesens dagbøger vil etablere grundlaget for indsigt i en helt afgørende politisk og social brydningstid med Baggesen som centralt placeret hovedvidne.

Der stiles mod en digital udgivelse, der skal etablere en filologisk forsvarlig, kommenteret udgave af de overlevede dagbøger fra årene 1789-1790 med links til faksimileudgivelsen af de håndskrevne dagbøger på Det Kgl. Biblioteks hjemmeside. Der er i årets løb blevet afprøvet forskellige niveauer for transkription, men færdige retningslinjer foreligger endnu ikke og afventer i et vist omfang centrale beslutninger om digitalt format.

Leonora Christina: Jammers Minde

Udgivere: Poul Lindegård Hjorth † og Marita Akhøj Nielsen

Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen

Finansiering: Carlsbergfondet

Leonora Christinas (1621-1698) *Jammers Minde* er et af de mest bevægende dokumenter, der er overleveret os fra Danmarkshistorien. Den stolte kongedatters beretning om de mere end 21 år, hun måtte henleve som fange i Blåtårn under uhumske og ydmygende forhold, omgivet af hoverende, rå vogtere, frataget muligheden for meningsfuld beskæftigelse, er umiddelbart gribende. Sin usvækkede charme får værket fra det præcist sansede, uretoucheret realistiske billede af det myldrende lille samfund, der udfolder sit mangfoldige liv inden for Blåtårns mure.

Bind 2 vil falde i tre hovedafsnit: (1) sproglige og reale kommentarer til *Jammers Minde*, (2) en beskrivelse af værkets sprog og (3) et tillæg bestående af Leonora Christinas bevarede egenhændige danske skrivelser og andre aktstykker, hvoraf flere aldrig har været udgivet. Arbejdet med Leonora Christinas bevarede egenhændige danske skrivelser er tilendebragt, og de relevante og interessante tekster er klar til trykning.

Sprogbeskrivelsen er gennemført, for så vidt angår undersøgelserne af Leonora Christinas ortografi, som har vist sig at være mindre konsekvent, end man hidtil har troet. På den baggrund forekommer det naivt at tillægge ændrede stavemåder definitiv beviskraft. Dertil kommer, at de stavemåder, man har tillagt afgørende betydning for en datering af de to sidste dele til 1690'erne, er frekvente helt fra maj 1686. De øvrige emner for sprogbeskrivelsen er undersøgt i veksellende omfang. Til kommentarerne foreligger en hel del materiale.

Udkommet:

Leonora Christinas Jammers Minde.
Diplomatarisk udgave (1998)



Leonora Christinas franske selvbiografi

Udgivere: Marita Akhøj Nielsen og Lene Schøsler

Tilsynsførende: Steffen Heiberg og Sanni Nimb

Finansiering: Dronning Margrethe og Prins Henriks Fond, Alfred Good's Fond, G.E.C. Gads Fond, Den Hiemstjerne-Rosencroneske Stiftelse, Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond, Landsdommer V. Gieses Legat samt Svend Grundtvigs og Axel Orlriks Legat

Leonora Christinas (1621-1698) franske selvbiografi blev skrevet i foråret 1673 i Blåtårn. En af Ulfeldt-parrets nære venner, lægen Otto Sperling, sad også fængslet i Blåtårn, og hans søn, Otto Sperling d.y., drog til København efter Frederik 3.s død i 1670 med det formål at få løsladt både sin far og Leonora Christina. I 1673 gav han op, men fik dem begge til at skrive en levnedsskildring, som han formentlig ville bruge til at påvirke opinionen i Europa og derigennem lægge pres på den danske regering. Det er utvivlsomt det formål, der har fået Leonora Christina til at udforme sin levnedsskildring på fransk, det internationale diplomatiske sprog; sædvanligvis korresponderede hun med Sperling på dansk. Han arbejdede på et værk om lærde kvinder, hvori hendes oplysninger efter planen skulle indgå.

Originalhåndskriftet blev smuglet ud af Blåtårn og afskrevet af danske historikere, som udnyttede det i flere sammenhænge. Efter en del



år forsvandt det, og man antog længe, at det var gået tabt. Derfor måtte Sophus Birket Smith lægge en afskrift til grund, da han i 1871 som den første udgav værket. På basis af hans udgave blev værket oversat til dansk af C.O. Bøggild-Andersen i en arkaiserende sprogform, der antagelig fungerede godt i 1949, da den blev udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab som en del af Leonora Christina: *Jammers Minde og andre selvbiografiske Skildringer*, hvori de danske skrifter er lempeligt moderniseret. I 1952 dukkede originalhåndskriftet mirakuløst op på et gymnasiebibliotek i Altona og blev købt af en dansk samler. Han tog initiativ til en faksimileudgave, *Leonora Christina Grevinde Ulfeldts franske Levnedsskildring 1673* fra 1958. Faksimileudgaven ledsages af Bøggild-Andersens oversættelse, der følger samme principper som hans tidligere oversættelse af afskriften. I 1960 genudsendte Rosenkilde og Bagger selskabets 1949-udgave med oversættelsen fra 1958. Denne oversættelse er siden blevet genudgivet i moderniseret form.

Som det fremgår af dette korte overblik, er originalhåndskriftet hidtil kun blevet udgivet som faksimile. Der har altså manglet en videnskabelig udgave. Bøggild-Andersens oversættelse er stort set korrekt, men forekommer i dag tung, svært forståelig og meget fjern fra det ganske jævne stilleje,

som Leonora Christina valgte til de berettende afsnit; kun i bredt skildrede situationer med talrige replikker demonstrerer hun sin beherskelse af hofstilen. Der er altså behov for en nyoversættelse. Leonora Christinas beherskelse af fransk er blevet bedømt meget forskelligt, men først med Lene Schøslers undersøgelser videnskabeligt fundet.

Da selvbiografien på én gang er en vigtig kilde til en central kvindeskikkelse i Danmarkshistorien, et fascinerende menneskeligt dokument og et raffineret litterært værk, er det en oplagt opgave for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab at publicere en videnskabelig udgave af originalteksten jævnsides med en oversættelse til letforståeligt moderne dansk og med en lingvistisk, historisk og litteraturhistorisk indledning, foruden realkommentar og registre.

Samtidig med den videnskabelige udgave udsendes en populær bog med oversættelse, historisk efterskrift og kommentarer. Den er illustreret af Allan van Hansen, som i 2019 udsendte *Jammers Minde – en grafisk roman*. Begge udgaver foreligger i korrektur og udkommer inden for de nærmeste måneder, om muligt i forbindelse med andre markeringer af 400-året for Leonora Christinas fødsel, den 8. juli 2021.



Poul Martin Møllers Skrifter

Udgivere: Finn Gredal Jensen, Karsten Kynde og Kim Steen Ravn

Tilsynsførende: Minna Skaftø Jensen, Carl Henrik Koch og Flemming Lundgreen-Nielsen

Poul Martin Møllers (1794-1838) forfatterskab har ikke siden guldalderens *Efterladte Skrifter*, der udkom i tre udgaver 1839-1856, været udgivet i sin vidtfavnende helhed. I sin korte levetid offentliggjorde Møller meget lidt; en stor del af forfatter-skabet foreligger alene i ofte vanskelige manuskripter med talrige varianter. Den nye kritiske, kommenterede udgave er planlagt til at omfatte fem bind. Første bind vil rumme alle de poetiske tekster, både Møllers egne digte og hans Homeroversættelser, andet bind hovedværket *En dansk Students Eventyr* (1824) samt den øvrige prosadigtning. De følgende to bind vil omfatte 'strøtankerne' samt de filosofiske afhandlinger og forelæsninger. I femte bind vil man finde Møllers anmeldelser, hans polemiske indlæg samt endelig et supplement til Morten Borups brevudgave, *Poul Møller og hans Familie i Breve* (1976).

Udgavens digitale version findes på pmm.dsl.dk. I det forløbne år er der arbejdet på tekst og kommentarer til *En dansk Students Eventyr* og strøtankerne. Kommentarerne til Homeroversættelserne er godkendt af tilsynet.

Peter Nansens brevvekslinger med Edvard og Georg Brandes

Udgiver: Karin Bang

Tilsynsførende: Gert Posselt og Nicolas Reinecke-Wilkendorff

Finansiering: Augustinus Fonden, Politiken-Fonden og Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur

Peter Nansens (1861-1918) brevvekslinger med Edvard og Georg Brandes udgør særdeles vigtige kilder til dansk kulturhistorie. Det Kgl. Bibliotek opbevarer foruden 201 breve fra Peter Nansen til Edvard Brandes og 188 til Georg Brandes også 398 breve fra Edvard og 205 fra Georg Brandes til Peter Nansen. Kun et fåtal af brevene har tidligere været offentliggjort, men rummer bl.a. et stykke pressehistorie fra *Politikens* første tid og følger produktionen af brevskrivernes bøger tæt – diskussioner og overvejelser undervejs – med omtale af oplagstal, salgstal, opgørelser osv.

Brevvekslingerne er meget forskellige. Mens Peter Nansen og Edvard Brandes forholdsvist hurtigt blev dus, blev dette aldrig tilfældet mellem Nansen og Georg Brandes. Læserne af brevudgaven kan især glæde sig til den øgede intensitet i brevvekslingen mellem Peter Nansen og Edvard Brandes, der varer fra det tidspunkt i sommeren 1894, da Brandes tager beslutning om at flytte til Oslo med sin familie, til han i foråret 1897 vender tilbage til København. Med brevene, der



blev længere og hyppigere, holdt de hinanden fast i et tæt arbejdsfællesskab og venskab, selv om brevene giver udtryk for stort savn og tydeligt ikke kan erstatte det fysiske samvær og samtalen. Man får det indtryk, at der mellem dem er et bånd, som ikke kan brydes. Alligevel kommer det til et ærgerligt brud, dokumenteret af breve fra efteråret 1903.

I brevvekslingen mellem Peter Nansen og Georg Brandes er det især samarbejdet om udgivelsen af Brandes' værker, der bliver grundigt belyst. Langsomt kommer de tættere på hinanden, har gode litterære og politiske diskussioner og knytter især fra sommeren 1915, hvor de på Brandes' opfordring lægger titlerne bort, et varmt venskab mellem sig.

Den grafiske opsætning af brevene er færdiggjort og korrekturlæst. Der arbejdes med revision af kommentarmaterialet efter tilsynets gennemlæsning. Der forventes at foreligge trykklare filer i 2021.



Erik Pontoppidan: Grammatica Danica

Udgiver: Sten Ebbesen

Tilsynsførende: Henrik Galberg Jacobsen, Eva Skafte Jensen, Marita Akhøj Nielsen og Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: Privat donation og Carlsbergfondet



Den første rigtige grammatik over det danske sprog, Erik Pontoppidans (1616-

1678) *Grammatica Danica* fra 1668, findes stadig ikke på dansk. Det er en mangel.

Projektet har til formål at styrke interessen for dansk ved at etablere forbindelse til det historiske aspekt i arbejdet med sproget.

En grundig indledning behandler bl.a. den almene kulturelle baggrund, Pontoppidans kilder og arbejdsmetoder, værkets grammatiske teori og dets historiske baggrund. Sebastian Olden-Jørgensen bidrager med en grundig skildring af Pontoppidans liv, og prof. Jesper Høgenhaven fra det teologiske fakultet ved Københavns Universitet med et mindre afsnit om Pontoppidans forhold til hebraisk.

Med hjælp fra tilsynet lykkedes det udgiveren at få oversættelsen og den omfattende indledning plus noteapparat færdiggjort medio 2020. Der er siden kommet trykbevilling fra Carlsbergfondet, og bogen forventes trykt i 2021.

Klaus Rifbjergs digte

Udgivere: Elise luul og Torben Jelsbak
Tilsynsførende: Uffe Andreassen,
Søren Peter Hansen og Jørn Lund

Klaus Rifbjerg (1931-2015) indtager en særstatus som en af de mest markante og produktive forfattere i efterkrigstidens danske litteratur. Rifbjerg debuterede som lyriker i 1956 med digtsamlingen



Under vejr med mig selv og udgav siden op imod 150 bøger inden for en mangfoldighed af genrer: lyrik, romaner, noveller, revy, skuespil, essays m.m. Toneangivende blev han

især som lyriker med digtsamlingen *Konfrontation* (1960), som var med til at indvarsle modernismen i dansk litteratur. Rifbjergs gennembrud som forfatter falder sammen med opbygningen af den danske velfærdsstat og foregår i tæt kontakt med den hastige medieudvikling i perioden inden for både den trykte presse og radio, film og tv-mediet, som alle har sat deres tydelige præg på forfatterskabet. Igennem hele sit virke var Rifbjerg en markant og kritisk stemme i den danske kultur- og samfundsdebat, således at forfatterskabet også kan ses som en stor løbende krønike over efterkrigstidens Danmark.

I samarbejde med forlaget Gyldendal planlægges en samlet, tekstkritisk og kom-

menteret udgave af hele Klaus Rifbjergs lyriske forfatterskab til udgivelse i fem bind. Udgaven vil inkludere alle digte, der indgår i Rifbjergs 36 digtsamlinger i bogform. Et eventuelt supplerende bind vil senere kunne inkludere det betydelige antal digte, som forfatteren gennem hele karrieren lod publicere uden for samlingerne – i tidsskrifter, dagblade og antologier. Hvert bind vil være forsynet med en kommentar, som rummer oplysninger om de forskellige tekstkilder (manuskripter, tidligere og senere tryk) til de optrykte og kritisk gennemsete digte, noter til forklaringskrævende ord og realforhold og et afsluttende efterskrift, som vil sætte de forskellige perioder i Rifbjergs lyriske forfatterskab ind i en større litteratur- og kulturhistorisk sammenhæng. Det Kgl. Bibliotek råder over et lydarkiv med Klaus Rifbjergs oplæsning af egne digte (indtalt, da han var adjungeret professor på Danmarks Lærerhøjskole). Hvis det viser sig muligt, vil udgivelsen blive ledsaget af disse lydfiler.

Det er i første omgang ikke lykkedes at tilvejebringe finansiering af udgivelsen. Udgiverne arbejder imidlertid videre med en delvis realisering af projektet i form af en udgave af Rifbjergs tidlige lyrik (de første ni samlinger fra *Under vejr med mig selv* til *Fædrelandssange* fra 1967) i serien *Danske Klassikere*.

Ole Rømers Triduum- observationer

Udgivere: Claus Fabricius, Per Friedrichsen †, Niels Therkel Jørgensen og Chr. Gorm Tortzen

Tilsynsførende: Steffen Heiberg og Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet

Ole Rømers (1644-1710) astronomiske Triduum-observationer blev foretaget i dagene 20.-23. oktober 1706 på Rømers landobservatorium, Observatorium Tusculanum, med hans epokegørende instrument Meridiankredsen, *Rota meridiana*, der blev prototypen for alle senere observatoriers instrumenter. Resultatet af observationsrækken, *Triduum*, er kulminationen på Rømers livslange indsats for at forbedre såvel instrumenter som observationsteknik og overgår mht. præcision alle samtidige astronomers. I kort begreb drejer det sig om et stjerne-katalog *en miniature*.

Arbejdet er afsluttet, der er opnået bevilling til trykning, og trebindsværket forventes udgivet i indeværende år.



Brevvekslingen mellem Amalie og Erik Skram og Ane Cathrine Achen

Udgiver: Janet Garton

Tilsynsførende: Gert Posselt

Det finnes en temmelig stor brevveksling (341 daterede brev, 30 udaterte) mellom Amalie og Erik Skram og ekteparet Georg og Ane Cathrine Achen i de københavnske arkivene; brevene fra Amalie og Erik Skram til Achens befinner seg i Rigsarkivet (Achens arkiv, nr. 5005), og brevene fra Achens til Skrams på Det Kgl. Bibliotek (NKS 4499, 4° og NKS 4500, 4°). Brevene strekker seg fra 1888 til 1919, men de fleste og mest interessante ble skrevet før Amalie Skrams død i 1905.

Brevene er av interesse fordi de kaster lys ikke bare på Amalie Skrams liv og diktning, men også på hele kunstnermiljøet i København i slutten av det 19. århundre. Georg Achen var en anerkjent kunstner og Amalie og Erik satte pris på hans malerier og gikk på hans utstillinger, mens han leste Amalie og Eriks verker (noen ganger i manuskript) og anerkjente Amalie som en stor forfatter. Brevene inneholder mye debatt om litteratur og kunst, om arbeidsvilkår og ikke minst om strevet med økonomi, husholdning, sykdom, småbarn osv.

Amalies forhold til Ane Cathrine, som var den eneste av de fire uten kunstneriske

ambisjoner, forteller mye om kvinneliv, barneoppdragelse og samfunnets forventninger den gang. I sin helhet gir brevvekslingen inntrykk av å være en fengslende roman; brevene dekker de mest dramatiske begivenhetene i begge pars liv. I 1890-1891 holder Achen på å male et dobbeltportrett av Amalie og Erik, men han blir så frustrert p.g.a. deres manglende samarbeidsvilje når det kommer til å sitte for ham at han tar en kniv og skjærer tvers gjennom bildet – noe som utløser en psykisk krise hos ham. Når Amalie i 1894 blir innlagt på Kommunehospitalet med nervøst sammenbrudd, er det Ane Cathrine som blir bindeleddet mellom henne og Erik og ordner med overførsel til et annet sykehus – og det er hun som innsamler penge slik at Amalie kan reise til Finland for å komme seg etterpå. Og mot slutten av århundret blir både Georg og Ane Cathrine involvert på forskjellige måter i striden mellom Amalie og Erik som fører til deres endelige separasjon.

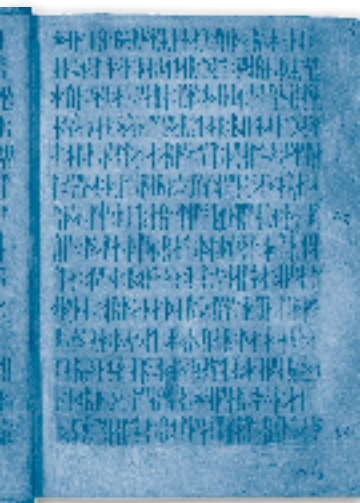
Brevutgaven skal inneholde alle de daterte brevene (ca. 112.000 ord); de udaterte brevene er nesten alle sammen korte og uvesentlige. Brevene skal suppleres med en innledning med opplysninger om bakgrunn og kontekst, utførlige noter, bibliografi og register. Boken skal også helst illustreres med portretter av brevskriverne og med noen av Georg Achens bilder, som blir diskutert i brevene.

I løpet av året 2019-2020 ble det laget et avskrift av alle brevene i samlingen på Det Kgl. Bibliotek og Rigsarkivet; det dreier seg om 352 brev, ca. 140.000 ord i alt. Det som gjenstår er å skrive innledningen med opplysninger om bakgrunn og kontekst, utførlige noter, bibliografi og register.



B74 af Skånske Lov og Skånske Kirkelov

Udgiver: Britta Olrik Frederiksen
Tilsynsførende: Esben Albrechtsen og Merete K. Jørgensen



Med en palæografisk datering til ca. 1250, snarere før end efter, gælder Stockholm B74 af *Skånske Lov* og *Skånske Kirkelov* stadig – indtil andet er bevist – for det ældste kendte gammeldanske håndskrift.

Ydermere har dets sprogform været udpeget som bindeledet par excellence mellem runetidens sprog og gammel-dansk i øvrigt. Det burde derfor være selvskrævet til udgivelse, men har hidtil kun foreligget i en faksimileudgave beregnet for kendere af ældre skrift. Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs udgave vil dels bringe teksterne i bogstavret afskrift til brug for sprogforskningen, dels i moderne dansk oversættelse. Oversættelsen vil blive den første, der gælder et håndskrift af *Skånske Lov* på lovens formentlig ældste teksttrin.

Afskriften er færdig, og oversættelsen foreligger i udkast. Det resterende arbejde hviler på grund af udgiverens andre opgaver.

Peder Syvs auktionskatalog

Udgivere: Karsten Christensen †, Iver Kjær † og John Kousgård Sørensen †
Tilsynsførende: Marita Akhøj Nielsen og Karen Skovgaard-Petersen

Peder Syvs (1631-1702) omfattende sprogvidenskabelige, litterære og lærdomshistoriske virksomhed, der for det meste udfoldede sig fra præstegården i Hellested langt fra offentlige biblioteker og ligesindede, gør det interessant at stifte nærmere bekendtskab med hans læsning, herunder indholdet af hans efter omstændighederne ret store bibliotek, der i samtiden især var berømt for sit indhold af ældre danske tryk. Hans bøger blev solgt på auktion i København i 1702 efter en ret slet affattet katalog, der godt kunne trænge til bibliografisk bearbejdelse. Initiativet til udgivelsen blev taget af Iver Kjær. Der foreligger nogle forarbejder af John Kousgård Sørensen, der udgør grundlaget for en færdiggørelse.

Der sigtes mod en faksimileudgave af katalogen med fornøden indledning og en selektiv bibliografisk identifikation af de ca. 1.700 numre, herunder alle de danske tryk.

På grund af udgiverens bortgang er projektet midlertidigt stillet i bero.



Anders Sørensen Vedels Antichristus romanus

Udgiver: Marita Akhøj Nielsen

Tilsynsførende: Esben Albrechtsen

ANTICHRISTVS ROMANVS. Romske Paffuers leffnede oc gerninger udkom for første og hidtil eneste gang i 1571.

Værket er en rimet pavekrønike på dansk, bygget op af monologer, hvor hver pave fortæller sin egen historie. Monotonien i biografierne brydes af en rammefortælling om en ung dansker, der er rejst til Rom og gerne vil høre sandheden om paveregimet. Utvungent forenes den historiske fremstilling med en polemisk luthersk forkyndelse, og i sin indignerede afsløring af de pavelige excesser er digtet ikke sjældent djærvt humoristisk. Anders Sørensen Vedels (1542-1616) andel i værket har været omdiskuteret; selv meddelte han i fortalen, at han har omarbejdet og fuldført en rimet pavekrønike af Aarhusbispens Mads Lang, som hidtil har været anset for tabt.

Teksten skal ledsages af kommentar og tekstkritik. Indledningen skal bl.a. gøre rede for værkets kilder, særlig et manuskript i Karen Brahes Bibliotek, som efter al sandsynlighed er en afskrift af Mads Langs rimkrønike.

Anders Sørensen Vedels udvalgte historiografiske skrifter

Udgiver: Sebastian Olden-Jørgensen (på grundlag af forarbejder af Flemming Lundgreen-Nielsen, Lars Boje Mortensen og Karen Skovgaard-Petersen)

Tilsynsførende: Lars Boje Mortensen og Marita Akhøj Nielsen



Anders Sørensen Vedels (1542-1616) litterære karriere er ét langt tilløb til den *Danske Krønike*, han af forskellige grunde aldrig fik skrevet. Udgaven samler de teoretiske skrifter i tilknytning til den aldrig realiserede *Krønike* og supplerer dem med en række andre programmatisk tekst, som han faktisk fik trykt. Tilsam-

men giver de ikke kun et billede af Vedels historieteori og en profil af hans historiske forfatterskab, men spejler samtidig tidens humanistiske idealer og Vedels forsøg på at omsætte dem til en dansk sammenhæng.

Udgaven omfatter Anders Sørensen Vedels vigtigste historiografiske skrifter, for de latinske teksters vedkommende med parallel dansk oversættelse. Det drejer sig om følgende: (1) *Om den danske krønike at beskrive* (1578-1581; latinsk udkast med oversættelse og afvigende dansk version), (2) indledningen til Saxo-oversættelsen (1575 + efterord), (3) indledningen til Adam af Bremen-udgaven (1579), (4) *Oratio panegyrica* (1580), (5) fortalen til *Den Danske Krønike* (efter 1580), (6) breve og indholdsoversigter til *Den Danske Krønike* og *Den Danske Kirkekrønike*.

Arbejdet med indledning og redigering af 1-3 + 5-6 er påbegyndt. Arbejdet med 4 udsydes foreløbig.

Johan Herman Wessels samlede skrifter

Udgivere: Henrik Andersson † og Henrik Blicher

Tilsynsførende: Finn Gredal Jensen og Liv Bliksrud (Det norske sprog- og litteraturselskab)

Johan Herman Wessels (1742-1785) forfatterskab er det hyppigst udgivne i det 19. århundrede, men det har aldrig foreligget i en samlet kritisk og grundigt kommenteret udgave. Det har betydet, at de dramatiske arbejder *Lykken bedre end Forstanden* (1776) og *Anno 7603* (1785) er lidet kendte og næsten oversete. Dette forhold vil den nye udgave rette op på. Dertil vil den forsyne alle værker med så rigelige kommentarer, at de bliver tilgængelige også for et publikum, der ellers står fremmed over for det 18. århundredes sprog og kultur.

Wessels muntre hovedværk *Kierlighed uden Strømper* er i december 2020 blevet udgivet digitalt på bokselskap.no. Værket er punktcommenteret af udgiveren og forsynet med Henrik Anderssons (1959-2017) præsentation af stykket fra *Arkiv for Dansk Litteratur*. Udgivelsen er et vellykket samarbejde mellem Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Det norske sprog- og litteraturselskab.

H.C. Ørsted: Aanden i Naturen

Udgivere: Finn Gredal Jensen og Carl Henrik Koch

Tilsynsførende: Henrik Blicher og Flemming Lundgreen-Nielsen

Finansiering: Carlsbergfondet

Fysikeren Hans Christian Ørsted (1777-1851) er en af den danske guldalders hovedskikkelser, hvis berømmelse strakte sig langt ud over Danmarks grænser. Som videnskabsmand var han en af tidens førende, internationalt kendt for sin opdagelse i 1820 af elektromagnetismen, og som kulturpersonlighed gav han selvikkert udtryk for den ideologi, som var et bærende element i den danske guldalders selvopfattelse. Det

kulturelle ideal havde karakter af en enhedskultur, en syntetisk enhed af samfundsliv, religion, kunst, politik og videnskab. Denne enhed fik sit grundskud af Søren Kierkegaard og brød endeligt sammen i 1860'ernes diskussion om forholdet mellem tro og viden og i 1870'ernes kulturelle og politiske stridigheder. Ud af dette sammenbrud kom det moderne Danmark. Hvor nogle af guldalderens sværvægttere som fx teologerne Jakob Peter Mynster og Hans Lassen Martensen i deres formidlingsteologi argumenterede for syntesen af religion og samfundsliv, argumenterede Ørsted i sin naturfilosofi for en frugtbar forbindelse mellem et religiøst og et naturvidenskabeligt



ligt verdensbillede, eller mere abstrakt udtrykt for en enhed af uendeligt og endeligt. Det var denne syntese, der brød sammen i romantismen.

Mere end i noget andet af datidens værker kom i Ørsteds *Aanden i Naturen* fra 1850 den postulerede enhed til udtryk. Værket er uden fortilfælde i dansk litteratur og en hidtil uset fugl i europæisk kultur. Letlæste formidlende afhandlinger og videnskabeligt mere tunge står her side om side med kulturpolitiske, og alle præget af Ørsteds interesse for det sproglige udtryk. Han var ikke alene yderst opmærksom på sproget og omhyggelig i sin sprogbrug, men forsøgte også ved en række neologismer at forny det danske sprog. Mange af dem slog ikke igennem, mens andre er blevet stående. Som eksempler kan nævnes *brint*, *ilt*, *rumfang*, *vægtfylde* og *tidevand*.

I 2020 markeredes 200-året for Ørsteds opdagelse af elektromagnetismen. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab bidrog til denne fejring med en videnskabelig udgave af hovedværket *Aanden i Naturen*. En sådan udgivelse har aldrig før fundet sted. Udgaven ledsages af en efterskrift af Carl Henrik Koch, der redegør for Ørsteds naturfilosofiske verdensbillede, og af fyldige kommentarer.

Udgaven udkom den 11. december 2020 på Syddansk Universitetsforlag sammen med *The Discovery of Electromagnetism Made in the Year 1820 by H. C. Ørsted*.

Essay: Brødrene Niels og Harald Bohrs brevveksling

Jeg tænker saa ofte paa, hvor rart vi kan faa det engang om nogle Aar, naar vi begge har set os om i Verden og saa er vendt hjem til Arnekrogen igen; hvis det nu kan falde sig saaledes, skal vi rigtig se at faa noget at gøre med hinanden.

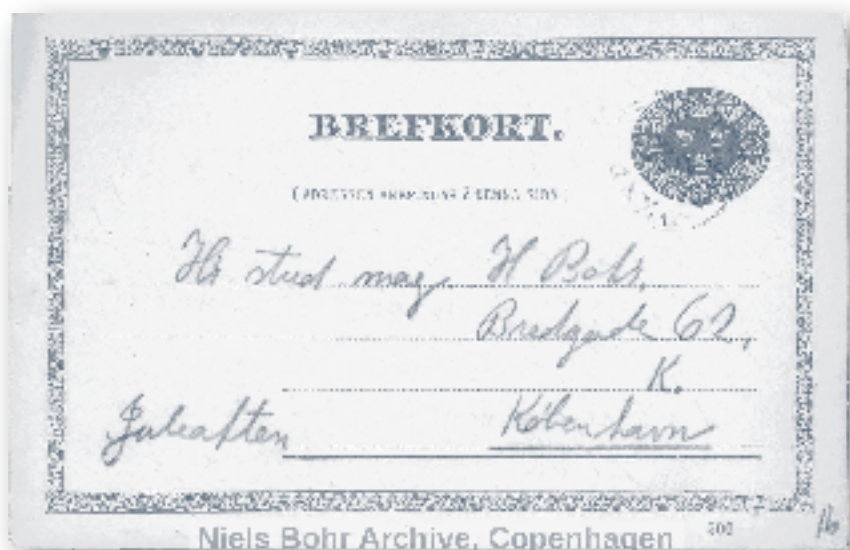
– Harald Bohr til Niels Bohr, 15. marts 1909

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Niels Bohr Arkivet er i tæt samarbejde og med støtte fra Carlsbergfondet i gang med at opbygge en videnskabshistorisk tekstportal med bl.a. korrespondancen mellem fysikeren Niels Bohr (1885-1962) og hans bror, matematikeren Harald Bohr (1887-1951).

Gennem årene har Det Danske Sprog- og Litteraturselskab udgivet en række centrale tekster af banebrydende danske videnskabsmænd – Tycho Brahe, Niels Stensen, Ole Rømer for blot at nævne de kendteste. Disse, samt mange andre tekster, vil blive udgivet på den nye tekstportal i faksimile, i tekstudgave og i engelsk oversættelse og ledsaget af nyskrevne introduktioner på dansk og engelsk. Det filologiske og editionstekniske arbejde vil primært ligge hos Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, og den naturvidenskabsfaglige og -formidlende indsats primært hos Niels Bohr Arkivet.

Portalens brugere tænkes at være den internationale videnskabshistoriske forskningsverden, herunder lærdoms- og kulturhistorikere. I en dansk kontekst vil teksterne desuden have stort pædagogisk potentiale på gymnasie- og universitetsniveau i en tværfaglig sammenhæng. Teksterne vil blive indlemmet på selskabets eksisterende tekstudgivelsesplatform i et fælles format, der dels vil muliggøre tværgående undersøgelser, dels vil sikre en stabil vedligeholdelse.





I anledning af 100-års jubilæet for Niels Bohrs Nobelpris i fysik i 2022 vil Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Niels Bohr Arkivet i fællesskab udgive Niels' og hans yngre bror, matematikeren Harald Bohrs korrespondance, der består af ca. 160 breve fra perioden 1906-1951. Brevene, der aldrig har været udgivet før, giver et enestående indblik i brødrenes videnskabelige diskussioner og deres refleksioner over den videnskabelige, sociale og politiske udvikling i Danmark og verden i første halvdel af det 20. århundrede.

Brevene vil blive udgivet digitalt og i bogform på et større internationalt forlag. De vil blive forsynet med kommentarer på dansk og engelsk, der oplyser om historiske, politiske og familiære forhold og selvfølgelig om fysisk-matematiske emner. De vil desuden danne baggrund for en virtuel udstilling om Niels og Harald Bohr. Brevene vil både indgå i selskabets videnskabshistoriske tekstportal og blive gjort tilgængelige på Niels Bohr Arkivets hjemmeside.

Brevene vil påkalde sig stor interesse både pga. deres videnskabelige indhold, ikke mindst om udviklingen af Niels Bohrs atommodel og kvantefysik, og fordi de fortæller om forskningspolitiske forhold i Danmark i første halvdel af det 20. århundrede, herunder grundlæggelsen af Niels Bohr Institutet i 1921.

Bohrbrødrene blev født med mindre end 2 års mellemrum i en tryk og tæt knyttet familie. Deres forhold var nært gennem hele deres levetid, og de forblev hinandens bedste og mest fortrolige venner frem til Haralds død i 1951.

Deres far, Christian Bohr (1855-1911), var professor i fysiologi ved Københavns Universitet og dets rektor i 1905-1906, og en sand polyhistor. Han havde en bred vifte af interesser, som han udviklede i en forbløffende grad. Hans primære studier af frigivelse af ilt fra hæmoglobin, kendt som »Bohr-effekten«, og åndedrættets fysiologi førte til en indstilling til Nobelprisen i medicin i både 1907 og 1908. Desuden var han medvirkende til



fodboldens udbredelse i Danmark med grundlæggelsen af Akademisk Boldklub i 1889. Harald fortsatte familiens fodboldtradition med sin deltagelse på det danske landshold i 1908. Deres mor, Ellen Adler (1860-1930), kom fra en rig, sekulær jødisk bankfamilie i København. Hun var en af de første kvinder, som læste forberedende optagelseseksamen på Københavns Universitet, og Christian Bohr var hendes vejleder. De blev gift i 1881.

En stor rolle i brevene spiller Niels' og Haralds ældre søster Jenny (født 1883). Hun læste ved Københavns Universitet og underviste senere privat, men led, i datidens sprogbrug, af 'nerver'. Senere i livet medførte moderens død en dramatisk svækkelse af både hendes mentale og fysiske helbred, hvilket bidrog til hendes tidlige død i 1933.

Niels Bohrs kollega, Stefan Rozentel, skrev i 1963, at den almindelige opfattelse i brødrenes barndom var, at Harald var den kløgtigste af de to. I familien havde man dog blik for Niels' evner. Hans enke, Margrethe Bohr (1890-1984), interviewet af Thomas S. Kuhn i 1963, erindrede en samtale med sin svigermor, Ellen, som fortalte hende, at Christian Bohr engang havde sagt: »Jeg er sølv, men Niels er guld«. Harald brillerede altid som forelæser, mens Niels' forelæsninger ofte var forvirrende og obskure; men den yngre bror tilskrev det den banebrydende natur af Niels' arbejde: »Jeg taler kun om ting, jeg har forklaret før, mens Niels som regel taler om ting, han kommer til at forklare senere«.

Søskenderivalisering kunne ikke have ligget de to unge mænd fjernere. Begge ser deres roller som komplementære og gensidigt hjælpsomme. Deres længsel efter hinandens selskab, mens de er adskilt, er håndgribelig i alle deres breve. Noget, som også er tydeligt, er Haralds vilje til at hjælpe Niels, når hans selvtillid vakler. Harald følger sin brors instrukser nøje gennem årene, hvad enten det drejer sig om udgivelsen af Niels' værker, indkøb af julegaver til familien, tilvejebringelsen af en passende stilling til Niels ved Københavns Universitet eller nedlæggelsen af blomster på deres fars grav.

Niels' breve er typisk nedtonede og skjuler fx en stigende begejstring for hans banebrydende arbejde med atomets struktur, da hans tanker begyndte at samle sig om den teori, han skulle komme til at udgive i 1913. Gennem hele denne periode er der dog samtidig en understrøm af usikkerhed, som han dæmper ved at søge sin lillebrors råd.

Ligesom de videnskabelige og familiære anliggender optager brødrene i deres korrespondance, bliver politiske og internationale affærer også hyppigt nævnt. Den skærpede politiske situation i Europa gennem 1930'erne fanger Bohrbrødrenes opmærksomhed tidligt. I april 1933, kun en måned efter Hitlers magtovertagelse i Tyskland, meddeler Niels, at han vil plædere for status af politiske flygtninge for folk, der flygter fra Det Tredje Rige, og diskuterer fornuften i fortsatte udgivelser i *Zeitschrift für Physik*, nu det er lukket for forfattere af jødisk afstamning.

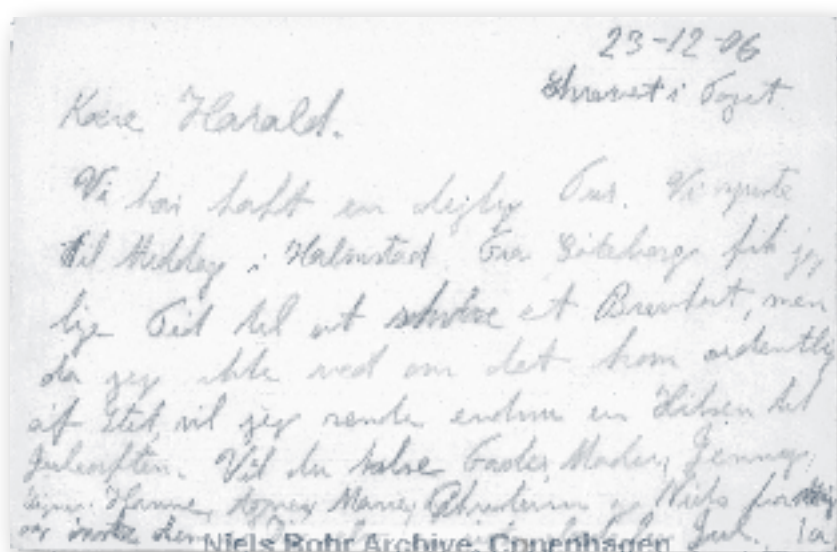
Op gennem 1930'erne arbejdede Bohrbrødrene utrætteligt for at hjælpe videnskabsfolk og andre med at flygte fra nazisternes styre, og mange flygtninge passerede instituttet på Blegdamsvej på deres vej til eksil og sikkerhed. Som børn af en jødisk mor flygtede brødrene selv fra Danmark i 1943. Harald kom til Lund, hvor han organiserede en skole for danske flygtninge, og Niels til Storbritannien og USA, hvor han blev ansat på det britiske program for udvikling af et atomvåben.

Harald døde i 1951; Einstein skrev kort efter for at kondolere. Niels' svar er nok underdrevet, men det er måske den simpleste beskrivelse af den kærlighed og respekt, der var mellem brødrene, og som varede hele deres levetid.

Som De ved, var min bror og jeg dybt forbundne fra den tidligste barndom. Midt i det sørgelige tab er jeg dog taknemmelig for at føle, hvor værdsat og afholdt han var i vide kredse og hvor mange trofaste venner han havde.

Tekstportalen vil blive officielt lanceret i 2025.

Rob Sunderland og Christian Joas, Niels Bohr Arkivet



Frederik Christian Eilschovs skrifter

Frederik Christian Eilschov (1725-1750), der var samtidig med Ludvig Holberg, blev kun 25 år, men efterlod sig et omfangsrigt forfatterskab, der vidner om et fuldt modent filosofisk talent og gør ham til en af oplysningstidens originaleste danske tænkere. Hans vel berømteste værk er *Forsøg til en Fruentimmer-Philosophie* (1749-1750), hvori kvinders ret til filosofisk og videnskabelig uddannelse godtgøres. Værket er skrevet som en munter dialog mellem en mandlig lærer og en kvindelig elev og kan både læses som et tidligt dokument i ligestillingens historie i Danmark og som en endnu frisk og medrivende indføring i filosofien, for mænd såvel som for kvinder. Hele forfatterskabet igennem forsvarer Eilschov kvinders ret til uddannelse og fri udøvelse af tænkningen, og en samlet udgivelse af Eilschovs skrifter er derfor vigtig, for at både forskere og almene læsere kan danne sig et indtryk af Eilschovs mangfoldige og ofte overraskende progressive tanker på dette område.

Eilschov fremførte desuden, som den første i Danmark, stringente argumenter imod dyremishandling og advokerede for en begrænsning af kødspisen, ansporet såvel af etiske overvejelser som af den store kvægepest, der ramte Danmark i 1740'erne. Eilschovs skrifter udgør således

også en milepæl i historien om dyrevelfærd i Danmark og er, som bidrag til spørgsmålet om hvorvidt vi – også i dag – kan forsvare vores behandling af dyr, ikke kun af historisk interesse.

Eilschov skrev på dansk i en tid, hvor latin endnu var det alment benyttede akademiske sprog, og hvor det danske sprog manglede ord for mange akademiske begreber. De fleste akademiske afhandlinger blev skrevet på latin, og de, der blev skrevet på dansk, var gennemsyret af latinske og græske fremmedord. Eilschov leverede herimod både argumenter for nødvendigheden af at filosofere på dansk og anvisninger til, hvordan dette kunne gøres. Hans disputats (på latin) indeholder 897 motive-rede oversættelser til dansk af latinske fagord. Med denne indsats satte Eilschov et blivende aftryk på det danske sprog, idet han indførte en række ord, der i dag er gængse, som f.eks.: *sandsynlighed*, *personlighed*, *selvstændighed*, *sædelighed* og *sindsbevægelse*. Alene af den grund er Eilschovs forfatterskab i høj grad af sproghistorisk og filosofisk interesse.

I Eilschovs skrifter behandles også pædagogik, religionsfilosofi og filosofihistorie, og især hans store Pythagorasbiografi blev udbredt og oversat til tysk efter hans død. Der kan ikke herske nogen tvivl om, at Eilschovs forfatterskab er både originalt, filosofihistorisk væsentligt, tematisk aktuelt og sprogligt

i særklasse. En samlet, kritisk udgivelse af hans værker er derfor på tide.

I 1987 stillede en gruppe af selskabets medlemmer forslag til udgivelse af Frederik Christian Eilschovs samlede værker; udgivelsen blev taget på programmet, men siden igen fjernet på grund af manglende udgivere. Nærværende forslag bygger i niveau og omfang på det tidligere og gælder en kritisk udgave af Eilschovs samlede værker, herunder også hans oversættelser og breve, forsynet med indledninger og kommentarer og danske oversættelser af det latinske materiale.

Udgaven planlægges i første omgang som en digital publikation, men tænkes tillige trykt i bogform, stipuleret til 4 bind (ca. 1.250 sider ekskl. indledninger, kommentarer og kritisk apparat).

Bestyrelsen søger årsmødet om fortsat bemyndigelse til at arbejde videre med sagen.



Henrik Pontoppidans store romaner

Finansiering: Aage og Johanne Louis-Hansens Fond og Moth-Lunds Fond

Henrik Pontoppidan (1857-1943) er blandt de betydeligste skønlitterære forfattere i dansk litteraturhistorie. Han debuterede i 1881 med novellesamlingen *Stækkede Vinger*, og hans sidste originale fiktionsværk, *Mands Himmerig*, udkom i 1927; erindringerne udkom i fire bind 1933-1940 og siden i den stærkt forkortede og reviderede *Undervejs til mig selv* i 1943.

Forfatterskabet udfolder sig i langt overvejende grad i prosaen, og dets ubestridte højdepunkt er de tre store romaner *Det forjættede Land*, *Lykke-Per* og *De Dødes Rige*, der udkom først serielt som selvstændige hæfter eller bind – *Det forjættede Land* i tre bind 1891-1895, *Lykke-Per* i otte bind 1898-1904 og *De Dødes Rige* i fem bind 1912-1916 – og siden i op til flere stærkt reviderede og ofte forkortede nye udgaver.

En tekstkritisk udgivelse af disse romaner må nødvendigvis tage højde for de gennemgribende omarbejdelser fra Pontoppidans hånd. Mens den trykte udgave baserer sig på en valgt grundtekst og kun vanskeligt og svært overskueligt kan håndtere den massive varians imellem de forskellige udgaver, kan den digitale udgave i princippet rumme alle versioner af

teksterne, bringe dem synoptisk, markere forskelle og dermed gøre det muligt at følge Pontoppidans fortløbende arbejde med de store romaner ned til mindste detalje.

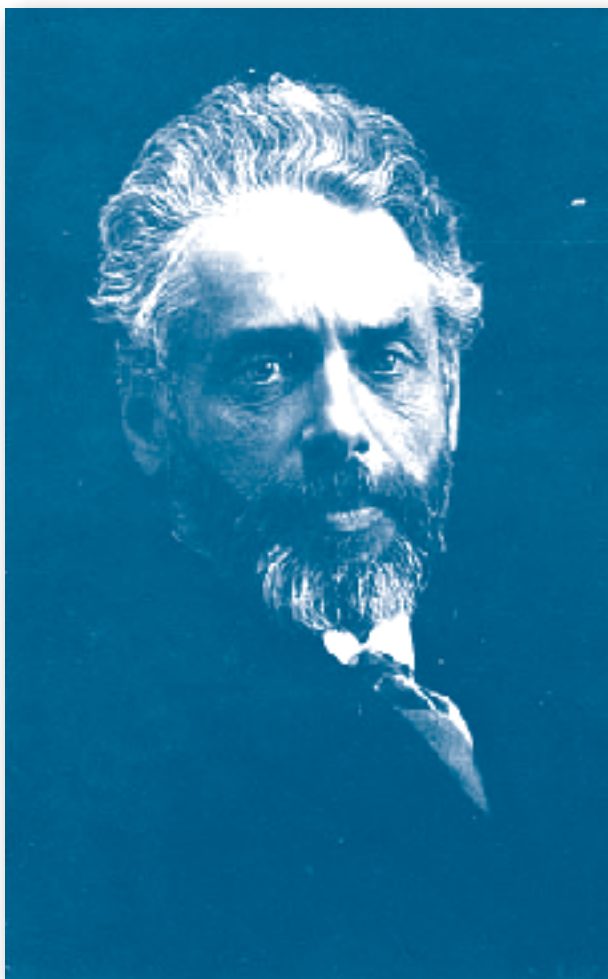
I 1997 udgav Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal *Det forjættede Land* ved Esther Schat Kielberg og Lars Peter Rømhild. Udgaven, der foruden en fyldig efterskrift, tekstoplysninger og kommentarer indeholdt en cd-rom (ved Karsten Kynde) med samtlige fem udgaver og muligheder for sammenligning, var tænkt som første titel i en samlet kritisk og kommenteret udgivelse af de store romaner,

der dog pga. manglende finansiering måtte stilles i bero. Inden da var en stor del af tekstmaterialet indskannet og indledningsvist korrekturlæst. Teksterne kan findes på adressen: etxt.dk/pontoppidan/xml.

I 2019 bevilgede Moth-Lunds Fond og Aage og Johanne Louis-Hansens Fond midler til et pilotprojekt, der dels skulle afklare omfang og kvalitet af det overleverede tekstmateriale, dels skitsere mulighederne og rammerne for en samlet udgivelse (digital og trykt) af Pontoppidans store romaner. Pilotprojektet blev afsluttet i april 2020. Der er efterfølgende udarbejdet retningslinjer for udgivelsen og

en plan for gennemførelsen, og det forsøges at skaffe finansiering til projektet.

Bestyrelsen søger årsmødet om fortsat bemyndigelse til at arbejde videre med projektet.



Den 30. juni 2021 sætter *Diplomatarium Danicum* et foreløbigt punktum med året 1439. Da vil Carlsbergfondet have finansieret *Diplomatarium Danicum* og *Danmarks Riges Breve* gennem 89 år.

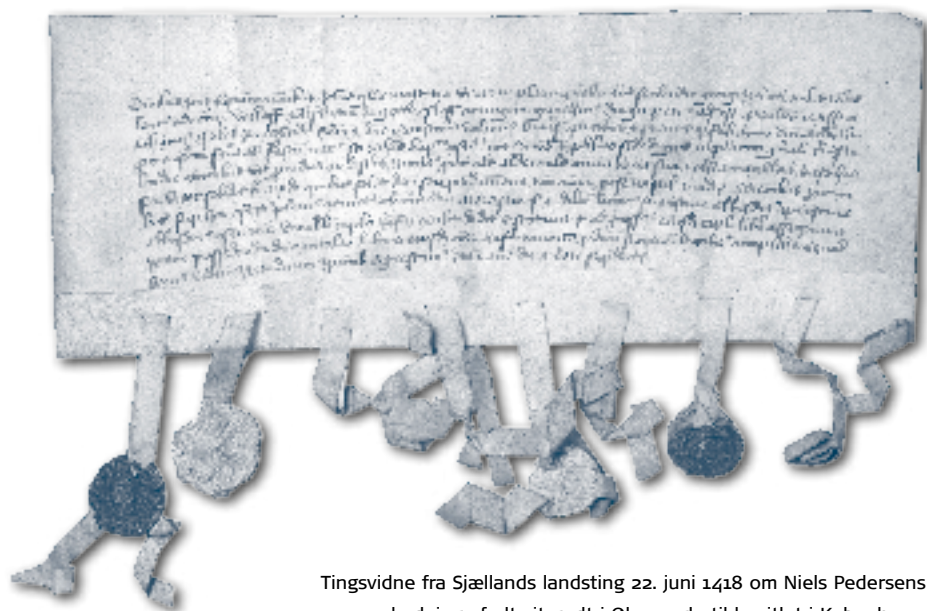
For fædrelandet!

Historien om Carlsbergfondets finansiering af Diplomatariet er historien om en enestående generøsitet, som man vel godt kan tillade sig at kalde patriotisme i dette ords allerfornemste betydning, en patriotisme helt i forlængelse af sentensen LABO-REMVS PRO PATRIA, som smykker elefantporten på bryggeriet Carlsberg. Generøsiteten gælder ikke blot forskningen, men så sandelig også undervisning og offentlighed, der med Diplomatariet har fået stillet et gigantisk tekstrepositorium til rådighed, med hvilket man kan komme helt tæt på middelalderen i alle aspekter: storpolitiske dramaer, dagligdagens redskaber, sproglig udvikling, handelslivet, fromhedslivet, kønnenes stilling osv. osv. Diplomatariet er for alle. Men Diplomatariet kunne ikke være for alle, hvis ikke det havde været for den temmelig tidkrævende forskningsopgave, det er at finde diplomerne frem, beskrive dem med arkivalske og bibliografiske oplysninger, transskribere, kommentere og oversætte dem. Og – det kan ikke understreges nok – dansk middelalderforskning ville ikke have været, hvor den er i dag, uden Diplomatariet.

Periodisering

På en måde er det for lidt blot at tale om middelalderen, selv om det nok for de fleste er den periode, man forbinder med Diplomatariet. Som det fremgår af den kronologiske afgrænsning, bør man som minimum tage vikingetiden med. Og så skal man selvfølgelig huske på, at såvel 'vikingetid' som 'middelalder' er en senere tids kategoriseringer. Selv om tiden før den industrielle revolution til en vis grad har noget statisk over sig, betyder det jo ikke, at der ikke fandt afgørende nybrud sted, om de nu var vilde eller påførte. For Diplomatiets periodes vedkommende kan man pege på kristningen af Danmark, stiftsinddelingen, centralmagts styrkelse først ved Valdemarerne, samme centralmagts svækkelse ('feudalisering') i første halvdel af 1300-tallet under holstenerveldet, pesten 1349, det danske sprogs indtog i diplomerne, centralmagts nærmest mirakuløse comeback under Margrete og Erik af Pommern. Der er verdener til forskel imellem abbed Alkuin i Tours St. Martin kloster, der i 789 skrev om muligheden for omvendelse af de vilde barbarer i nord til kristendommen, og de danske rigsråders opsigelsesbreve til Erik af Pommern i 1439 fulde af retoriske figurer, som man lige så godt kunne have set i en hver anden europæisk nation. Ikke desto mindre: Fra 789 til 1439 (for ikke at tale om 1513, som var det oprindelige slutår for Diplomatariet) er der på trods af store variationer et vist fælles stilistisk præg i form af den formelmæssige opbygning af diplomerne, hvad enten det er

højtidelige traktater eller ydmyge lejekontrakter, hvilket gør det meningsfuldt at tale om ét Diplomatarium.



Tingsvidne fra Sjællands landsting 22. juni 1418 om Niels Pedersens skodning af alt sit godt i Øsemagle til kapitlet i København.

Forgængere

Forud for *Diplomatarium Danicum* er gået en lang række publikationer, der alle yderst fortjenstfuldt har ryddet megen skov. Særligt skal fire udgaver fremhæves her: *Regesta diplomatice historice Danicæ. Chronologisk Fortegnelse over hidtil trykte Diplomer og andre Brevskaber til Oplysning af den danske Historie fra de ældste Tider indtil Aar 1660, med kort Angivelse af Indholdet*, udgivet af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, 1. rk., bd. 1-2, København 1847-1870, og 2. rk., bd. 1-2, København 1889-1907; *Repertorium diplomaticum regni danici mediævalis. Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen med Udtog af de hidtil utrykte*, udgivet af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie ved Kristian Erslev, Anna Hude og William Christensen, 1. rk., bd. 1-4, København 1894-1896; det som følge af vatikanarkivernes åbning for protestantiske forskere i 1880'erne udgivne *Acta pontificum danica. Pavelige Aktstykker vedrørende Danmark 1316-1536*, udgivet af Laust Moltesen, Alfred Krarup & Johannes Lindbæk, bd. 1-7, København 1904-1943, og endelig *Hanserecesse. Die Recesse und andere Akten der Hansetage*, 1. Abt. 1256-1430, udgivet af Karl Koppmann, bd. 1-8, Leipzig 1870-1897, og 2. Abt. 1431-1476, udgivet af G. v. der Ropp, bd. 1-7, Leipzig 1876-1892.

Disse fire udgaver er ryggraden i diplomatiets kartoteksystem. En femte publikation skal også nævnes, som imidlertid ikke er en publikation i egentlig forstand, nemlig Jakob Langebeks enorme håndskrevne diplomatarium fra midten af 1700-tallet, der ligger i Rigsarkivet.

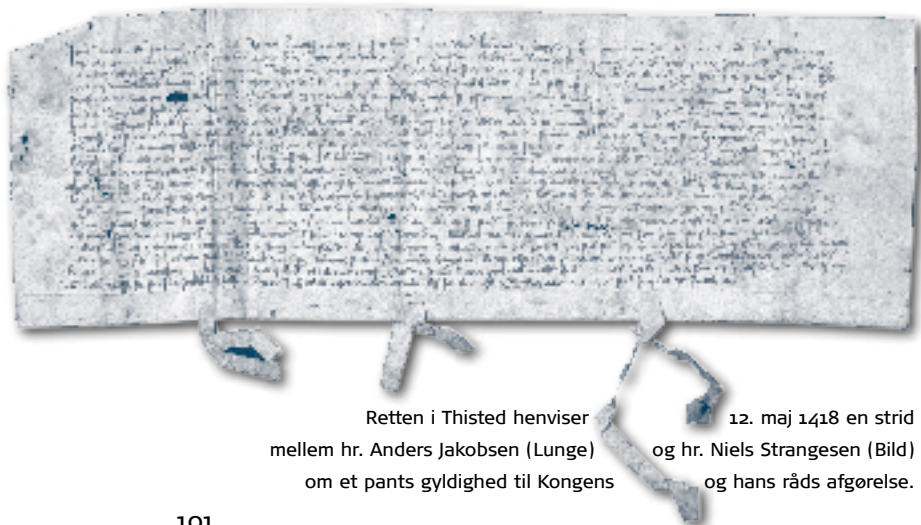
Den første ansøgning

I 1931 ansøgte Det Danske Sprog- og Litteraturselskab Carlsbergfondet om en bevilling til et dansk diplomatarium. Ansøgningen blev imødekommet, vel ikke mindst befordret af Lis Jacobsens gode personlige relation til Fondets daværende formand A. B. Drachmann, som ligefrem havde opfordret hende til at indsende en ansøgning. Således gik det til, at Diplomatariet kom til at være institutionelt forankret i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og ikke i Rigsarkivet i modsætning til de øvrige nordiske diplomatier, der alle var og er institutionelt forankrede i landenes respektive nationalarkiver. For Drachmann, der var engageret i det internationale arbejde med at tilvejebringe en ordbog over middelalderens latin, *Novum glossarium mediae latinitatis* ('Den ny Du Cange'), lå Diplomatiets mission først og fremmest i at dokumentere den danske middelalderens latinitet. Ansøgningen er således vedlagt en erklæring affattet af Franz Blatt om vigtigheden af pålidelige diplomudgaver til at dokumentere middelalderens latinitet. Hertil kommer en lignende erklæring af Peter Skautrup, blot med opmærksomheden rettet mod gammeldansk, hvilket vel ikke mindst for Lis Jacobsen har været af stor vigtighed. At Diplomatariet således i høj grad er vokset ud af behovet for et solidt grundlag for filologisk forskning, er derfor ikke for meget sagt.

Erik Arup

Ikke desto mindre blev blev Diplomatiets første to ledere de prominente historikere, Lauritz Weibull og Erik Arup. Og det bærer ansøgningens hovedtekst fra 1931 i høj grad præg af. Den er i sig selv et helt lille stykke videnskabshistorie. Den indeholder en lang og grundig redegørelse for tanken om et dansk diplomatium, som går tilbage til det 18. århundrede. Således står der at læse:

Planen for et dansk Diplomatarium kan føres tilbage til vor første kritiske Historiker, *Hans Gram*. Han, der fuldtud forstod, at Aktstykker er langt sikrere Kilder for Historieforsk-



Retten i Thisted henviser 12. maj 1418 en strid mellem hr. Anders Jakobsen (Lunge) og hr. Niels Strangesen (Bild) om et pants gyldighed til Kongens og hans råds afgørelse.

ningen end Beretninger, og som kendte det store Arbejde, der i førende europæisk Videnskab længe havde været sat ind paa Offentliggørelsen af Historiens Dokumenter, gjorde for hened to Aarhundreder siden de første Forarbejder til et Diplomatarium Danicum. Gram naaede dog kun at lægge Grunden, men *Langebek* tog Arbejdet op efter ham. Resultatet af Grams og hans Virken er det store haandskrevne Diplomatarium i Rigsarkivet, der almindeligt gaar under Navnet 'Langebeks Diplomatarium'.

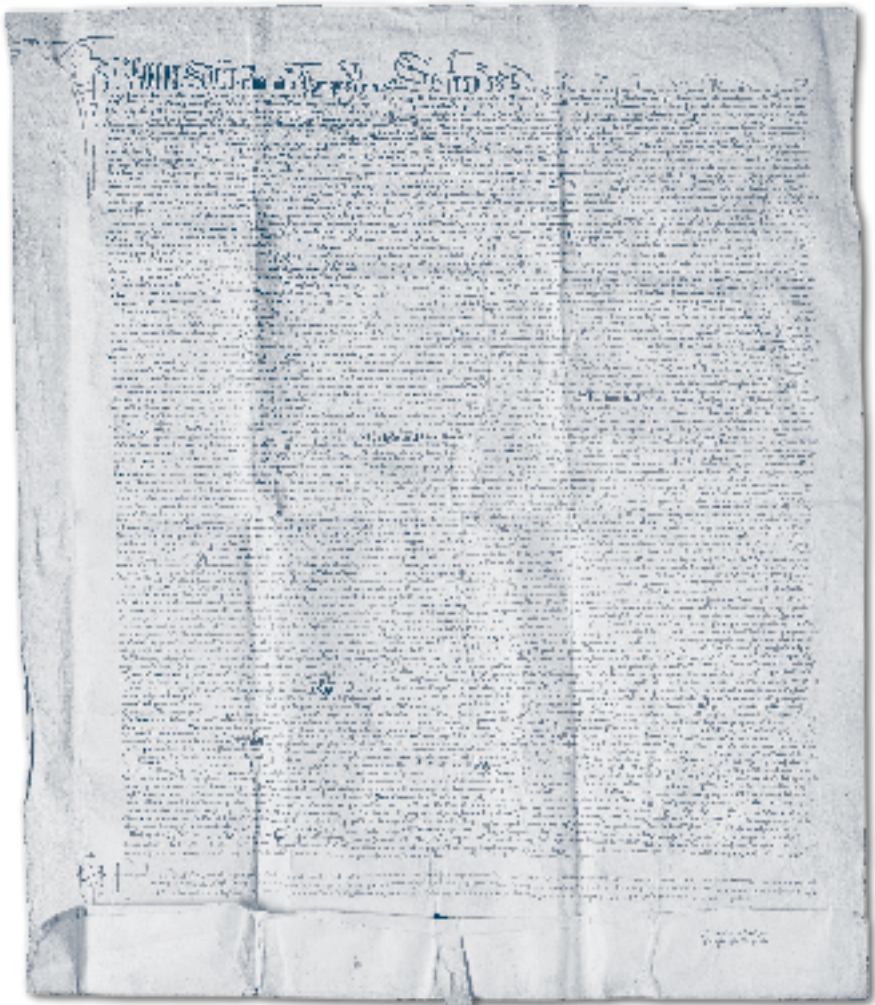
Senere:

I 19. Aarhundrede vandt med Niebuhr og Ranke Opfattelsen af Dokumenterne som primært Grundlag for Historieforskningen et stedse større Raaderum, og overalt i Landene omkring Danmark begyndte man at udgive Samlinger af Staters og Byers Breve.

Ansøgningen er principielt skrevet af Lis Jacobsen, men der kan ikke være tvivl om, at penneføreren har været Erik Arup. Denne havde med begejstring tilsluttet sig det af Kristian Erslev indførte kritiske gennembrud i historieforskningen med bogen *Grundsætninger for historisk Kildekritik* fra 1892, hvorved akternes objektive udsagn fik en langt større vægt end beretningernes subjektive skrøner og myter. Det er denne begejstring, der løber som en hovedstrøm gennem ansøgningen. Således er Diplomatariet grundlagt på et historiemetodisk syn, hvorefter »Aktstykker« simpelthen er bedre kilder end »Beretninger«, og hvorefter »Dokumenterne« anses som »primært Grundlag for Historieforskningen«. Arups metodiske syn kan derfor kort sagt beskrives derved, at visse kildetyper (»Akter«) i absolut forstand giver et sandere billede af historien end andre (»Beretninger«).

Allerede i 1931 må dette metodesyn imidlertid siges at være blevet udfordret af den mand selv, der i sin tid var dets anledning, Kristian Erslev. Han havde i 1911 udgivet sin *Historisk Teknik*, i hvilken han gjorde op med den typologiske skelnen imellem kilderne: Det drejede sig ikke i så høj grad om, hvilken type af kilde, man havde for sig, men hvilken type af slutning, man drog ud fra kilden. Hermed introducerede Erslev skellet mellem beretnings- og levns slutninger. Det vil sige, at kilder kunne være særdeles velegnede til at etablere én form for historisk virkelighed, men uegnede til at etablere en anden. Det kom an på det spørgsmål, man stillede til kilden. Man kan således ikke tale om en hierarkisk inddeling af kilderne længere, hvorefter akter pr. definition måtte indtage førstepladsen og beretninger pr. definition andenpladsen.

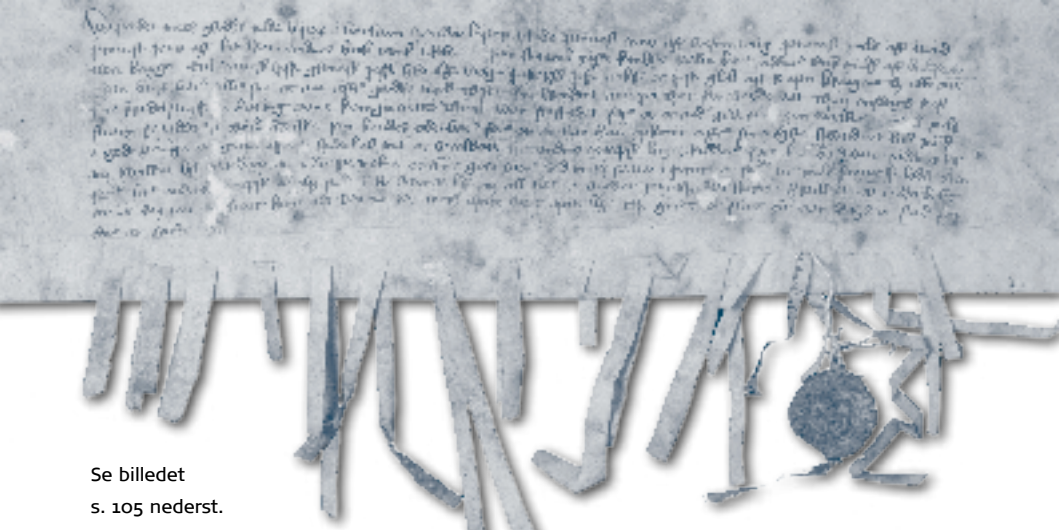
For Arup var Erslevs nye vej et beklageligt metodisk tilbageskridt. Der kan ikke være tvivl om, at han med Diplomatariet fik en kærkommen mulighed for at styrke sit standpunkt. Man kan



Kong Sigismund tildømmer 28. juni
1424 Kong Erik Sønderjylland.

vel nærmest kal- de Arup for kildeekstremist.
Umiddelbart er der et paradoks i, at han var kendt
for mantraet om at 'digte over og ikke imod kilderne'.
Men paradokset bliver måske mindre paradoksalt, når man ta-
ger i betragtning, at for Arup kunne 'digtningen' (man kunne
også sige syntesen) først tage sin start, når man havde fundet
de objektivt sande kilder at digte over. For at blive i billedet: For
Arup begyndte digtningen hos kilderne; ikke hos historikeren.

Hvem havde ret, Erslev eller Arup? Selv om Arups synspunkt
ikke er god latin i dag, er det fristende som diplomatiker at
pege på, at det i praksis har noget for sig. Altså, kort sagt, at
nogle kilder i absolut forstand er bedre end andre, og at diplo-
mer har den indlysende styrke, at der er mange af dem. Men
det er i øvrigt ikke ambitionen at argumentere for det ene eller
andet synspunkt her, men derimod at pege på det væsentlige
forhold, at Diplomatariet ud over rødderne tilbage til Langebek
og Gram i oplysningstidens periode nok så meget er et resultat
af den metodiske nyorientering, der indfandt sig i slutningen af
det 19. århundrede og de dermed forbundne diskussioner og
teoretiske brydninger.



Se billedet
s. 105 nederst.

Indledende drama

Efter arbejdets be-
gen magtkamp mel-
krete anledning
løste forkortel-

og roligt efterliv

gyndelse i 1932 kom det hurtigt til
lem Arup og Lis Jacobsen. Den kon-
var, hvorvidt man skulle markere op-
ser i de latinske tekster med kursiv el-
ler ej (en lignende diskussion havde i anden halvdel af 1800-
tallet givet anledning til en voldsom konflikt på det svenske
diplomatarium, hvorfor man taler om den store nordiske kursiv-
krig). Arup holdt stejlt på det første, og Jacobsen holdt lige så
stejlt på det sidste. Det blev for meget for den selvbevidste
professor, som gik og smækkede med døren, nærmest før arbej-
det var gået i gang. Man må nok sige, at det var en lykke, at
Jacobsen gik af med sejren, da det næsten ikke er til at holde
ud at tænke på, hvor meget ekstra og aldeles unødvendigt be-
svær en praksis, ifølge hvilken opløste latinske forkortelser
skulle markeres med kursiv, ville have givet. Franz Blatt tog over
efter Arup, og under hans sikre ledelse udkom det første bind i
1938. Med mange ændringer i bemandingen og få ændringer i
udgivelsesprincipperne er der således siden 1938 blevet udgivet
ca. 21.300 diplomnumre strækkende sig fra særdeles kondense-
rede registraturnotitser (af typen »Hans Jakobsen Scheff solgte
hospitalet en halv bol jord i Lille Sørby. 1401«) til de vidtløftigste
procesindlæg og forhandlingsreferater. I 2002 gik Diplomatariet
som den første blandt Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs
udgaver over til at publicere online på diplomatarium.dk, hvor
man finder årene 1401-1439 (plus 270 numre fra perioden 1440-
1450).

Spørgsmålet om forskning

Når man således så at sige skal gøre boet op, er det naturligt
først og fremmest at pege på den mængde forskning i form af
monografier, artikler, ordbøger, conferenceindlæg, Diplomatarie-
t har givet anledning til. Den moderne betegnelse for en pu-
blikation som Diplomatariet er forskningsinfrastruktur. Det er
på sin vis en meget præcis betegnelse; og så alligevel ikke helt.
At Diplomatariets opgave er at stille materiale til rådighed for
forskning, er indiskutabelt. Men det er straks mere til diskus-

sion, om udgivelse og oversættelse af diplomer i sig selv kan betragtes som forskning. Betegnelsen forskningsinfrastruktur implicerer, at denne ikke i sig selv er forskning, men det er derimod de publikationer, den har givet anledning til. En naturvidenskabelig analogi til forskningsinfrastruktur kunne således være et mikroskop, der ikke i sig selv er forskning, men giver anledning til forskningsresultater af den ene eller anden slags. For os er der imidlertid ikke tvivl om, at udgivelse er forskning, og i modsætning til mikroskopet har vi en holdning til det, vi udgiver, og ikke mindst, hvorfor vi gør det. Et udgivet diplom er et forskningsresultat, der kan og skal tolkes og diskuteres på linie med forskeres argumenter og konklusioner. Udgaver kan forældes, når den sammenhæng – lad os bare kalde det forskningsdiskurs – udgaverne er blevet til i, har ændret sig. Et pragt-eksempel er udgaven *Antislesvig-holstenske Fragmenter* i tre bind fra årene 1848-1851. Ud fra sine egne forudsætninger er det en fremragende udgave, hvis lærdom og præcision kun kan aftvinge respekt, men selve udgavens sigte, at vise Slesvigs tilhørsforhold til Danmarks rige, er politiserende på en måde, som ikke går an i dag. Derfor er det en selvfølge, at alle de i *Antislesvig-holstenske Fragmenter* udgivne diplomer fra tiden før 1439, har været nødvendige at udgive påny.

At stille diplomer til rådighed for historisk og filologisk forskning kan principielt godt lade sig gøre uden at have nogen som helst form for holdning til eller ide om, hvorfor man udgiver diplomerne, og hvordan diplomerne kan påvirke forskningens argumenter, diskussioner og konklusioner; men i praksis er det umuligt. Med det arbejde, der er blevet lagt i Diplomatariet, håber vi at have vist for bevillingsgivende instanser, statslige som private, at udgivelse og oversættelse er værdige til hædersbetegnelsen forskning.

Markus Hedemann

1414. 31. januar. Hjørring

Lingsvidne af kongens retterting i Hjørring om, at hr. Niels Strangasar oplader hr. Anders Jakobsen Lunge et pantebrev

Sprog: gammel dansk

Førlæg A: København, Rigsbibliotek, NKR, 799, henrykt 1906
Førlæg B: Hjørring, 10/1 (filtekst 14) om linveder 14, 17 og Segl: 1: Brev af perg./lem; 2: Brev af perg./lem; 3: Brev af perg./lem; 4: Brev af perg./lem; 5: Brev af perg./lem; 6: Brev af perg./lem; 7: Brev af perg./lem; 8:

Brev af perg./lem; 9: Brev af perg./lem; 10: Brev af perg./lem; 11: Brev af perg./lem; 12: Brev af perg./lem; 13: Brev af perg./lem; 14: Jens Niels segl af ulævet stift (AS C. tekst 1) (Hjørring) i minneskrift Brev af perg./lem med segl (Brevet påruster segl af Brevhæder) (Brev) in privat segl af Vestersegl) og Brev af perg./lem (V. Brev af G. d. segl); 15: Segl 17; 16: Brev af perg./lem; 17: Brev af perg./lem; 18: Segl 17
Faksimiler af førlæg: For side bagside

Førlæg A: København, 5. januar, Læsestedet Diplomatarium, Afskrift, 14. 18. 19. 20. 21. 22.

Typ: Gammel dansk Diploma 2. tek. 1. 105. Pap. nr. 3323-0 (ulig)



Medarbejdere på Christians Brygge

Nedenfor anføres, ud over de fastansatte, en række af medarbejdere, som i beretningsåret har været tilknyttet et eller flere projekter i kortere eller længere tid.

Jonathan Adams
PhD, docent, seniorredaktør
ved *Diplomatarium Danicum*

til 30. november 2020
studiepraktikant ved *Dansk
Sproghistorie*

Carl-Emil Prehn Andersen
stud.mag., studentermed-
hjælper ved *Danske Klassike-
re, Den litterære redaktion* og
fra 1. september 2020 tillige
ved *Peter Seebergs forfatter-
skab. En bibliografi*

Rikke Hørring Christensen
stud.mag., studentermed-
hjælper ved *Diplomatarium
Danicum*

Maria Arvidsson
ph.d., seniorredaktør ved
Diplomatarium Danicum

Jette Edvardsen
regnskabsassistent ved
administrationen

Jørg Asmussen
cand.mag., seniorredaktør
ved *Den Danske Ordbogs
tekstkorpus*

Laurids Kristian Fahl
cand.mag., seniorredaktør,
projektleder ved *sproget.dk*
og ledende redaktør ved
Dansk Sproghistorie; ansvar-
lig for produktion og salg

Sebastian Møller Bak
ph.d., seniorredaktør ved
Diplomatarium Danicum

Ida Flörke
stud.mag., indtil 1. september
2020 studentermedhjælper
ved *Den Danske Ordbog*

Jeppe Barnwell
MPhil, seniorredaktør og
ErhvervsPhD-studerende med
projektet *Peter Seeberg og
fiktionens grænser* og udgi-
velsen *Peter Seebergs for-
fatterskab. En bibliografi*

Britt Lund Frederiksen
regnskabschef ved admini-
strationen

Simon Skovgaard Boeck
ph.d., seniorredaktør ved
*Musik og sprog i reformations-
tidens danske salmesang*

Axel Teich Geertinger
ph.d., indtil 31. december
2020 seniorredaktør ved
*Musik og sprog i reformations-
tidens danske salmesang*

**Johan Alexander Kjær
Christensen**
stud.mag., fra 1. september

Peter Bruun Hansen
cand.mag., indtil 31. juli 2020
redaktør ved *Diplomatarium
Danicum*

Thomas Hansen

cand.mag., seniorredaktør og it-ansvarlig ved *It-drift*

Markus Hedemann

cand.mag., ledende redaktør ved *Diplomatarium Danicum*

René Herring

bibliotekar

Ebba Hjorth

mag.art., ledende redaktør ved *Dansk Sproghistorie*

Lasse Stein Holst

stud.mag., studentermedhjælper ved *Danske Klassikere* og ved *Den litterære redaktion*

Birgitte Jacobsen

ph.d., seniorredaktør ved *Dansk Sproghistorie*

Finn Gredal Jensen

cand.mag. et jur., indtil 30. juni 2020 seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*, indtil 11. december 2020 udgiver af H.C. Ørsted: *Aanden i Naturen*, ledende redaktør ved *C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog*, udgiver ved *De kunst- og arkitekturhistoriske konsekvenser af Christian 4.s Englandsbesøg i 1606*, fra 1. januar 2021 tillige seniorredaktør ved *Viden-skabshistorisk tekstportal* og medlem af redaktionsgruppen for *H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave*

Jonas Jensen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*, *DanNet²* og forskningsprojektet *ELEXIS*

René Johansen

professionsbachelor i it-sikkerhed, systemadministrator ved *It-drift*

Merete K. Jørgensen

cand.mag., seniorredaktør ved *Dansk Sproghistorie*

Anders Leegaard Knudsen

ph.d., seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*

Maria Krogh Langner

sekretær ved administrationen, ansvarlig for *Bogforum* og arbejdsmiljørepræsentant

Camilla Zacho Larsen

cand.mag., seniorredaktør ved *Danske Klassikere* og ved *Den litterære redaktion*

Henrik Lorentzen

cand.mag., indtil 31. juli ledende redaktør, herefter seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog* og ved forskningsprojektet *ELEXIS*

Agnes Aggergaard Mikkelsen

stud.mag., studentermedhjælper ved *sproget.dk* og ved *Dansk Sproghistorie*, fra 1. januar 2021 tillige ved *Den Danske Ordbog*

Gustav Juhl Mikkelsen

stud.mag., fra 1. december

2020 studentermedhjælper ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Bjarke Moe

ph.d., seniorredaktør ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Jesper Gehlert Nielsen

cand.mag., ledende redaktør ved *Danske Klassikere* og ved *Den litterære redaktion*, medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse

Marita Akhøj Nielsen

dr.phil., ledende redaktør ved *Gammeldansk Ordbog* og ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Sanni Nimb

ph.d., indtil 31. juli 2020 ledende redaktør, herefter seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*, ledende redaktør ved *Den Danske Begrebsordbog*, *DanNet²* og ved forskningsprojektet *ELEXIS*

Gert Posselt

cand.mag., seniorredaktør ved *Herman Bangs breve*

Kristian Thomsen Pureskov

stud.mag., indtil 30. april 2020 studentermedhjælper ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, fra 1. maj til 31. juli 2020 assisterende redaktør ved *Oldtidens og middelalderens litteratur – i skandinaviske oversættelser*

Nicolas Reinecke-Wilkendorff mag.art., seniorredaktør ved *Den litterære redaktion*; kontaktperson for *Arkiv for Dansk Litteratur* og tillidsrepræsentant

Louisa Rosendahl

stud.mag., fra 7. september til 11. december 2020 studiepraktikant ved *Tycho Brahe digitalt formidlet*

Ida Edel Salling-Jensen

stud.mag., indtil 15. marts 2020 studentermedhjælper ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, fra 16. marts til 30. maj 2020 studentermedhjælper ved *Peter Seebergs forfatter-skab. En bibliografi*

Karen Skovgaard-Petersen

dr.philos., direktør

Andrea Stengaard

stud.mag., studentermedhjælper ved administrationen, *Dansk Sproghistorie* og *sproget.dk*; fra 1. juni til 1. september 2020 tillige studentermedhjælper ved *Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi*

Mette-Marie Møller Svendsen

cand.mag., indtil 30. april 2020 assisterende redaktør ved *Den Danske Ordbog* og ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Nicolai Hartvig Sørensen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*,

Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang, C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog, Den Danske Begrebsordbog og ved DanNet²

Lars Trap-Jensen

cand.mag. og MPhil, indtil 31. juli 2020 ledende redaktør, herefter seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*

Thomas Troelsgård

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog, ELEXIS, Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang, Den Danske Begrebsordbog og DanNet²* samt ved *C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog*

Peter Zeeberg

ph.d., indtil 30. april 2020 seniorredaktør ved *Tycho Brahe digitalt formidlet*, fra 1. maj til 31. juli ved *Skriftserien 'Babette'*, fra 1. august til 31. december 2020 ved *Diplomatium Danicum* og fra 1. januar 2021 ledende redaktør ved *Videnskabshistorisk tekstportal*, desuden udgiver af *Hans Svanings Danmarks-historie og Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid*

Bestyrelser, nævn, udvalg m.m.

Jonathan Adams

redaktør for *Medieval Sermon Studies*

hovedredaktør for serien *Religious Minorities in the North: History, Politics and Culture*

medlem af advisory editorial board for *Early Middle English*

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Jørg Asmussen

medlem af Advisory Board for MSc-uddannelsen IT & Cognition ved Københavns Universitet

Jeppe Barnwell

medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs samarbejdsudvalg

medlem af bestyrelsen for Arkiv for Ny Litteratur

Simon Skovgaard Boeck

redaktør af *Danske Studier*
sekretær for Universitets-Jubilæets danske Samfund

medlem af styregruppen for Selskab for østnordisk filologi

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Laurids Kristian Fahl

medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs samarbejdsudvalg

Britt Lund Frederiksen

medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs samarbejdsudvalg

Axel Teich Geertinger

co-chair for *Metadata and Cataloging Interest Group* under Music Encoding Initiative (*music-encoding.org*)

centerleder ved Dansk Center for Musikudgivelse, Det Kgl. Bibliotek

Markus Hedemann

medlem af Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Ebba Hjorth

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Birgitte Jacobsen

næstformand i censorformandskabet i Grønlandske og Arktiske Studier, Københavns Universitet

Finn Gredal Jensen

kasserer og medlem af bestyrelsen for Holberg-Samfundet

medlem af bestyrelsen for Selskab for Nordisk Filologi

medlem af redaktionsgruppen for *H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave*, H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet, Odense

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

revisor for Filologisk-Historisk Samfund

medlem af editorial board for udgivelsesserien *Danish Golden Age Studies*, Museum Tusulanums Forlag

medlem af editorial board for udgivelsesserien *Texts from Golden Age Denmark*, Museum Tusulanums Forlag

Jonas Jensen

medlem af bestyrelsen for Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA)

Merete K. Jørgensen

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Anders Leegaard Knudsen

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af Commission Internationale de Diplomatique

medlem af Selskabet til Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

Maria Krogh Langner

arbejdsmiljørepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Henrik Lorentzen

medlem af bestyrelsen for EURALEX, den europæiske forening for leksikografi

medlem af Scientific Committee for eLex 2021: *Post-editing lexicography*, Brno, Tjekkiet

medlem af styregruppen for *Sprogprisen.dk*

revisor for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Bjarke Moe

medlem af Dansk Selskab for Musikforskning

medlem af Internationale Heinrich-Schütz-Gesellschaft

medlem af bestyrelsen for Fonden til udgivelse af Niels W. Gades værker

Jesper Gehlert Nielsen

medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse

medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs klassikerudvalg

medlem af styregruppen for Klassikerdagen

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Marita Akhøj Nielsen

medlem af redaktionskomiteen for Arkiv för nordisk filologi

formand for Universitets-Jubilæets danske Samfund

redaktør for Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab og medlem af præsidiat (indtil 30. september 2020)

medlem af advisory board for *Renæssanceforum. Tidsskrift for renaessanceforskning* (*renaessanceforum.dk*)

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af bestyrelsen for Aksel Tovborg Jensens Legat (indtil 30. september 2020)

medlem af bestyrelsen for Lillian og Dan Finks Fond
efor for Elers' Kollegium

Sanni Nimb

beskikket medlem af Dansk Sprog­nævns repræsentant­skab, udpeget af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
formand for Dansk Sprog­nævns Udvalg for Retskrivning

medlem af styrelsen for Uni­versitets-Jubilæets danske Samfund

medlem af Scientific Commit­tee for *COLING Joint Work­shop on Multiword Expres­sions and Electronic Lexicons* (MWE-LEX 2020), 13. decem­ber 2020 (online, oprindeligt Barcelona Spanien)

medlem af Programme Com­mittee for *GWC2021 (11th International Global Word­net Conference)*, 18.-21. ja­nuar 2021 (online, oprindeligt Pretoria, Sydafrika)

Nicolas Reinecke-Wilkendorff

tillidsrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteratur­elskab

Karen Skovgaard-Petersen

medlem af det forskningsrådgivende udvalg for Dansk Sprog­nævn

medlem af bestyrelsen for Forum for Renæssancestudier

medlem af bestyrelsen for Holberg-Samfundet

medlem af bestyrelsen for Societas Latina Daniae

medlem af bestyrelsen for Tersløsegaard

medlem af redaktionen for tidsskriftet *Aigis. Elektronisk tidsskrift for klassiske studier i Norden*

medlem af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

medlem af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie

medlem af bestyrelsen for Den danske historiske For­ening

medlem af styregruppen for pilotprojektet *H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave*, H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet, Odense

medlem af Trap Danmarks faglige råd

medlem af Selskabet til Ud­givelse af Kilder til Dansk Historie

medlem af Komiteen for Holbergmedaljen

medlem af Det Letterstedtske Selskab i Danmark

Nicolai Hartvig Sørensen

medlem af Scientific Commit­tee for *eLex 2021: Post­editing lexicography*, Brno, Tjekkiet

Lars Trap-Jensen

medlem af Management Committee for Globalex, en international samarbejdsorganisation mellem kontinentale leksikografiske foreninger i verden

medlem af Scientific Committee for Euralex 2020/2021, Alexandroupolis, Grækenland

medlem af Scientific Committee for eLex 2021: *post-editing lexicography*, Brno, Tjekkiet

medlem af bestyrelsen for DM's Landsklub for Forskning og Formidling

medlem af DM's Kongres

medlem af bestyrelsen for DM's landsdækkende klub Kultur & Samfund

medlem af Wissenschaftlicher Beirat for *Zentrum für Digitale Lexikographie (ZDL)* ved Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften

Peter Zeeberg

næstformand for Forum for Renæssancestudier

formand for Filologisk-Historisk Samfund

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af redaktionen for tidsskriftet *Aigis. Elektronisk tidsskrift for klassiske studier i Norden*

medlem af Societas Latina Daniae

medlem af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie

latinsk konsulent, Danmarks Kirker, Nationalmuseet

Undervisning, censorvirksomhed m.m.

Jonathan Adams

censor i færøsk og nordiske sprog ved Føroyamálsdeildin, Fróðskaparsetur Føroya

Jørg Asmussen

censor i lingvistik ved universiteterne

Peter Bruun Hansen

censor i middelalderlatin og middelalderkundskab ved universiteterne

Birgitte Jacobsen

censor i lingvistik ved Københavns Universitet

censor i lingvistik ved Grønlands Universitet

fagfællebedømmer ved *Acta Linguistica Hafniensia. International Journal of Linguistics*

Bjarke Moe

»Digitale salmer som kulturarv«, gæsteforelæsning, Institut for Kunst- og Kulturvidenskab, Københavns Universitet, 20. oktober 2020

Jesper Gehlert Nielsen

censor i dansk ved universiteterne

Marita Akhøj Nielsen

»Reformationslitteratur«, litteraturhistorisk fællesforelæsning, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, 9. marts 2020

»Leonora Christina: Jammersminde«, forelæsning i Litteratur- og Kulturhistorie: 1500/1600-tallet, Litteraturvidenskab, Syddansk Universitet, Odense, 6. maj 2020

Sanni Nimb

foredrag ved *Round Table, Dictionary and Stereotypes*, Croatian Science Foundation, Institute of Croatian Language and Linguistics, Zagreb, 11. december 2020

Nicolai Hartvig Sørensen

censor i lingvistik ved universiteterne

Lars Trap-Jensen

fagfællebedømmer for *Oslo Studies in Language* 11:1, 2020

Peter Zeeberg

censor i latin ved universiteterne

forelæsning om dansk litteratur på latin, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, 2. marts 2020

Jeppe Barnwell

»Jeppe Barnwell præsenterer sit ph.d.-projekt«, i: *NorS Nyt*, nr. 43, 2020

»Det store i det små. Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa«, i: *Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Årsberetning 2019-2020*, s. 16-24

»Leonardo da Vinci. Et utrykt essay af Sophus Claussen«, i: *Danske Studier*, 2020, s. 178-188

»Livets mening på Lakolk strand. Horizontal fordomsfrihed i Peter Seebergs roman *Ved havet*«, i: *K&K. Kultur og Klasse*, nr. 130, 2020, s. 135-160

Simon Skovgaard Boeck

»Nyt lys på Jesu Barndoms Bog«, i: *Arkiv för nordisk filologi*, 2020, s. 51-55

»En Lålesamling«, i: *Danske Studier*, 2020, s. 177-178

Anmeldelse af Bodil Ejrnæs: *Gammeldansk Bibel. Studier i en dansk bibeloversættelse fra middelalderen*, i: *Danske Studier*, 2020, s. 205-210

Laurids Kristian Fahl

»Sport og sprog«, i: *Dansknoter*, nr. 2, 2020, s. 48-49

»Sprog, køn og identitet«, i: *Dansknoter*, nr. 4, 2020, s. 52-53

Finn Gredal Jensen

»Fejring af H.C. Ørsted« (sm.m. Carl Henrik Koch), i: *Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab*, nr. 13, november 2020, s. 4-5

»Forord« (sm.m. Liv Bliksrud) til J.H. Wessels *Kierlighed uden Strømper*, udgivet af Henrik Blicher på *boksel-skap.no*, 2020

Fundats og ordinans for Københavns Universitet 1539 / The Foundation and Regulations of the University of Copenhagen 1539, udgivet med indledning og noter af Morten Fink-Jensen, latinsk tekstudgivelse ved Morten Fink-Jensen og Finn Gredal Jensen, dansk oversættelse ved Niels W. Bruun, engelsk oversættelse ved Peter Fisher, Gads Forlag, København, 2020

Studier i Nordisk 2012-2015, udgivet af Seán Vrieland m.fl., København, 2020 (redaktion)

Jonas Jensen

»Lad brugeren komme til orde! Hvordan får ordbogen mest muligt ud af brugerhenvendelser?« (sm.m. Henrik Lorentzen og Mette-Marie Møller Svendsen), i: Caroline Sandström, Ulla-Maija Forsberg, Charlotta af Hällström-Reijonen, Maria Lehtonen og Klaas Ruppel (red.): *Nordiska studier i lexikografi 15*, Helsingfors, 2020, s. 155-164

Henrik Lorentzen

»Updating the dictionary: semantic change identification based on change in bigrams over time« (sm.m. Sanni Nimb og Nicolai Hartvig Sørensen), i: *Slovenščina 2.0*, vol. 8:2: *Collocations in Lexicography: existing solutions and future challenges*, 2020, s. 112-137

»Lad brugeren komme til orde! Hvordan får ordbogen mest muligt ud af brugerhenvendelser?« (sm.m. Jonas Jensen og Mette-Marie Møller Svendsen), i: Caroline Sandström, Ulla-Maija Forsberg, Charlotta af Hällström-Reijonen, Maria Lehtonen og Klaas Ruppel (red.): *Nordiska Studier i Lexikografi 15*, Helsingfors, 2020, s. 155-164

Bjarke Moe

»Salmer som sanglige udtryk. Når tekst og toner forenes i gensidig afhængighed«, i: nettidsskriftet *SANG*, årg. 1, nr. 1, 2020, s. 18-31 (*tidsskriftetsang.dk*)

Marita Akhøj Nielsen

»Salmesprog«, i: Ebba Hjorth m.fl. (red.): *Dansk sproghistorie*, bd. 4: *Dansk i brug*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Aarhus Universitetsforlag, 2020, s. 99-115

»Indledning«, i: Marita Akhøj Nielsen (red.): *Forskningens skønhed. Et festskrift til Hendes Majestæt Dronning Margrethe II ved 80-års-fødselsdagen den 16. april 2020*, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, 2020, s. 9

»I et snævert, mørkt fængsel? Om tilblivelsen af Leonora Christinas *Jammers Minde*«, i: Marita Akhøj Nielsen (red.): *Forskningens skønhed. Et festskrift til Hendes Majestæt Dronning Margrethe II ved 80-års-fødselsdagen den 16. april 2020*, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, 2020, s. 163-176

Sanni Nimb

»Towards Automatic Linking of Lexicographic Data: the case of a historical and a modern Danish dictionary« (sm.m. Sina Ahmadi, John P. McCrae og Nicolai Hartvig Sørensen), i: Z. Gavrillidou, M. Mitsiaki og A. Flatiouras (red.): *Proceedings of XIX EURALEX Congress: Lexicography for Inclusion*, vol. 1, Democritus University of Thrace, Alexandroupolis, Grækenland, 2020, s. 63-72

»Updating the Dictionary: Semantic Change Identification Based on Change in Bigrams over Time« (sm.m. Nicolai Hartvig Sørensen og Henrik Lorentzen), i: *Slovensčina 2.0*, vol. 8:2: *Collocations in Lexicography: existing solutions and future challenges*, 2020, s. 112-137

»World Class Language Technology – Developing a Language Technology Strategy for Danish« (sm.m. Sabine Kirchmeier, Philip Diderichsen, Peter Juel Henriksen og Bolette S. Pedersen), i: *Proceedings of the 12th International Conference on Language Resources and Evaluation*, Marseille, Frankrig, 2020, s. 3297-3301

»Multilingual Evaluation Datasets for Monolingual Word Sense Alignment« (sm.m. Sina Ahmadi, John McCrae, Thomas Troelsgård, Sussi Olsen, Bolette S. Pedersen, Thierry Declerc, Monica Monachini, Irene Pisani, Tanja Wissik, Carole Tiberius m.fl.), i: *Proceedings of the 12th International*

Conference on Language Resources and Evaluation, Marseille, Frankrig, 2020, s. 3232-3242

»D6.2 Recommendations on legal and IPR issues for lexicography« (sm.m. Bob Boelhouwer, Iztok Kosem, Miloš Jakubiček, Carole Tiberius, Simon Krek og Morten Rosenmeier), *elex* 2020 (*elex.is/deliverables*)

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 13)

Karen Skovgaard-Petersen

»Friedliebend und doch mächtig. Bilder der Kimbern in der frühneuzeitlichen dänischen Historiographie«, i: Stefan Donecker (red.):

Abstammungsmythen und Völkergenealogien im frühneuzeitlichen Ostseeraum, Greifswald, 2020, s. 117-130

»Stephanius' Notæ uberiores in Historiam Danicam Saxonis Grammatici (1645) – a humanist commentary on a medieval history of Denmark«, i: Camilla Horster og Marianne Pade (red.): *Cultural Encounter and Identity in the Neo-Latin World*, Rom, 2020, s. 219-229

Anmeldelse af Emil Nicklas Johnsen: *I Klios forgård. Forfatterroller, offentlighed og politisk evaluering i Niels Ditlev Riegels' (1755-1802) historieskriving*, i: *1700-tal. Nordic Journal for Eighteenth-Century Studies*, 2020, s. 161-164

Nicolas Reinecke-Wilkendorff

»Lidt om at læse Karen Blixen«, i: *Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Årsberetning 2019-2020*, s. 58-64

Mette-Marie Møller Svendsen

»Lad brugeren komme til orde! Hvordan får ordbogen mest muligt ud af brugerhenvendelser?« (sm.m. Jonas Jensen og Henrik Lorentzen), i: Caroline Sandström, Ulla-Maija Forsberg, Charlotta af Hällström-Reijonen, Maria Lehtonen og Klaas Ruppel (red.): *Nordiska studier i lexikografi 15*, Helsingfors, 2020, s. 155-164

»Superordbog og salmesang: ordlinkning i praksis« (sm.m. Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgaard), i: Caroline Sandström, Ulla-Maija Forsberg, Charlotta af Hällström-Reijonen, Maria Lehtonen og Klaas Ruppel (red.): *Nordiska Studier i Lexikografi 15*, Helsingfors, 2020, s. 327-335

Nicolai Hartvig Sørensen

»Superordbog og salmesang: ordlinkning i praksis« (sm.m. Mette-Marie Møller Svendsen og Thomas Troelsgaard), i: Caroline Sandström, Ulla-Maija Forsberg, Charlotta af Hällström-Reijonen, Maria Lehtonen og Klaas Ruppel (red.): *Nordiska Studier i Lexikografi 15*, Helsingfors, 2020, s. 327-335

»Towards Automatic Linking of Lexicographic Data: the case of a historical and a modern Danish dictionary« (sm.m. Sina Ahmadi, John P.

McCrae og Sanni Nimb), i: Z. Gavriilidou, M. Mitsiaki og A. Fliatouras (red.): *Proceedings of XIX EURALEX Congress: Lexicography for Inclusion*, vol. I, Democritus University of Thrace, Alexandroupolis, Grækenland, 2020, s. 63-72

Updating the dictionary: semantic change identification based on change in bigrams over time« (sm.m. Sannni Nimb og Henrik Lorentzen), i: *Slovenščina 2.0*, vol. 8:2: *Collocations in Lexicography: existing solutions and future challenges*, 2020, s. 112-137

Lars Trap-Jensen

»Normering af ord uden normering – i teori og praksis«, i: Caroline Sandström, Ulla-Maija Forsberg, Charlotta af Hallström-Reijonen, Maria Lehtonen og Klaas Ruppel (red.): *Nordiska studier i lexicografi 15*, NFL-skrift nr. 16, Helsingfors, 2020, s. 347-356

»Ordbøger og lexicografi – et tilbageblik på de sidste 25 år« (2014), i: Seán D. Vrieland, Anne Mette Hansen, Rikke Steenholt Olesen under medvirken af bestyrelsen: *Studier i Nordisk 2012-2015*, Selskab for Nordisk Filologi, København, 2020, s. 219-242

»Inklusion eller mindretalsdiktatur? Om politisk korrekthed, minoritetshensyn og lexicografisk deskriptivisme i *Den Danske Ordbog*«, i: Sturla Berg-Olsen og Anna Helga Hannesdóttir (red.): *LexicoNordica 27 – Kontroversiella ord i nordiska ordböcker*, Nordisk Forening for Lexicografi, 2020, s. 137-156

»Skævheder og ligestilling: i ordbogen, i korpus og i samfundet«, i: Janne Bondi Johannessen og Kristin Hagen (red.): *Oslo Studies in Language 11:1: Lexikografi og korpus. En hyllest til Ruth Vatvedt Fjeld*, Oslo, 2020, s. 31-46

»Language-Internal Neologisms and Anglicisms: Dealing with New Words and Expressions in *The Danish Dictionary*«, i: Annette Klosa-Kückelhaus og Ilan Kernerman (red.): *Dictionaries: Journal of the Dictionary Society of North America*, vol. 41:1: *Global Viewpoints on Lexicography and Neologisms*, Dictionary Society of North America, 2020, s. 11-25

Thomas Troelsgård

»Superordbog og salmesang: ordlinkning i praksis« (sm.m. Mette-Marie Møller Svendsen og Nicolai Hartvig Sørensen), i: Caroline Sandström, Ulla-Maija Forsberg, Charlotta af Hällström-Reijonen, Maria Lehtonen og Klaas Ruppel (red.): *Nordiska Studier i Lexikografi 15*, Helsingfors, 2020, s. 327-335

»Multilingual Evaluation Datasets for Monolingual Word Sense Alignment« (sm.m. Sina Ahmadi, John McCrae, Sanni Nimb, Sussi Olsen, Bolette S. Pedersen, Thierry Declerc, Monica Monachini, Irene Pisani, Tanja Wissik, Carole Tiberius m.fl.), i: *Proceedings of the 12th International Conference on Language Resources and Evaluation*, Marseille, Frankrig, 2020, s. 3232-3242

Peter Zeeberg

»Collections of Latin inscriptions from the milieu around Heinrich Rantzau«, i: Camilla Horster og Marianne Pade (red.): *Cultural Encounter and Identity in the Neo-Latin World*, Rom, 2020, s. 231-239
Blotta ögat. Tio essäer om Tycho Brahes ständigt expanderande universum (sm.m. Anne Olsson, Paul Ström, Lars Forsberg og Stine Nordahn

Frederiksen), Tycho Brahe Museet på Ven, 2020 (redaktion)

»VI. Dikten: Humanisme og latindigtning«, i: *Blotta ögat. Tio essäer om Tycho Brahes ständigt expanderande universum*, Tycho Brahe Museet på Ven, 2020

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 13)

Bestyrelsen

	valgt	på valg
Chr. Gorm Tortzen, <i>formand</i>	2016	2021*
Anne Mette Hansen	2016	2022*
Eva Skafte Jensen	2018	2023
Johnny Kondrup	2020	2025
Erik Skyum-Nielsen	2017	2022
Jesper Gehlert Nielsen, <i>medarbejderrepræsentant</i>	2016	2021*
Juridisk konsulent		
Morten Rosenmeier	2013	
Revisor		
Bo Andersen, Revision København	2020	2021

* Genvalg ikke muligt.

Karsten Christensen (30. juni 1942-19. september 2020)

Karsten Christensen (født 30. juni 1942) var uddannet som historiker fra Københavns Universitet (cand.phil. 1972), hvor han havde skrevet speciale om middelalderhistorikeren Svend Aggesen. En kort tid var han underviser i gymnasieskolen, men fik et kandidatstipendium ved Historisk Institut, Københavns Universitet (1973-1976), hvor han arbejdede med 1500-tallets historikere. Efter nogle år som ekstern lektor fik han ansættelse som administrator ved Københavns Universitet, først Det Humanistiske Fakultets kontor og senere rektors kontor, hvor han fungerede som hvad han selv med vanlig munter beskedenhed kaldte »rektors højre fod«. Det var et arbejde, som han med sit skarpe intellekt, gode hukommelse og umådelige grundighed udførte med stor dygtighed.

Hans største faglige kærlighed var dog den ældre lærdomshistorie, især den bog- og bibliotekshistoriske forskning, som han fortsat helligede sig, så snart der var tid. Han var gennem årtier en flittig bruger af Det Kgl. Bibliotek, hvor han også en overgang var domicileret som gæsteforsker. Både sene aftener og weekender kunne man træffe Karsten på læsesalen, bøjet over sine studier, men altid parat til at springe op og tage en – gerne lang – snak om faglige spørgsmål.

Karsten Christensen var på én gang en klassisk lærd og en moderne intellektuel, og hans ekspertiser var mange. Specialet om Sven Aggesens historieskrivning er fortsat den centrale afhandling om teksternes overlevering. Inden for den danske bog- og bibliotekshistorie var der ikke det område, hvor han ikke blev spurgt til råds. To hovedfelter må fremhæves. Det ene var bogbind og bogbindere fra 1500-tallet og frem. Herom skrev han bl.a. artiklerne »Christoffer Schrodt – en dansk bogbinder fra Frederik IIs tid« (1980) og »Bogbind i Sjællands Stiftsbibliotek« (2012). Og ved såvel Det Kgl. Bibliotek som ved Nasjonalbiblioteket i Oslo var det Karsten Christensen, som blev hidkaldt, hvis man ville have hjælp til at tidsbestemme et bogbind eller måske ligefrem identificere en konkret bogbinder. Det andet hovedfelt var (den beslægtede) bibliotekshistorie, hvor han med sin systematiske skarpsindighed – og den fornødne tålmodighed – var i stand til at efterspore relevant kildemateriale og afdække komplekse sammenhænge, som han fx demonstrerede det i artiklen »Universitetsbibliotekets inkunabler. Til en opløst samlings historie« (1988). Få kendte Det Kgl. Biblioteks ældre samlinger og deres historie så godt som han. Gennem mange år studerede han også det gamle Aalborg Stiftsbibliotek og fik udgivet »En bogarkæologisk note om Ålborg-fragmentet af Den Danske Rimkrønike« (2007). Og han lagde et stort arbejde i det righoldige værk *Birgitte Gøye og Herluf Trolles bøger* (2016), der be-

skriver de bøger i Herlufsholms bibliotek, som går tilbage til grundlæggerne i 1500-tallet.

Gennem årtier var Karsten Christensen et særdeles aktivt og højt værdsat medlem af en lang række faglige foreninger og selskaber. Udover Det Danske Sprog- og Litteraturselskab drejede det sig om Dansk Bibliofilklub, Forening for Boghaandværk, Dansk Bibliotekshistorisk Selskab, Selskabet for dansk Kulturhistorie og Selskabet for Dansk Jødisk Historie. Han havde løbende kontakt med bogfolk i Norden og Tyskland og var i mange år et engageret medlem af bestyrelsen for Forlaget Museum Tusulanum.

Karsten Christensen fik, i forhold til sin store viden og lærdom, udgivet relativt lidt. Han stillede store krav til sig selv, og derfor lå det ikke let for ham at afslutte et arbejde. Der var altid mere at undersøge, altid noget der kunne yderligere efterprøves eller forbedres. Men var antallet af færdige publikationer begrænset, så var til gengæld hans evne til at inspirere andre, hans smittende entusiasme og iderige hjælpsomhed næsten uendelig stor. Karsten kunne knække mange konkrete problemer – og han var den skarpeste læser af artikeludkast og hele afhandlinger, ikke kun for fagfæller i egen generation men også for de næste generationer af forskere med interesse for boghistorie i bredeste forstand.

Med sin generøse lærdom var Karsten Christensen et højt værdsat medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Han blev indvalgt i 1989 og sad i selskabets bestyrelse i årene 2001-2011.

Karsten Christensen var gift med Merete Christensen, og sammen har de tre børn og tre børnebørn. Han døde efter kort tids sygdom den 19. september 2020.

Charlotte Appel og Karen Skovgaard-Petersen

Lars Peter Rømhild (13. juli 1934-30. marts 2020)

Lars Peter Rømhild døde den 30. marts 2020. Han er kendt af mange af selskabets medlemmer som en uhyre vidende og vel-skrivende litteraturhistoriker og en skarp debattør.

Lars Peter Rømhild blev i 1958 magister i almindelig og sammenlignende litteraturvidenskab, som litteraturstudiet hed indtil 1967. En af hans lærere var Paul V. Rubow, efter hvem han arvede den overbevisning, at et omfattende kendskab til verdenslitteraturen og dens historie var af største værdi. I relevante øjeblikke fik man glimt af hans viden, så det svimlede.

Lars Peter Rømhild var ansat ved Øregaard Gymnasium 1961-1968, hvorefter han blev knyttet til Københavns Universitets Institut for Litteraturvidenskab som lektor. Tidligere gymnasieelever og universitetsstuderende har fortalt om den store inspiration og interesse, de mødte hos ham. I pensionsårene udførte han som udgiver og tilsynsførende et stort arbejde for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, hvor han blev medlem i 1991.

Lars Peter Rømhild har udgivet en række titler i serien *Danske Klassikere*: sammen med Flemming Conrad i 1988 Vilhelm Bergsøes *Fra Piazza del Popolo* (1867-1876); Holger Drachmanns *Forskrevet* – (1890) udkom i 2000, Knud Sønderby: *Midt i en Jazztid* og *To Mennesker mødes* (1931-1932) kom i 2006. I 2011 fulgte i to bind H.C. Branner: *Om lidt er vi borte* (1939), *Historien om Børge* (1942) og *To Minutters Stilhed* (1944). Alle med læservenlige efterskrifter på højt niveau i hans knappe, koncentrede, tit humoristiske stil, hvor pointerne falder tæt, og sprogkunsten er høj, tit med frapperende udtryk; han mener fx om Tom Kristensens anmeldelse af *Midt i en Jazztid*, at den 'overhemingwayiserer' forfatteren, hvorefter han i få sætninger påviser, at Sønderbys stil ligger langt fra Hemingways.

I 1997 udgav Det Danske Sprog- og Litteraturselskab Henrik Pontoppidans roman *Det forjættede Land* eller rettere førsteudgaven i tre selvstændige bind fra 1891-1895: *Muld*, *Det forjættede Land* og *Dommens Dag*. Udgaven var resultat af et samarbejde mellem Lars Peter Rømhild og mig og udkom under fællestitlen *Det forjættede Land* (hvad nogle vil kalde en tilsnigelse; det var den samlede, omarbejdede andenudgave, der fik denne titel). Samarbejdet havde for mig været meget udviklende og højst grinagtigt. Jeg havde stor morskab af Rømhilds knastørre ironi, bag hvilken der var at finde megen varme og meget nærvær. Gammeldags galanteri skortede det heller ikke på. Og man fandt ud af, at der bag ved Lars Peter Rømhilds næsten selvudslettende beskedenhed lå en ganske høj selvtillid, eller der var nok snarere tale om en tillid til værdien af viden og klarhjernet tænkning. – Korrespondancerne om opgaven var

altid fra Rømhilds side ledsaget af en underholdende sidebemærkning. Vi nåede en udflugt til Rørvig med besøg hos Pontoppidans dattersøn Henrik Thomsen og på kirkegården med Pontoppidans gravsted. Bente Rømhild mødte jeg ved hyggelige arbejdsfrokoster i huset i Birkerød. Der er en datter i ægteskabet og en dattersøn, som jeg har hørt holdt meget af sin bedstefar.

Lars Peter Rømhild har et omfattende forfatterskab uden for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Sammen med Flemming Conrad udgav han i 1964-1972 et firebinds lærebogsystem, *Poesi og prosa*. I 1971 udkom de kritikhistoriske og pædagogiske tekster *Læsere* og i 1973 en essaysamling, *lagttagelser*. I 1976 udgav Lars Peter Rømhild *Tradition og fantasi. Kritikhistoriske sonderinger i Paul V. Rubows forfatterskab*. I 1986 fulgte *Slags. Om litterære genrer, arter, motiver*. Sammen med Thorkild Hansens hustru Gitte Jæger udgav Rømhild efter forfatterens død i 1989 et udvalg af hans efterladte skrifter: artikler, dagbøger og et fragment om Camus' død, i alt fem bind, der udkom 1992-2004. I 1992 havde han sammen med Iben Holk udgivet *Landkending. En bog om Thorkild Hansen. – Georg Brandes og Goethe* udkom 1996 og i 2007 den inspirerende og festlige *Læseglæder*.

En kort omtale af tre af Lars Peter Rømhilds værker skal dels give et indtryk af hans synspunkter, dels fejre ham lidt som stilist:

Læsere fra 1971 følger især det kritikhistoriske spor og rummer bl.a. karakteristikker af angelsaksiske kritikere som T.S. Eliot og I.A. Richards og en undersøgelse af Marx' og Engels' kunstteori. I de tidlige 70'ere var litteraturen jo formedelst den marxistiske litteraturkritik under hård behandling på universiteterne. Lars Peter Rømhild har villet undersøge mulighederne for at den marxistiske læsemåde kunne supplere litteraturkritikken positivt og ikke bare affærdige litteraturen som befordre af 'falsk bevidsthed'. Men at han grundlæggende var skeptisk over for dogmatik og lukkede systemer er tydeligt.

Et essay om en interessant pædagogisk ide brugt i en gymnasieklasse fortæller om en lærer, der har været engageret og opfindsom i sine bestræbelser for at åbne litteraturen for de unge og lydhør over for deres udtryk. Det samme, men også mod til at kræve noget af eleverne, træder frem i de pædagogiske betragtninger, hans artikel »Kvæk fra en kustode« munder ud i. Den indgår i artikelsamlingen *Dansk til eksamen* (1996). Baggrunden er en avisdebat om modernisering af klassikerne, der gik på i begyndelsen af 90'erne. I Lars Peter Rømhilds øjne risikerer man at ødelægge den samlede oplevelse af et værk ved at pille ved dets enkeltdele. Og navnlig snyder man læseren for en stor oplevelse, hvis man ikke tør lade ham/hende møde »den ubarmhjertigt fremmede fortid« i sproget. – Det Danske Sprog-

og Litteraturselskab, der deltog i debatten, havde og har det samme synspunkt, men har dog af hensyn til læselighed for yngre generationer besluttet sig for at stille Holbergtekster til rådighed i nænsom modernisering.

Læseglæder har som undertitel *Hundrede bedste romaner og fortællinger* – altså ikke *de* hundrede bedste. Lars Rømhild har valgt oplagte highlights som Dantes guddommelige komedie, *Don Quixote*, *Kongens Fald*, men også mindre kendte værker som russeren Gontjarovs *Oblomov* (1859) og lidet kendte som den nigerianske Wole Soyinkas *Aké, barndomsårene* fra 1981. Præsentationerne er på 3-4 sider. Værkerne spænder fra Lukian, altså 200 år e.Kr., og op til amerikaneren Thomas Pynchons *Against the Day* fra 2006. Recepten for kapitlerne er: en kort forfatterbiografi, dernæst et knapt og resolut, tit meget morsomt handlingsreferat, som det i *Adam Homo*-kapitlet, hvorefter følger en perspektivering. Bl.a. ses *Adam Homo* som karaktertype, elskværdig, men fej og egoistisk, en type, senere danske ikke-helte, egoistiske eller svage, kunne referere til (*Lykke-Per*, *Jørgen Stein*). – Til slut en konklusion eller en eventuel problematisering: Rømhild beklager at *Adam Homo* senere forsvandt ud af vores nationale læseprogram og spørger: »Hvorfor? Fordi den var på vers? Fordi dens kvindefigurer var for stereotype? Fordi samfundet var så forandret, at man tabte den brændte følelse af svovlsyre i Paludan-Müllers moralsk-socialt billede?« – Der er fine afsluttende ord om værkerne og forfatterne, om *Oblomov*: »Denne vidunderligt morsomme, undertiden dødsens bedrøvede, lejlighedsvis måske vel rørstrømske, men tiere meget kloge og gribende roman«. Om William Heinesen: Han »var en enestående mousserende og sorgbevidst humorist, og en stor humanist«. Undervejs i værket falder der originale karakteristikker og betragtninger. Fx rådes førstegangslæseren af Joyces frygtede *Ulysses* til at blæse på alle de mytologiske mønstre og i stedet glæde sig over alt det morsomme og skæve i bogen. – *Læseglæder* er en skatkiste og et værdigt monument over en fremragende litteraturkender og -elsker.

Esther Schat Kielberg

Henrik Schovsbo (24. august 1938-18. april 2020)

Henrik Schovsbo var cand.mag. i dansk og kristendomskundskab fra Københavns Universitet 1966, i 1990 tillige med supplerende sidefag i filosofi. Straks efter embedseksamen fik han ansættelse som adjunkt (siden lektor) ved Rungsted Statsskole, hvor han virkede indtil 1969, 1969-1978 var han ansat ved Holbæk Seminarium og 1978-1995 ved Stenhus Gymnasium. Sideløbende med undervisning var han i Daneklærerforeningens bestyrelse, i en periode som den samlede forenings næstformand, ligesom han fungerede som censor ved RUC.

Henrik Schovsbos litterære produktion var ikke omfattende. Sammen med lektor Kristian Kjær udgav han 1973 *Introduktion til litteraturhistorisk metode* og i 1975 *Fortællerstil*. Til gengæld var hans produktion af artikler – kronikker, essays, anmeldelser, debatindlæg – til tidsskrifter og dagblade både omfangs- og perspektivrig. Han var 1973-1977 redaktør af *Meddelelser fra Daneklærerforeningen* og skrev til dette og andre tidsskrifter (i særdeleshed *Bogens Verden* og *Dansk Noter*) og dagblade en lang række artikler, hvoraf et udvalg fra perioden 1956-2006 er samlet i *OP og NED – UD og IND. Spredte betragtninger*, der udkom i privattryk 2015. Henrik Schovsbo var 1990-2015 fast anmelder og kronikør ved *Fyens Stiftstidende* og i en periode medlem af Litteraturkritikernes Lav.

Blandt Henrik Schovsbos 'hjerTEAMNER' var Ernesto Dalgas, H.C. Andersen, F.C. Sibbern og Knud Hjortø. Om den første havde han skrevet i sit universitetsspeciale, og hans debut som tekstudgiver blev en udgivelse af Dalgas' *Lidelsens Vej*, der udkom på Hans Reitzels forlag i 1963 og fulgtes af *Dommedags Bog* (i samarbejde med professor Aage Henriksen) i 1965. De to udgivelser blev Henrik Schovsbos vej til Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, hvor han i 1999 indvalgtes som medlem efter at have forestået kritiske udgaver af *Lidelsens Vej* (1993), *Dommedags Bog* (1996) og F.C. Sibberns *Efterladte Breve af Gabrielis* (1997) i serien *Danske Klassikere*. Den imponerende udgivelsesrytme fortsattes med Knud Hjortøs *Syner* (2003), H.C. Andersens *I Spanien* (sammen med Erik Dal, 2005) og Knud Hjortøs trilogi *To verdener* (2008), *Støv og stjærNER* (2014) og *Hans Raaskov* (2014), alle sammen med Esther Schat Kielberg. Sideløbende med udgivelsesarbejdet var Henrik Schovsbo en værdsat tilsynsførende ved flere titler i serien.

Da *Arkiv for Dansk Litteratur* blev oprettet i begyndelsen af 2000-tallet, blev Henrik Schovsbo tilknyttet redaktionen som ulønnet konsulent. Her udførte han et stort og fortjenstfuldt arbejde, ikke mindst med forfatterportrætter af Ernesto Dalgas, Knud Hjortø, Harald Kidde, Jakob Knudsen og F.C. Sibbern.

Henrik Schovsbo var et venligt, imødekommende menneske med megen humor. Og han besad en umådelig entusiasme i sit

forhold til den litteratur, han holdt af, og som han skrev klogt, levende og originalt om. Han havde en forkærlighed for det egenartede, med hans eget udtryk fra efterskriften til Knud Hjortøs *Hans Raaskov*: de ensomme mønsterbrydere, der er overladt til deres egen skæbne og til deres egne værdier, de, som møder livets grundkræfter alene. Henrik Schovsbo havde sans for skildringer af sindets ubevidste og for den dybtgående sjæleanalyse. Det gjorde ham i stand til at gøre ejendommelige forfatterskaber som Hjortøs og Ernesto Dalgas' nærværende. Som litteraturformidler havde Henrik Schovsbo en særlig stemme.

Esther Schat Kielberg og Jesper Gehlert Nielsen

Indvalgt i 2020

På årsmødet 2020 blev der ikke indvalgt nye medlemmer i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Medlemskredsen pr. 31. marts 2021

	Indvalgt
Jonathan Adams seniorredaktør, PhD	2008
Esben Albrechtsen dr.phil.	1987
Marianne Alenius forlagschef, ph.d.	1989
Jens Kr. Andersen dr.phil.	1985
Aage Andersen cand.mag.	1986
Uffe Andreasen fhv. ambassadør, mag.art.	1977
Charlotte Appel lektor, dr.phil.	2011
Jørg Asmussen seniorredaktør, cand.mag.	1999
Jeppe Barnwell seniorredaktør, MPhil, ErhvervsPhD-studerende	2019
Jens Bjerring-Hansen lektor, ph.d.	2014
Henrik Blicher lektor, ph.d.	1996
David Bloch professor, ph.d.	2011

Hans Blosen cand.phil.	1996
Simon Skovgaard Boeck seniorredaktør, ph.d.	2010
Else Bojsen cand.mag.	2004
Ivan Boserup cand.mag.	1992
Niels Jørgen Cappelørn professor, dr.theol. h.c.	1989
Bent Christensen cand.mag.	2018
Per Dahl lektor, mag.art.	1989
Anne Duekilde cand.mag.	1964
Dorthe Duncker lektor, ph.d.	2003
Sten Ebbesen professor, dr.phil.	1977
Svend Eegholm-Pedersen cand.mag.	1970
Birgit Eggert lektor, ph.d.	2019
Claus Fabricius seniorforsker, lic.scient.	2018
Laurids Kristian Fahl ledende redaktør, cand.mag.	2006
Britta Olrik Frederiksen lektor, mag.art.	1990
Anne Mette Hansen lektor, ph.d.	2008

Heine Hansen lektor, PhD	2018
Søren Peter Hansen studielektor, cand.mag.	2009
Thomas Hansen seniorredaktør, cand.mag.	2010
Markus Hedemann ledende redaktør, cand.mag.	2007
Steffen Heiberg mag.art.	1990
René Herring bibliotekar	2008
Ebba Hjorth ledende redaktør, mag.art.	1979
Bente Holmberg lektor, mag.art.	1983
Elise Iuul cand.mag.	2019
Birgitte Jacobsen seniorredaktør, ph.d.	2015
Henrik Galberg Jacobsen professor, dr.phil.	1989
Torben Jelsbak lektor, ph.d.	2013
Eva Skafte Jensen seniorforsker, dr.phil.	2015
Finn Gredal Jensen seniorredaktør, cand.mag. et jur.	2005
Minna Skafte Jensen professor, dr.phil.	2000
Birgitte Bøggild Johannsen redaktør, mag.art.	2017

Bent Jørgensen professor, dr.phil.	1991
Merete K. Jørgensen seniorredaktør, cand.mag.	1987
Aage Jørgensen cand.art.	2005
Esther Schat Kielberg cand.phil.	1992
Lasse Horne Kjældgaard professor, dr.phil.	2007
Anders Leegaard Knudsen seniorredaktør, ph.d.	1996
Carl Henrik Koch dr.phil.	1998
Johnny Kondrup professor, dr.phil.	1990
Jørgen Korsgaard-Pedersen fhv. ambassadør, cand.jur.	1996
Patrick Kragelund dr.phil.	2002
Kjeld Kristensen cand.mag.	1992
Karsten Kynde cand.scient.	2005
Camilla Zachø Larsen seniorredaktør, cand.mag.	2015
Henrik Lorentzen seniorredaktør, cand.mag.	1999
Jørn Lund professor, cand.mag.	2012
Flemming Lundgreen-Nielsen dr.phil.	1977

Jens Lyster dr.theol. h.c.	1978
Klaus P. Mortensen professor, cand.mag.	1998
Lars Boje Mortensen professor, ph.d.	1989
Mia Münster-Swendsen professor (MSO), ph.d.	2017
Johan de Mylius professor, dr.phil.	1985
Jesper Gehlert Nielsen ledende redaktør, cand.mag.	2006
Klaus Nielsen projektkoordinator, ph.d.	2016
Marita Akhøj Nielsen ledende redaktør, dr.phil.	1989
Michael Lerche Nielsen lektor, ph.d.	2002
Sanni Nimb ledende redaktør, ph.d.	2007
Sebastian Olden-Jørgensen lektor, ph.d.	2008
Rikke Agnete Olsen forfatter, cand.mag.	1992
Erik Petersen seniorforsker, dr.phil.	1978
Gert Posselt seniorredaktør, cand.mag.	2016
Bjørn Poulsen professor, dr.phil.	2019
Nicolas Reinecke-Wilkendorff seniorredaktør, mag.art.	2012

Thomas Riis professor, dr.phil.	1986
Morten Rosenmeier professor, ph.d.	2013
Sven Hakon Rossel professor, mag.art.	2004
Jørgen Schack seniorforsker, cand.mag.	2009
Søren Schou professor, mag.art.	2016
Lene Schøsler professor, dr.phil.	2013
Aldís Sigurðardóttir ordbogsredaktør, mag.art.	2009
Gunnar Sivertsen forsker, dr.art.	2010
Karen Skovgaard-Petersen direktør, dr.philos.	1993
Erik Skyum-Nielsen lektor, mag.art.	1991
Marianne Stidsen lektor, dr.phil.	2019
Marie Stoklund museumsinspektør, cand.mag., fil.dr. h.c.	1999
Inger Sørensen cand.phil.	2012
Nicolai Hartvig Sørensen seniorredaktør, cand.mag.	2009
Liisa Theilgaard cand.mag.	2013
Chr. Gorm Tortzen cand.mag.	2002

Lars Trap-Jensen seniorredaktør, cand.mag. og MPhil	1999
Thomas Troelsgård seniorredaktør, cand.mag.	2010
Helle Vogt professor, ph.d.	2014
Mette Winge forfatter, dr.phil.	1979
Vibeke Winge dr.phil.	1998
Peter Zeeberg ledende redaktør, ph.d.	1993
Keld Zeruneith dr.phil.	1991
Per Øhrgaard professor, dr.phil.	2014